

Viisikielinen ja viides herätysliike: järjestöjohtajien
näkemyksiä laulukirja *Viisikielisen* vaikutuksesta
viidenteen herätysliikkeeseen

Elina ja Samuli Lehtola
Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma
Lokakuu 2019

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion		Laitos – Institution	
Teologinen tiedekunta		Käytännöllisen teologian laitos	
Tekijä – Författare			
Elina ja Samuli Lehtola			
Työn nimi – Arbetets titel			
<i>Viisikielinen</i> ja viides herätysliike: järjestöjohtajien näkemyksiä laulukirja <i>Viisikielisen</i> vaikutuksesta viidenteen herätysliikkeeseen			
Oppiaine – Läroämne			
Käytännöllinen teologia			
Työn laji – Arbetets art		Aika – Datum	Sivumäärä – Sidoantal
Pro gradu		Lokakuu 2019	93 + 3
Tiivistelmä – Referat			
<p>Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää, miten viidennen herätysliikkeen järjestöjohtajat kokivat laulukirja <i>Viisikielisen</i> vaikuttaneen viidenteen herätysliikkeeseen. <i>Viisikielinen</i> on vuonna 2014 julkaistu viidennen herätysliikkeen järjestöjen yhteinen laulukirja. Tutkimustehtävää tarkentavia tutkimuskysymyksiä olivat: 1. Miten <i>Viisikielinen</i> on syntynyt? 2. Miten <i>Viisikielinen</i> on vaikuttanut viidennen herätysliikkeen järjestöjen välisiin suhteisiin? 3. Miten <i>Viisikielinen</i> on vaikuttanut viidennen herätysliikkeen itseymmärrykseen?</p> <p>Tutkimus toteutettiin parityönä ja tutkimuksen työ jakautui seuraavasti:</p> <p>Samuli Lehtola: Luvut 2 ja 3. Elina Lehtola: Haastattelurunko, järjestöjohtajien haastattelut ja vetovastuu litteroinnista sekä sisällönanalysistä. Elina ja Samuli Lehtola: Luvut 1, 4 ja 5.</p> <p>Laulukirjan tekemisessä olivat mukana Suomen Raamattuopiston säätiö, Kansan Raamattuseuran säätiö, Suomen Evankelisluterilainen Opiskelija- ja Koululaislähetys ry, Suomen Evankelisluterilainen Kansanlähetys, Medialähetys Sanansaattajat ry ja Lähetisyhdistys Kylväjä ry.</p> <p>Tätä tutkimusta varten haastattelimme johtajaa kustakin järjestöstä. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituina temahaastatteluina. <i>Viisikielisen</i> valmisteluvaiheen kartoittamiseen saimme käyttöömmme laulukirjatyöryhmän pöytäkirjat. <i>Viisikielisen</i> varhaista historiaa avaavat laulukirjatyöryhmän puheenjohtaja Timo Rämän ja <i>Viisikielisen</i> pohjamateriaalin kokoaja Heini Kataja-Kantolan haastattelut.</p> <p><i>Viisikielinen</i> on syntynyt yli kahdenkymmenen vuoden prosessin tuloksena. Se on vahvistanut liikkeen itseymmärrystä evankelioivana herätysliikkeenä. Lisäksi <i>Viisikielinen</i> on koonnut yhteen viidennen herätysliikkeen musiikkiperinnettä ja sujuvoittanut laulujen käyttöä liikkeen tapahtumissa. <i>Viisikielinen</i> on vaikuttanut viidennen herätysliikkeen dynamiikkaan madaltamalla kynnystä yhteistyöhön herätysliikkeen eri järjestöjen välillä.</p>			
Avainsanat – Nyckelord			
herätysliikkeet, uuspietismi, pietismi, viides herätysliike, hengellinen musiikki, hengelliset laulut, hymnologia, evankelikalismi			
Säilytyspaikka – Förvaringställe			
Helsingin yliopiston kirjasto, Keskustakampuksen kirjasto, Teologia			
Muita tietoja			

Sisällys

1 Johdanto.....	1
1.1 Tutkimustehtävä	1
1.2 Aikaisempi tutkimus	1
1.3 Tutkimuksen menetelmät.....	2
1.4 Työn kesto	3
1.5 Työnjako ja parityöskentelyn haasteet.....	3
1.6 Päälähteet ja niiden alkuperä	4
1.7 Päälähteiden käyttö	6
1.8 Tutkimuksen haasteet	7
1.9 Tutkimuksen rakenne.....	7
2 Viides herätysliike <i>Viisikielisen</i> taustayhteisönä	9
2.1 'Viides herätysliike' tutkimuskäsitteenä.....	9
2.2 Viidennen herätysliikkeen historia	10
2.3 Viidennen herätysliikkeen järjestöt	15
2.3.1 Suomen Raamattuopiston Säätiö	15
2.3.2 Kansan Raamattuseura.....	18
2.3.3 Suomen Evankelisluterilainen Opiskelija- ja Koululaislähetys ry	20
2.3.4 Suomen Evankelisluterilainen Kansanlähetys.....	22
2.3.5 Medialähetys Sanansaattajat	24
2.3.6 Lähetysyhdistys Kylväjä.....	25
3 Kohti <i>Viisikielisen</i> julkaisemista.....	27
3.1 <i>Viisikielisen</i> tausta	27
3.1.1 Laulukokoelmat ennen <i>Viisikielistä</i>	27
3.1.2 Visio viidennen herätysliikkeen laulukirjasta.....	28
3.1.3 Kohti viidennen herätysliikkeen laulukirjaa	29
3.1.4 <i>Viisikielisen</i> työryhmä	32
3.2 Julkaisu ja ajankohtaisuus	39
4 Viidennen herätysliikkeen järjestöjohtajien tulkinnat <i>Viisikielisen</i> merkityksestä	41
4.1 <i>Viisikielisen</i> nimi ja ulkoasu	41
4.2 <i>Viisikielisen</i> sisältö.....	42
4.3 <i>Viisikielisen</i> tarpeellisuus ja käyttö.....	47
4.4 Laulamisen merkitys kristityille	53
4.5 <i>Viisikielinen</i> ja virsikirja	55
4.6 <i>Viisikielinen</i> liikkeen ulkopuolella	58
4.7 Viidennen herätysliikkeen tunnukset ja perintö	62
4.8 Viidennen herätysliikkeen musiikkiperinne	66
4.9 Järjestöjen välinen yhteys ja yhteistyö	71
4.10 <i>Viisikielisen</i> jälkipuinti	75
4.10.1 Näkemykset ja mielipiteet valmiista laulukirjasta.....	75
4.10.2 <i>Viisikielisen</i> myynti ja tuotot	77
4.11 <i>Viisikielisen</i> vaikutus toimintaan	78
4.12 Viidennen herätysliikkeen sukupolvenvaihdos ja tulevaisuus	80
5 Tutkimustulosten yhteenvedo ja johtopäätöksiä.....	81
5.1 Miten <i>Viisikielinen</i> on syntynyt	81
5.2 <i>Viisikielisen</i> vaikutus viidennen herätysliikkeen itseymmärrykseen.....	84
5.3 <i>Viisikielisen</i> vaikutus järjestöjen yhteistyöhön.....	85
5.4 Jatkotutkimus.....	87

Lyhenteet.....	88
Lähde- ja kirjallisuusluettelo.....	89
Internet-lähteet	89
Kirjallisuus	91
Liitteet	94

1 Johdanto

1.1 Tutkimustehtävä

Tämän pro gradu -tutkielman aihe on vuonna 2014 julkaistu viidennen herätysliikkeen laulukirja *Viisikielinen*. Tutkimuksen tehtävä on selvittää, miten viidennen herätysliikkeen järjestöjohtajat kokevat viidennen herätysliikkeen laulukirja *Viisikielisen* vaikuttaneen viidennen herätysliikkeeseen.

Tutkimustehtävää tarkentavat tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten *Viisikielinen* on syntynyt?
2. Miten *Viisikielinen* on vaikuttanut viidennen herätysliikkeen järjestöjen välisiin suhteisiin?
3. Miten *Viisikielinen* on vaikuttanut viidennen herätysliikkeen itseymmärrykseen?

1.2 Aikaisempi tutkimus

Koska *Viisikielinen* on laulukirjana ja tutkimuksen kohteena varsin uusi, niin siitä löytyy vain vähän aikaisempaa tutkimusta. *Viisikielinen* on ollut tutkimuksen kohteena ainakin kahdessa seuraavassa tutkimuksessa. Yksi on Seppo Suokunnaan vuonna 2015 tekemä analyysi *Viisikielisestä* ja toinen on Marja-Liisa Latvatalon Itä-Suomen yliopistossa vuonna 2015 tekemä pro gradu -tutkielma *Jubiili ja Viisikielinen: nuorten aikuisten kokemuksia mobiilisovelluksen ja laulukirjan käytöstä hengellisten laulujen yhteislaulutilaisuudessa*. *Viisikielisen* saavuttaman suosion vuoksi on kuitenkin todennäköistä, että kirjasta tulee lähivuosina lisää tutkimusta.

Tässä tutkimuksessa on käytetty yllä mainituista kahdesta tutkimuksesta vain Suokunnaan analyysia¹. Latvatalon tutkielma on jäänyt pois, koska se ei suoranaisesti kosketa tämän tutkimuksen aihetta. Suokunnaan tutkimus on seikkaperäinen analyysi *Viisikielisen* sisällöstä. Suokunnas esitelmöi analyysin ensimmäisen kerran Suomen Raamattuopiston (SRO) ja Perustan teologisilla opintopäivillä Kauniaisissa 3.1.2015 ja toisen kerran Tiililä-seurassa 2.3.2015

¹ Perustellemme Suokunnaan analyysin käytön hänen asemallaan virsien ja laulujen tutkijana. Analyysia ei ole tietääksemme julkaistu virallisesti missään teoksessa. Analyysi on ulkoasultaan editoimaton, mutta kattava ja systemaattinen katsaus *Viisikielisen* sisältöön.

Suomen teologisessa instituutissa (STI) Helsingissä. Analyysissa Suokunnas käsittelee *Viisikielisen* sisältöä.²

Tämän työn historiaosuuden kannalta tärkeitä kirjoja ovat olleet Timo Junkkaalan väitöskirja *Hannulan Herätys: Tutkimus Lounais-Suomen lähetysherätyksestä 1894–1914* vuodelta 1986 ja Juha Meriläisen vuoden 2014 artikkeli *Viides herätysliike*. Junkkaalan työ on kattava tutkimus viidennen herätysliikkeen varhaisista juurista ja vaikutteista. Meriläisen artikkeli käsittelee puolestaan viidennen herätysliikkeen olemusta 2000-luvulla. Viidennen herätysliikkeen historiaa ja vaiheita 2000-luvulla käsittelee myös Timo Junkkaalan luentomateriaali.³

1.3 Tutkimuksen menetelmät

Tämä tutkimus on monimenetelmäistä alkuperäistutkimusta. Tutkimuksessa on käytetty historiantutkimuksen ja kvalitatiivisen empiirisen tutkimuksen menetelmiä. Tutkimusmenetelmien pääpaino on kvalitatiivisessa empiirisessä tutkimuksessa, mutta koska tutkimus käsittelee viidettä herätysliikettä ja kaikkia sen järjestöjä, niin suuren painoarvon on saanut myös historiantutkimus.⁴

Historiantutkimuksen menetelmiä on hyödynnetty historiaosuudessa ja *Viisikielisen* taustan kartoittamisessa. Tutkimuksen historiaosuus tukeutuu aikaisempaan tutkimukseen viidennen herätysliikkeen historiasta. *Viisikielisen* syntyprosessin kuvaus nojaa arkistolähteisiin, joiden pohjalta käsittelemme *Viisikielisen* työryhmää ja sen työskentelyyn liittyviä yksityiskohtia.

Kvalitatiivisen empiirisen tutkimuksen menetelmiä on käytetty haastatteleamalla järjestöjohtajia ja analysoimalla haastattelut. Tässä tutkielmassa alkuperäistutkimusta edustavat arkistolähteet ja haastattelut, joiden pohjalta on tehty uusia havaintoja muun muassa viidennen herätysliikkeen olemuksesta ja itseymmärryksestä.

Järjestöjohtajien haastatteluiden analysoimiseen on käytetty aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Haastattelut on litteroitu, minkä jälkeen alkuperäisilmaukset on redusoitu pilkkomalla ne noin yhden, enimmillään kahden lauseen mittaisiksi analyysiyksiköiksi, joista kukin sisälsi lyhyen ajatuskokonaisuuden. Haastattelut on sisällytetty kokonaisuudessaan työn aineistoon, koska ne olivat kohdennetut

² Suokunnas 2015, 1.

³ Junkkaala 1986; Meriläinen 2014; Junkkaala 2016a.

⁴ Tuomi & Sarajärvi, 2004, 93–121; Autio-Sarasmo 2008; Tutkimusstrategiat: empiirinen tutkimus 2015.

vastaamaan tutkimustehtävää ja sitä tarkentavia tutkimuskysymyksiä. Seuraavaksi kaikki redusoidut haastattelut yhdistettiin yhdeksi tiedostoksi, josta lajiteltiin alkuperäisilmaukset samansisältöisiksi ryhmiä. Kukin ryhmä nimettiin sen sisältöä kokoavalla otsikolla. Aineistoa tiivistävää ryhmittelyprosessia toistettiin niin kauan, että tiivistetyistä ilmauksista ei enää pystynyt muodostamaan uusia ryhmiä tai pareja. Analyysivaiheessa tiivistetyt ilmaukset avattiin päinvastaisessa järjestyksessä ja käsiteltiin niiden sisältämät aihepiirit.⁵ Muihin työssä käytettyihin haastatteluihin ei sovellettu yhtä tarkkaa sisällönanalyysia, koska pääpaino oli järjestöjohtajien haastatteluissa. Myöskään arkistolähteisiin ei sovellettu sisällönanalyysia, vaan niitä käytettiin sellaisenaan.

1.4 Työn kesto

Tutkimuksen tekeminen alkoi vuoden 2016 syksyllä käytännöllisen teologian ”Virsi ja laulu” seminaarissa, jota ohjasi Tapani Innanen. Työ on poikkeuksellisesti parityönä toteutettu. Syynä parityön tekemiselle oli tutkijoiden yhteinen opiskeluhistoria vuodesta 2012 alkaen ja se, että olemme olleet naimisissa vuodesta 2015 lähtien. Näiden syiden vuoksi työn tekeminen yhdessä oli luonteva ratkaisu. Työskentelyn alkutaipaleella suunnitelmissa oli vertailla *Viisikielistä* ja virsikirjan lisävihkoa. Seminaarin aikana aihe rajautui kuitenkin koskemaan yksinomaan *Viisikielistä*.

Työn lähdeaineiston kerääminen alkoi vuoden 2016 lopulla ja päättyi vuoden 2017 lopulla. Tutkimuksen työläin osuus oli haastatteluiden litterointi ja sisällön analyysi, joka kesti vuoden 2017 kesästä vuoden 2018 kesään asti. Lopullisesti tämä tutkimus on valmistunut vuoden 2019 syksynä, jolloin työn kokonaiskesto on ollut noin kolme vuotta.

1.5 Työnjako ja parityöskentelyn haasteet

Työnjako tutkimuksen tekijöiden kesken on pääsoin ollut seuraava:

Samuli Lehtola: Luvut 2 ja 3.

Elina Lehtola: Haastattelurunko, järjestöjohtajien haastattelut ja vetovastuu litteroinnista sekä sisällönanalyysistä.

Elina ja Samuli Lehtola: Luvut 1, 4 ja 5.

⁵ Tuomi & Sarajärvi, 2004, 93–121.

Parityön tekeminen on ollut ajoittain haastavaa työn suunnittelun ja asioiden päättämisen suhteen. Ideaalitulanteessa molemmat osapuolet tuottavat oman vastualueensa materiaalin, joka liitetään yhdeksi kokonaisuudeksi työn lopussa. Työn tekeminen on kuitenkin ollut huomattavasti haasteellisempaa, sillä lähes kaikki sisältö on tuotu työhön yhteisellä päätöksellä. Lisäksi oman vastualueen sisältö on pitänyt opettaa toiselle, jotta oppimista aiheesta tapahtuisi molemmin puolin. Haasteista ja kestosta huolimatta työn tekeminen on ollut erittäin antoisaa erityisesti oppimisen näkökulmasta. Prosessin aikana on tapahtunut runsaasti molemminpuolista oppimista sekä työn aiheesta ja parityöskentelystä.

1.6 Päälähteet ja niiden alkuperä

Suuri osa lähdeaineistosta on aikaisemmin julkaisematonta aineistoa. Tutkimuksen päälähteitä ovat järjestöjohtajien haastattelut, *Viisikielisen* valmisteluvaihetta koskevat pöytäkirjat, työryhmän puheenjohtajan Timo Rämän haastattelu ja *Viisikielisen* pohjamateriaalin kokoajan, kanttori Heini Kataja-Kantolan haastattelu.

Lähteiden kerääminen alkoi kolmen viidennen herätysliikkeen jäsenen haastattelemisella. Yksi haastatelluista oli nykyinen työntekijä Olli Lehmonen ja kaksi entisiä järjestöjohtajia, Pekka Jokiranta ja Timo Junkkaala. Haastatteluiden kautta löytyi tutkimusta varten myös *Viisikielisen* työryhmän pöytäkirjat ja viidennen herätysliikkeen järjestöjohtajien *Viisikielistä* käsittelevät kokouspöytäkirjat. Pöytäkirjojen avulla on ollut mahdollista avata *Viisikielisen* taustaa ja syntyprosessia.

Laulukirjatyöryhmän pöytäkirjat kertovat työryhmän työskentelystä vuosien 2010 ja 2013 välillä. Valtaosa työryhmän pöytäkirjoista on saatu kirkkohistorioitsijalta ja SRO:n entiseltä johtajalta Timo Junkkaalalta vuoden 2016 lopulla hänen Helsingin yliopistolla pitämänsä luennon jälkeen. Samalla kertaa hän antoi haastattelun työtä varten.⁶ Kuusi puuttuvaa työryhmän pöytäkirjamerkintää saatiin myöhemmin Timo Rämältä. *Viisikielistä* käsittelevät järjestöjohtajien kokousten pöytäkirjat luovutti Pekka Jokiranta vuoden 2017 alkupuolella. Myös Jokiranta antoi haastattelun työtä varten. Lisäksi työtä varten on haastateltu OPKO:n musiikki- ja nuorisotyöntekijää Olli Lehmosta.

⁶ Junkkaala 2016a; E&SL Timo Junkkaalan haast. 2016b.

Timo Rämä on SEKL:n entinen lähetysjohtaja ja *Viisikielisen* työryhmän puheenjohtaja. Heini Kataja-Kantola on *Viisikielisen* pohjamateriaalina käytetyn laulukokoelman kokoaja ja *Viisikielisen* nimeäjä. Hän toimi kanttorina SRO:lla 2000-luvun alussa. Heitä on haastateltu kirjallisesti sähköpostin välityksellä. Rämän antama haastattelu oli vahvasti dokumentointiin ja arkistomateriaaliin nojaavaa. Heini Kataja-Kantolan esitys nojautui ilmeisesti pääosin muistelmiin, mutta oletettavasti myös muistiinpanoihin.

Pekka Jokiranta ja Timo Junkkaala ovat viidennen herätysliikkeen entisiä järjestöjohtajia. Jokiranta toimi ennen eläkkeelle jäämistään muun muassa OPKO:n pääsihteerinä ja SEKL:n kotimaan työn johtajana. Eläkkeelle jäätyään hän on toiminut viidennen herätysliikkeen järjestöjohtajien kokousten puheenjohtajana. Junkkaala on kirkkohistorioitsija ja teologian tohtori, joka on toiminut muun muassa OPKO:n pääsihteerinä ja myöhemmin johtotehtävissä Suomen Raamattuopistolla. Olli Lehmonen on OPKO:n nuorisotyöntekijä, joka toimi hetken aikaa laulukirjatyöryhmän sihteerinä ja edusti työryhmässä OPKO:tä.

Järjestöjohtajat haastateltiin touko- ja kesäkuussa vuonna 2017. Haastattelu oli puolistrukturoitu teemahaastattelu.. Haastattelun muoto oli puolistrukturoitu teemahaastattelu.⁷ Haastattelun aihepiirit suunniteltiin tutkimustehtävää ja tutkimuskysymyksiä vastaaviksi. Tutkimusta varten on haastateltu *Viisikielisen* tekemisessä mukana olleiden järjestöjen johtajia. Järjestöjohtajia lähestyttiin sähköpostitse haastattelupyynnöllä. Kaikilta kuudelta järjestöjohtajalta, joille haastattelupyyntö lähetettiin, saatiin lupa haastatteluiden tekemiseen. Kukin heistä haastateltiin yksitellen ja yhden kerran. Haastattelut olivat keskimäärin tunnin pituisia. Viisi haastattelua toteutettiin johtajien omissa työtiloissa ja yksi haastattelu tehtiin kahvilassa. Haastateltavat saivat halutessaan etukäteen tarkasteltavaksi haastattelun kysymykset.

Alla luettelo haastatelluista järjestöjohtajista:

Juha Auvinen, toiminnanjohtaja, Medialähetys Sanansaattajat ry. (Sansa)⁸
Jussi Miettinen, pääsihteerä, Suomen Ev.lut. Opiskelija- ja Koululaislähetys ry. (OPKO)

⁷ Liite 2.

⁸ Olemme käyttäneet niitä lyhenteitä ja nimityksiä järjestöistä, joita ne itse käyttävät ja joita myös yleisesti käytetään. Tiedostamme, että OPKO ja Kylväjä eivät ole ainoat rekisteröidyt yhdistykset, mutta emme käytä lyhennettä järjestöjen nimen perässä, mikäli se ei itse sitä virallisesti esimerkiksi kotisivuillaan käytä. Lisäksi tiedostamme, että Kylväjästä käytetään toisinaan lyhennettä ELK. Se on kuitenkin harvinaisempi kuin lyhenne *Kylväjä* eikä järjestö itsekään käytä lyhennettä ELK.

Pekka Mäkipää, lähetysjohtaja, Lähetysyhdistys Kylväjä ry. (Kylväjä)
Ulla Saunaluoma, toiminnanjohtaja, Kansan Raamattuseuran Säätiö. (KRS)
Mika Tuovinen, lähetysjohtaja, Suomen ev.lut. Kansanlähetys. (SEKL)
Lauri Vartiainen, toiminnanjohtaja, Suomen Raamattuopiston Säätiö. (SRO)⁹

Perustelut ovat, että heillä on oletettavasti hyvä käsitys *Viisikielisen* asemasta ja käytöstä omassa järjestössään sekä viidennessä herätysliikkeessä. Induktiivisen päättelyn mukaisesti viidennen herätysliikkeen järjestöjohtajat myös edustavat näkemyksiltään ja mielipiteiltään järjestön kannattajajäsentä. Lisäksi heillä on asemansa ansioista kyky ja mahdollisuus havainnoida edustamansa järjestön toimintaa ja sen suhdetta toisiin järjestöihin, sekä riittävä käsitys laulukirjasta ja sen taustasta. Tämän vuoksi tutkimustehtäväksi tarkentui selvittää, miten järjestöjohtajat kokevat *Viisikielisen* vaikuttaneen viidenteen herätysliikkeeseen.

1.7 Päälähteiden käyttö

Järjestöjohtajien haastatteluihin on viitattu työssä sivunumeroin, jotka vastaavat tulostettujen litterointitiedostojen sivunumeroita. Työhön otetut lainaukset ovat lähes sanantarkkoja lainauksia, joihin on tehty pieniä korjauksia lukemisen ja tekstin ymmärtämisen helpottamiseksi. Tällaisia muokkauksia ovat olleet toistojen ja äännähdysten poistaminen. Esimerkkinä alla on ensin suora lainaus ja sen jälkeen muokattu lainaus:

"No tota öö se on tietysti ku meillä ei oo sillä tavalla kotimaassa öö semmosta niin ku säännöllistä tai tai samantyyppistä toimintaa ehkä niin paljon niin niin eee... se tarve ei ei ei ehkä sillain, voi olla että oli oli vielä suurempi jossain näissä joilla on paljo kotimaan työtä."¹⁰

"No tota se on tietysti ku meillä ei oo sillä tavalla kotimaassa semmosta niin ku säännöllistä tai samantyyppistä toimintaa ehkä niin paljon niin se tarve ei ehkä sillain, voi olla että oli vielä suurempi jossain näissä joilla on paljo kotimaan työtä."¹¹

Viisikielisen työryhmän ja järjestöjohtajien kokousten kokouspöytäkirjoihin on viitattu päivämäärillä, jotka vastaavat pöytäkirjoissa olevia kokoontumispäivämääriä. Mikäli kyseessä on yleisesti pöytäkirjamateriaalia koskettava asia tai aihepiiri, niin pöytäkirjaan on viitattu kokonaisuudessaan. Timo Rämän ja Heini Kataja-Kantolan haastatteluihin on viitattu kokonaisuudessaan niiden lyhyiden vuoksi. Näitä lainauksia ei ole muokattu

⁹ SROS/SRO. Käytämme lyhennettä SRO, joka on paremmin tunnettu ja käytetympi lyhenne kuin SROS.

¹⁰ E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 1.

¹¹ E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 1.

luettavampaan muotoon. Kaikki yllä mainitut lähteet ovat tämän työn tekijöiden hallussa.

1.8 Tutkimuksen haasteet

Juha Meriläinen on kirjoittanut vuoden 2014 artikkelissaan *Viides herätysliike*, että viidennen herätysliikkeen tutkimuksen haasteena ovat liikkeen heterogeenisyys ja lähdemateriaalin vaikea saatavuus. Meriläinen katsoo, että viidennen herätysliikkeen heterogeenisyys tekee tutkimuksen rajaamisesta vaikeaa ja vaikka lähdemateriaalia on paljon, niin sen saaminen yliopistotason tutkimusta varten voi olla haastavaa. Tämä johtuu siitä, että lähdemateriaali käsittelee henkilöitä jotka ovat vielä elossa ja edelleen mukana liikkeen toiminnassa.¹²

Mahdollisesti näistä syistä johtuen harva tutkija on ollut innokas tutkimaan viidettä herätysliikettä kokonaisuutena herätysliikkeenä, minkä vuoksi tutkimus on rajautunut käsittelemään pääosin Meriläisen mainitsemia yksittäisiä järjestöjä ja järjestöjohtajia. Tässä tutkimuksessa tuottivat suuria haasteita juuri viidennen herätysliikkeen käsitteleminen kokonaisuutena ja arkistolähteiden löytäminen. Arkistolähteillä ei ollut yhtenäistä säilytyspaikkaa, vaan niitä alkoi löytyä lumipalloilmiön kaltaisesti Timo Junkkaalan haastattelun seurauksena.

Haasteista huolimatta Meriläinen kannustaa aiheesta kiinnostuneita tutkijoita seuraavasti:

”Tutkija voi toki keskittyä yksittäisiin organisaatioihin tai liikkeen johtohenkilöihin, kuten perinteisessä suomalaisessa herätysliiketutkimuksessa on tavattu tehdä, sillä tältäkin osin tutkimuskentässä on aukkoja. Mielekkäämpää ja palkitsevampaa voisi kuitenkin olla tarttuminen joko johonkin liikkeen kehityksen kannalta keskeiseen ajanjaksoon tai liikkeen identiteetin ja olemuksen kannalta tärkeään ilmiöön.”¹³

Tämä tutkimus vastaa Meriläisen kannustukseen keskittymällä keskeiseen ajanjaksoon ja tärkeään ilmiöön viidennen herätysliikkeen historiassa.

1.9 Tutkimuksen rakenne

Luku kaksi ”Viides herätysliike *Viisikielisen* taustayhteisönä” käsittelee viidennen herätysliikkeen historiaa ja sen rakennetta. Luku on laaja, koska kyseessä on kaikkia viidennen herätysliikkeen järjestöjä käsittelevä tutkimus. Luvussa

¹² Meriläinen 2014, 214, 216–217.

¹³ Meriläinen 2014, 217.

esitellään järjestöt perustamisajankohtansa mukaisessa järjestyksessä alkaen vanhimmasta ja päättyen nuorimpaan. Esittelyissä kerrotaan lyhyesti milloin ja miten järjestö on syntynyt, mikä on sen työnäky ja millaista sen työ on 2000-luvulla. Luvun tehtävä on hahmottaa viidennen herätysliikkeen paikkaa Suomen kirkkohistoriassa ja selkeyttää sen heterogeenistä olemusta.

Luku kolme, ”Kohti *Viisikielisen* julkaisemista” käsittelee *Viisikielisen* taustaa ja kehitystä, mikä johti *Viisikielisen* syntyyn. Luku käsittelee viidennen herätysliikkeen käyttämää laulumateriaalia ennen *Viisikielistä*, avaa taustaa josta *Viisikielinen* nousee ja avaa *Viisikielisen* syntyprosessia.

Luku neljä ”Viidennen herätysliikkeen järjestöjohtajien tulkinnat *Viisikielisen* merkityksestä” käsittelee erityisesti tätä tutkimusta varten tehtyjä haastatteluita. Luvussa tarkastellaan ja analysoidaan viidennen herätysliikkeen järjestöjohtajien näkemyksiä *Viisikielisestä*. Luku viisi esittelee tutkimuksen tuloksia.

2 Viides herätysliike *Viisikielisen taustayhteisönä*

2.1 'Viides herätysliike' tutkimuskäsitteenä

Viides herätysliike on haastava tutkimuksen kohde. Se koostuu useasta eri järjestöstä, joita nimitetään yhdessä viidenneksi herätysliikkeeksi.¹⁴ Viidennen herätysliikkeen järjestöjen jaottelu ei ole aivan yksiselitteistä. Viidettä herätysliikettä tutkiva törmää nopeasti erilaisiin näkemyksiin siitä, mitkä järjestöt voidaan lukea viidenteen herätysliikkeeseen kuuluviksi.¹⁵

Suomen ev.lut. kirkon sanaston mukaan, herätysliikkeellä tarkoitetaan kristillistä liikettä, joka syntyessään saa aikaan kristillisen sanoman voimakasta leviämistä ympärilleen. Tällaista tapahtumaa kutsutaan herätykseksi. Herätysliikkeiden syntyä edesauttavat yhteiskunnallinen murros tai valta-asemassa olevan hengellisen yhteisön kyvyttömyys muutoksen. Herätysliikkeen alun julistukseen ja toimintaan liittyy usein herätyksen henkilöityminen ja hurmoksellisuus.¹⁶

Tässä tutkimuksessa herätysliikkeellä tarkoitetaan erityisesti Suomessa vaikuttavia herätysliikkeitä ja niille ominaisia piirteitä. Suomessa perinteisiä suuria herätysliikkeitä on viisi: rukoilevaisuus, herännäisyys, evankelisuus, lestadiolaisuus ja viides herätysliike. Näitä herätysliikkeitä yhdistävät erityisesti 1600-luvulla Saksassa syntynyt pietismi ja toiminta Suomen ev.lut. kirkon sisällä. Näistä neljää ensimmäistä nimitetään arkikielessä vanhoiksi tai perinteisiksi herätysliikkeiksi niiden syntyajankohdan ja pietistisen luonteen vuoksi. Viides herätysliike on herätysliikkeistä nuorin ja monelle suomalaiselle käsitteenä jokseenkin vieras. Se mainitaan usein erillään muista neljästä herätysliikkeestä nuoren ikänsä ja erilaisten vaikutteiden vuoksi.¹⁷

Nimitys viides herätysliike – arkikielessä usein viidesläisyys – juontaa juurensa yllä avatusta käsityksestä Suomen herätysliikkeistä. Näkemys neljästä vanhasta tai perinteisestä herätysliikkeestä on kuitenkin rajoittava sen yksinkertaistavan luonteen vuoksi. Kaikki edellä mainitut herätysliikkeet ovat jakautuneet ja kristillisiä herätyksiä on Suomen historiassa tapahtunut useita. Tästä esimerkkinä herätyskristillisyyden aallot 1800- ja 1900-luvuilla, jotka saivat

¹⁴ Ks. luku: Viidennen herätysliikkeen järjestöt.

¹⁵ Meriläinen 2013, 213–214, 216–217.

¹⁶ Aamenesta öylättiin – kirkon sanasto: Herätysliike s.a.

¹⁷ Aamenesta öylättiin – kirkon sanasto: Herätysliike s.a.

aikaan kristillistä liikehdintää ja joiden seurauksena syntyi useita pienempiä paikallisen tason herätyksiä.¹⁸

Termi ”viides herätysliike” on esiintynyt ensimmäisen kerran Aimo T. Nikolaisen (1912–1995) kirjassa *Kirkot, lahkot, suunnat* (1960). Viidennestä herätysliikkeestä on käytetty myös nimityksiä evankelikaalinen herätyskristillisyys tai uuspietismi. Nimitys uuspietismi viittaa suomalaiseen herätysliikehistoriaan, johon on vaikuttanut olennaisesti 1600-luvulla alkunsa saanut pietismi, jossa korostui kristityn henkilökohtainen uskonelämä. Samalla nimen alkuosa, ”uus” viittaa liikkeen uuden tyyppiseen julistukseen. Liikkeen nimittäminen evankelikaaliseksi herätyskristillisyydeksi viittaa 1700-luvulla angloamerikkalaisessa maailmassa alkunsa saaneeseen evankelikaaliseen liikkeeseen, joka on vaikuttanut viidennen herätysliikkeen julistukseen. Keskeistä evankelikaaliselle kristillisyydelle ovat pietismin tavoin kristityn uskonelämän korostaminen, uskonratkaisu ja evankelioiminen.¹⁹

Tässä tutkimuksessa on käytetty nimitystä viides herätysliike sen neutraalin luonteen vuoksi. Lisäksi yllämainitut nimivaihtoehdot tuntuvat joiltain osin vanhentuneen *Viisikielisen* julkaisun jälkeen, koska järjestöt ovat tulleet yhteen ja tehneet viidennen herätysliikkeen yhteisen laulukirjan.

2.2 Viidennen herätysliikkeen historia

Viides herätysliike syntyi 1960-luvun yhteiskunnallisen murroksen aikana. Sen varhaiset juuret voidaan kuitenkin jäljittää kauemmaksi 1800- ja 1900-lukujen taitteen Hannulan herätykseen, jopa 1700-luvun englanninkieliseen evankelikaaliseen liikkeeseen ja muiden suomalaisten herätysliikkeiden tavoin 1600-luvun pietismiin.²⁰

Evankelikaaliset vaikutteet rantautuivat Suomeen 1800-luvun viimeisellä neljänneksellä Iso-Britanniasta. Siellä 1870-luvulla vaikuttanut moodylainen herätys toi evankelikaalisen herätyskristillisyyden Pohjoismaihin. Suomessa evankelikaaliset vaikutteet levisivät myös muualla Euroopassa vaikuttaneen pyhityskristillisen keswick-liikkeen muodossa. Suomeen saapui lisää evankelikaalisia vaikutteita 1900-luvun alussa muun muassa Venäläisen, Paul

¹⁸ Innanen 2004, 157–158; Meriläinen 2013, 213.

¹⁹ Junkkaala 1990, 249; Kakkuri 2014, 188; Meriläinen 2014, 213, 215.

²⁰ Meriläinen 2013, 212–215.

Nicolay (1860–1919) -nimisen aatelismiehen evankelioimistoinnan seurauksena.²¹

Keswick-liike ja moodylainen herätys ovat olleet merkittäviä erityisesti Suomen Vapaakirkon historiassa, mutta näiden kahden herätyksen vaikutteet levisivät Suomessa myös vapaakirkollisuuden ulkopuolelle. Vaikutteet virtasivat Suomeen muun muassa Suomen Lähetysseuran kautta, kun ulkomailta palanneet lähetystyöntekijät toivat niitä mukanaan lähetysmatkoilta. Evankelikaaliset vaikutteet juurtuivat Suomen lähetysseuraan luultavasti 1900-luvun alussa.²²

Viidennen herätysliikkeen tutkimuksessa sen historiallisena juurena on perinteisesti pidetty Suomen lounaisosissa vaikuttanutta Hannulan herätystä. Hannulan herätyksen keskeisin hahmo, ja sille nimensä antanut Frans Hannula (1855–1914), oli Suomen lähetysseuran lähetysaarnaja, jonka hengellinen tausta oli evankelisessa liikkeessä. Hannula etäännytti evankelisesta liikkeestä sen hajaannuksen vuoksi ja lähentyi Suomen lähetysseuran kanssa, josta hän sai tilaa toiminnalleen.²³

Junkkaala kirjoittaa Hannulan olleen aktiivinen toimessaan. Hannulan tekemät kokousmatkat saivat aikaan herätysliikkeen kaltaista toimintaa erityisesti Turun ja Tampereen seuduilla. Herätys ei kuitenkaan ehtinyt kasvamaan merkittäväksi herätysliikkeeksi, vaikka se täytti monia herätysliikkeelle tunnusomaisia piirteitä oman laulukirjan, kokoontumisten ja toiminnan keskuksen muodossa.²⁴ Timo Junkkaala esittää Hannulan herätyksestä kertovassa kirjassaan, että syitä liikkeen hiipumiseen olivat muun muassa toiminnan päällekkäisyys Suomen lähetysseuran kanssa, ajan ilmapiirin muutos ja Frans Hannulan kuolema vuonna 1914.²⁵

Vaikka Hannulan herätys ei kasvanut herätysliikkeeksi, niin sen perintö jäi elämään Suomen Lähetysseuraan. Tämä hengellinen perintö välittyi Suomen lähetysseuran kautta Urho Muromalle (1890–1966) K.A. Paasion (1869–1935) kautta, jonka saarnoja Muroma kuunteli Suomen Lähetysseuran lähetyskirkolla Helsingissä. Timo Junkkaala kirjoittaa Urho Muromasta kertovassa kirjassaan, K.

²¹ Huotari 1981, 54–55; Kakkuri 1989, 4; Junkkaala 1986, 22; Junkkaala 1990, 43–44; Meriläinen 2013, 213, 215.

²² Kakkuri 1989, 4; Junkkaala 1986, 31.

²³ Junkkaala 1986, 60–72, 365–372; Salomäki 2010, 59.

²⁴ Junkkaala 1986, 365–372; Hannulan herätyksen laulukirjana oli Hengelliset laulut ja virret, herätyksen kannattajat kokoontuivat lähetysjuhilla ja myöhemmin herätyksen eräänlaiseksi keskuksiksi muodostui Turun Betel-kirkko. Lisäksi Hannulan herätys henkilöityi nimensä mukaisesti Frans Hannullaan.

²⁵ Junkkaala 1986, 365–372; Salomäki 2010, 59.

A. Paasiosta, että häntä ”...voidaan aivan erityisellä tavalla pitää Frans Hannulan opetuslapsena,...”.²⁶

Muroma koki opiskeluaikanaan vuonna 1912 hengellisen heräämisen norjalaisen herätysaarnaan Albert Lunden (1877–1939) kokouksessa. Tämä kokemus sai Muroman jättämään lakitieteen opintonsa ja aloittamaan vuonna 1913 opinnot Helsingin yliopiston teologisessa tiedekunnassa. Lunde todennäköisesti innoitti Muromaa myös kiinnostumaan pohjoismaisesta herätuskristillisyydestä, mikä näkyi myöhemmin Muroman läheisinä suhteina muihin pohjoismaalaisiin herätuskristillisiin järjestöihin.²⁷

Muroma valmistui vuonna 1917, minkä jälkeen hän työskenteli kristillisissä järjestöissä ja evankelistana. Vuonna 1928 Urho Muroma alkoi julkaista evankelioimistyönsä tueksi *Herää valvomaan* -lehteä, jossa hän otti usein ja voimakkaasti kantaa kirkon toimintaan ja teologiaan.²⁸ Nämä Muroman voimakkaat kannanotot loivat hänelle leimaa oman tiensä kulkijana.

Vuonna 1939 Muroma kirjoitti *Herää valvomaan* -lehden visiostaan perustaa Suomeen Raamattuopisto. Muromaa olivat inspiroineet D.L. Moodyn raamattuopisto Chicagossa, sekä Pohjoismaalaiset raamattukoulut. Tilausta raamattukoululle oli myös kotimaassa, sillä tarve perustaa sellainen 1900-luvun alussa tapahtuneiden herätysten tueksi nähtiin usealla taholla tarpeelliseksi. Pettymys kirkon evankelointityöhön lisäsi halua perustaa oma keskus herätysten tueksi. Tätä tarkoitusta varten vuonna 1939 Muroma perusti tukijoidensa kanssa ESS:n. ESS:n säännöt hyväksyttiin 1939, mutta samana vuonna syttynyt talvisota viivytti virallista rekisteröintiä vuoteen 1940.²⁹

Vuonna 1943 Muroma kutsui ruotsalaisen evankelistan Frank Mangsin (1897–1994) puhumaan Suomeen. Mangsin kokoukset keräsivät runsaasti kuulijoita ja saivat aikaan herätystä kuulijoiden keskuudessa. Mangsin kokoustoiminnan päätyttyä vuonna 1944 suunniteltiin hänen työnsä jatkamista raamattukurssien ja maallikkokoulutuksen muodossa. Tälle pohjalle vuonna 1945 perustettiin Kansan Raamattuseura (KRS), jonka keskeisimmäksi pyrkimykseksi muotoutui ”Raamatun saattaminen rakkaaksi kirjaksi mahdollisimman laajalle ja

²⁶ Kakkuri 1989, 5; Junkkaala 1990, 46–47.

²⁷ Kakkuri 1989, 4–5; Junkkaala 1990, 27–38, 52.

²⁸ Kakkuri 1989, 9–10; Junkkaala 1990, 40–56, 101–120.

²⁹ Kakkuri 1989, 12–13; Junkkaala 1990, 184–200.

monelle”. Vuonna 1945 KRS alkoi julkaista myös *Sana* -lehteä evankelioimistyön tueksi.³⁰

Myöhemmin samana vuonna ESS löysi paikan Raamattuopistolle Kauniaisista. Raamattuopiston tehtävänä ja tavoitteena oli Raamatun opetus ja hengellisen elämän vaaliminen. Raamattukurssit alkoivat opistolla sen perustamisvuotena ja keräsivät suuren joukon opiskelijoita. SRO muodosti toimintansa alkuvuosina yhteyksiä muihin pohjoismaalaisiin raamattuopistoihin ja herätysliikkeisiin.³¹ Kotimaan yhteistyöpyrkimykset eivät tuottaneet juurikaan tulosta, johon mahdollisesti olivat syynä Muroman voimakas visio ja oman linjan ajaminen.

Vuonna 1951 haettiin yhteyttä ESS:n ja KRS:n välille. Yhteistyösuunnitelmat kariutuivat kuitenkin nopeasti. Toisen kerran keskusteluja käytiin 1958, jolloin ehdotettiin ESS:n ja KRS:n yhdistämistä Kansanlähetyksen nimeä kantavaksi järjestöksi.³² Lopullisesti yhteistyöneuvottelut kariutuivat vuonna 1963. Yhteistyöpyrkimykset eivät kuitenkaan jääneet vain puheen ja suunnittelun tasolle. Junkkaala tuo esiin kirjassaan, että KRS:n perustamiskokouksen muistiossa mainitaan järjestön yhdeksi tarkoituksena tukea Raamattuopiston toimintaa. Tukea tulikin yhden kerran rahallisessa muodossa, minkä lisäksi *Sana*-lehdessä kirjoitettiin positiivisesti useaan otteeseen Raamattuopistosta.³³

Välit eivät kuitenkaan kaikesta huolimatta muuttuneet erityisen läheisiksi, minkä yhdeksi syyksi Junkkaala esittää sen, että KRS otti johtoaseman Suomen ev.lut. kirkon evankelioimistyössä. Muita tekijöitä olivat erilainen julistustapa ja opilliset kysymykset. Lisäksi useat henkilöt siirtyivät Raamattuopistolta KRS:n palvelukseen. Yksi siirtyneistä oli Jaakko Railonkoski, joka oli ollut Raamattuopiston perustajajäsen. Muun muassa nämä seikat aiheuttivat jännitteitä SRO:n ja KRS:n välille.³⁴

Vuonna 1964 Raamattuopiston puitteissa kokoontunut opiskelijoiden ryhmä perusti Suomen evankelisluterilaisen ylioppilaslähetysten (YOL). Opiskelijoita oli aikaisemmin hakeutunut mukaan SRO:n toimintaan, kun he olivat kokeneet silloisen Suomen Kristillisen Ylioppilasliiton (SKY) keskittyvän liikaa yhteiskunnallisiin asioihin. YOL:n hengellisiä auktoriteetteja olivat Urho Muroma

³⁰ Auranen 2008, 199–200; Salomäki 2010, 60.

³¹ Junkkaala 1990, 202–213.

³² Huomaa historiallinen linkki myöhemmin syntyneeseen SEKL:n.

³³ Kauppinen 1973, 3; Junkkaala 1990, 217–218.

³⁴ Junkkaala 1990, 217–218.

ja Osmo Tiililä. Erityisen suuri vaikutus oli Muromalla, joka ennätti henkilökohtaisesti vaikuttamaan Ylioppilaslähetysten syntyyn vielä ennen kuolemaansa vuonna 1966.³⁵

Vuonna 1964 henkilöt ESS:tä, YOL:tä ja Helsingin Raamattukoulusta (HRK) perustivat *Uusi tie* -lehden evankeliointityön tueksi. Ensimmäinen numero *Uusi tie* -lehdestä ilmestyi vuonna 1965. Timo Junkkaala toi esiin viidennestä herätysliikkeestä kertovalla luennollaan 2016 marraskuussa Helsingin yliopistolla, että *Uusi tie* -lehti tiivistä viidennen herätyksen rivejä, mutta aiheutti myös jännitteitä. Lehti oli kirkkokriittinen, liberaaliteologiaa ja ekumeniaa vastustava. Junkkaala esitti myös, että lehti sai alkuvaiheessa taloudellista tukea amerikkalaiselta antiekumeeniselta ja antikommunistiselta liikkeeltä. HRK ja ESS ottivat lehden kielteisen kannan.³⁶

Vuonna 1967 perustettiin Suomen Evankelis-luterilainen Kansanlähetys, joka syntyi pääosin eräiden ESS:n ja YOL:n jäsenten halusta luoda kristillinen järjestö ulko- ja sisälähetystyötä varten. Henkilöt, jotka olivat mukana perustamassa SEKL:ä, olivat vaikuttaneet myös *Uusi tie* -lehden taustalla. Lisäksi seurakunnissa ympäri Suomen oli tapahtunut herätyksiä, jotka olivat lisänneet halukkuutta lähetystyöhön lähtemiselle. Vuonna 1964 syntyneen YOL:n aloittama lähetystoiminta oli eräänlainen alkusysäys kohti SEKL:n syntyä. SEKL:n taustalla oli ESS:n ja YOL:n lisäksi henkilöitä HRK:n ja Suomen ev.lut. nuorisolähetysten yhteyksistä. SEKL:n perustamisessa mukana olleet ESS:n ja HRK:n työntekijät joutuivat vaikeuksiin työpaikoillaan. Molemmat järjestöt erottivat henkilöt, jotka olivat olleet mukana SEKL:n perustamisessa. KRS teki omalla tahollaan aktiivista työtä muun muassa seurakuntien kanssa eikä puolueettoman linjansa mukaisesti ollut mukana SEKL:n perustamisessa.³⁷

SEKL:n toiminnan alku oli haastavaa ja sille oli vaikeaa saada valituksi pääsihteeri sekä puheenjohtaja. SEKL syntyi hätäisesti 1960-luvun yhteiskunnallisen murroksen keskellä. Ajan yhteiskunnallinen tilanne ja muutosten nopea tahti eivät jättäneet aikaa asioiden perinpohjaiselle selvittelylle ja lopulta SEKL ajautui hajaannukseen 1970-luvun alkupuolella. Hajaannuksen syytä olivat muun muassa järjestön perustamisesta lähtien selkeän toimintalinjan puute, haastavat henkilösuhteet, teologiset näkemyserot, perustamisesta alkanut ja pitkään jatkunut pääsihteerin puute (1967–1971), nopean kasvun aiheuttamat

³⁵ Kauppinen 1973, 5–6; Nieminen 1993, 11–20; Junkkaala 2016a.

³⁶ Kauppinen 1973, 5–7; Junkkaala 2016a.

³⁷ Kauppinen 1973, 5–7; Junkkaala 2016a; Latvala 2008, 37–43.

taloudelliset haasteet, lahjoitettujen varojen epätasainen jakaantuminen ja idäntyöhön lahjoitettujen varojen käyttö kotimaantyön tukemiseen.³⁸

Monet näistä ongelmista olivat olleet läsnä jo järjestön perustamisesta lähtien, mutta ne nousivat pinnalle vasta 1970-luvun alkupuolella. Syyksi tähän Juha Kauppinen ja Voitto Huotari ovat esittäneet 1960-luvun radikaalin ilmapiirin hellittämisen 1970-luvulle tultaessa. Näin sekä aikaa, että voimavaroja löytyi järjestön omien sisäisten ongelmien tarkasteluun, jotka osoittautuivat vaikeiksi. Hajaannus oli kaikkien edellä mainittujen asioiden summa, mutta erityisesti haastavat henkilösuhteet voimakkaiden persoonien välillä ja taloudelliset ongelmat korostuivat ylitse muiden.³⁹

Viidennen herätysliikkeen järjestö Sanansaattajat (Sansa) perustettiin vuonna 1973 Hyvinkäällä. Sansa syntyi, kun SEKL:n idän lähetystyön osasto erkani omaksi järjestökseen SEKL:n hajaannuksessa. Sansan syntyyn vaikuttivat erityisesti taloudelliset syyt, kun osa SEKL:n idäntyöhön kerätyistä varoista meni SEKL:n muun toiminnan rahoittamiseen. SEKL:n hajaannuksessa syntyi vielä toinenkin lähetysjärjestö, Lähetisyhdistys Kylväjä, joka perustettiin vuonna 1974. Kylväjä syntyi osittain samoista rahojen käyttöön liittyneistä ongelmista, kuin Sansa, mutta näiden lisäksi taustalla vaikuttivat paljon myös henkilösuhteet.⁴⁰

SEKL:n perustaminen vuonna 1967 ja sen herätystä yhteenkoonneen vaikutuksen voi katsoa olleen keskeinen tapahtuma viidennen herätysliikkeen kehitykselle. Kuitenkin 1970-luvulle tultaessa yhtenäisyys heikkeni ja järjestöt ajautuivat kauemmas toisistaan. Yhteistyön hiipumisen taustalla olivat yhteiskunnallisten kysymysten rauhoittuminen, jotka eivät enää vaatineet aktiivista kannanottoa ja vastustusta kristillisiltä tahoilta. Vanhoille järjestöille jäi siten aikaa selvittää sisäisiä ongelmiaan ja uusille luoda linjaa tulevaisuuden toiminnalle.⁴¹

2.3 Viidennen herätysliikkeen järjestöt

2.3.1 Suomen Raamattuopiston Säätiö

Suomen Raamattuopiston säätiö (SRO tai SROS)⁴² on vanhin viidenteen herätysliikkeeseen luetuista järjestöistä. Kirkkohistorioitsija Timo Junkkaala

³⁸ Kauppinen 1990, 163–169; Hietala 2001, 6–9.

³⁹ Huotari 1981, 61–62; Kauppinen 1990, 163–169.

⁴⁰ Heinola 1999, 8–9; Latvala 2008, 248–254, 318–319.

⁴¹ Huotari 1981, 59–62; Meriläinen 2013, 212–213.

⁴² Käytämme lyhennettä SRO, joka on käytetympi ja paremmin tunnettu lyhenne, kuin SROS.

kirjoittaa kirjassaan *Urho Muroma* (1990), että SRO sai alkunsa herätysaarnaaja Urho Muroman ja hänen lähipiirinsä ajatuksesta perustaa Suomeen oma raamattukoulu muiden Pohjoismaiden tapaan. Virallisesti SRO perustettiin vuonna 1940, kun se merkittiin oikeusministeriön rekisteriin silloisella nimellään Evankelis-luterilainen Sisälähetysseuraksi (ESS). Myöhemmin vuonna 1945 sotavuosien jälkeen ESS hankki tilat Kauniaisista, jossa raamatunopetustoiminta alkoi jo samana vuonna. Urho Muroma toimi säätiön johdossa sen perustamisesta vuoteen 1957 asti.⁴³ ESS:n nimi muutettiin vuonna 1979 Suomen Raamattuopiston säätiöksi. Järjestön toiminnan keskus sijaitsee edelleen Kauniaisissa.

SRO:n keskeisimmät tavoitteet perustamishetkellä olivat Suomessa tapahtuneen kristillisen herätyksen kokoaminen ja Raamatun opettaminen. Ajatuksena oli, että perustettu säätiö voisi toimia Suomen ev.lut. kirkon Raamattua opettavana tahona.⁴⁴ Ajatus ei kuitenkaan käytännön tasolla toteutunut, mikä johtui todennäköisesti ESS perustajan ja johtajan Urho Muroman kriittisestä suhtautumisesta kirkkoon. Näin järjestöstä kehittyi oma itsenäinen toimija, jolla oli enemmän yhteyksiä kuin suoranaista yhteistyötä muiden kristillisten toimijoiden kanssa.

Selkeää oppiperustan määrittelyä ei SRO:n kotisivulta löydy, mutta kohdassa “Luovuttamattomat arvot” järjestö listaa Raamatun olevan Jumalan sanaa, jota tulkitsee oikein luterilainen tunnustus. Listauksessa ei nouse selkeästi esiin pietismille ja viidennelle herätysliikkeelle tunnusomainen kääntymiskokemuksen ja henkilökohtaisen uskonelämän korostus toisin kuin joidenkin toisten viidennen herätysliikkeen järjestöjen oppiperustoissa.⁴⁵

SRO:n keskeisimpiä työmuotoja ovat raamatunopetus sekä kurssi- ja julkaisutoiminta. Julkaisutoimintaa harjoittaa SRO:n omistama kustannusosakeyhtiö Perussanoma. SRO julkaisee kristillisiä lehteä *Elämä* sekä yhdessä OPKO:n kanssa lehteä *Perusta*. SRO järjestää vuosittain Hengelliset syventymispäivät - nimisen tapahtuman, joka on järjestön vuotuinen pääjuhla.⁴⁶ SRO:n suhtautuminen Suomen ev.lut. kirkon virkaratkaisuun on kielteinen.⁴⁷

⁴³ Kakkuri 1989, 12–14; Junkkaala 1990, 184–191, 193–195, 260.

⁴⁴ Junkkaala 1990, 193–195.

⁴⁵ SRO:n kotisivu, Luovuttamattomat arvot.

⁴⁶ SRO:n kotisivu, Tietoa meistä; SRO:n kotisivu, Hengelliset syventymispäivät.

⁴⁷ Junkkaala 2016a; Termi virkaratkaisu tarkoittaa Suomen ev.lut. kirkon vuonna 1986 tekemää päätöstä, joka oikeuttaa myös naispuolisen henkilön toiminnan papin virassa. Käytetty termi on virkaratkaisu virkakysymyksen sijaan, sillä Suomen ev.lut. kirkon näkökulmasta katsottuna

SRO:n toiminnanjohtaja Lauri Vartiainen määritteli tämän tutkimuksen haastattelussa SRO:n edustavan luterilaista herätyskristillisyyttä, jonka hän kokee vuosien mittaan voimistuneen. Vartiainen kertoi, että erityisesti luterilaista SRO:n julistuksesta tekee se, “...että sana tulee kohti ja puhuttelee ja synnyttää sitä uskoa ja vahvistaa sitä.”. Lisäksi Vartiainen katsoi, että SRO:n työntekijöillä ja papeilla oli eniten luterilaisia painotuksia verrattuna muihin viidennen herätysliikkeen järjestöihin.

Vartiaisen mukaan SRO:n tärkeimmät tehtävät ovat julistaa evankeliumia ja kertoa ihmisille Raamatusta. Lisäksi hän katsoi, että Raamatun opettaminen on ollut 1980-luvulta lähtien suuremmassa roolissa SRO:n toiminnassa kuin muilla viidennen herätysliikkeen järjestöillä. Evankelioinnin asemassa Vartiainen koki olevan toivomisen varaa verrattuna menneisiin vuosiin. Vartiaisen mukaan SRO on yksi viidennen herätysliikkeen sisäisesti yhtenäisimpiä järjestöjä.⁴⁸

SRO:n toiminnasta luterilaista tekee sen toiminta Suomen ev.lut. kirkon sisällä ja sitoutuminen luterilaiseen tunnustukseen. SRO:n opillinen perusta ei ole jyrkästi määriteltyä ja evankelointityö on vähentynyt. Nämä asiat kertovat mahdollisesti järjestön toiminnan vakiintumisesta ja herätyskristillisten painotusten vaimentumisesta.

Vartiaisen kuvaamasta julistuksen luterilaistumisesta on kirjoittanut myös Juha Meriläinen vuonna 2014 viidettä herätysliikettä käsittelevässä artikkelissaan, jossa hän kirjoittaa asiasta seuraavasti:

Mielenkiintoisena voidaan sen sijaan pitää sitä, että suomalaista evankelikaalisuutta alettiin sen kalvinistisista vaikutteista huolimatta kutsua viidenneksi (luterilaiseksi!) herätysliikkeeksi. Muutama vuosikymmen myöhemmin monet liikkeen edustajat katsovat jopa edustanvansa luterilaisen kirkon puhdasta ja perinteistä ydintä, joka ei ole polvistunut modernisoituvan ja sekularisoituvan maailman edessä.⁴⁹

SRO:n toiminta ja muromalainen herätys ovat vaikuttaneet merkittävästi viidennen herätysliikkeen muotoutumiseen. Erityisesti SRO on vaikuttanut OPKO:n, silloisen YOL:n syntyyn, vuosina 1959–1964. YOL myötävaikuttanut taas voimakkaasti SEKL:n, Sansan ja Kylväjän syntyyn. Poikkeuksen muodostaa

kysymyksessä on ratkaisu eikä kysymys, riippumatta siitä mitä mieltä yksittäinen henkilö on asiasta.

⁴⁸ E&SL Lauri Vartiaisen haast. 2017, 12–13.

⁴⁹ Meriläinen 2014, 216.

KRS, jonka voidaan vain epäsuorasti katsoa saaneen alkunsa Urho Muroman vaikutuksesta.⁵⁰

2.3.2 Kansan Raamattuseura

Kansan Raamattuseura (KRS) perustettiin vuonna 1945 jatkamaan ruotsalaisen, taustaltaan vapaakirkollisen lähetyssaarnaajan Frank Mangsin hengellisten kokousten aikaansaamaa hengellistä herätystä. Mangs oli vierailut Suomessa jo aikaisemmin, mutta KRS:n syntyyn johtaneet hengelliset kokoukset tapahtuivat vuosina 1943–1944. Mangs saapui pitämään näitä kokouksia Urho Muroman kutsusta.⁵¹ Muroman välillinen vaikutus Kansan Raamattuseuran syntyyn ja muutamat teologiset yhteneväisyydet muiden viidennen herätysliikkeen järjestöjen kanssa liittävät KRS:n historiallisesti osaksi viidettä herätysliikettä.

KRS:n perustamisen yhteydessä asetettuja tavoitteita ja työnäkyä on käsitellyt Veli-Pekka Toiviainen pro gradu - tutkielmassaan vuonna 1964. Tutkielmassaan Toiviainen tarkastelee erityisesti KRS:n syntyä ja sen evankelioimistyötä. Toiviainen tuo perustamisasiakirjatekstejä lainaten esiin, että KRS:n keskeisiksi tavoitteiksi asetettiin kristillisten kirja materiaalin tuottaminen ja levittäminen, sekä kristillisen työn edistäminen kansan keskuudessa yhteistyössä seurakuntien, kristillisten järjestöjen ja kotien kanssa. Lisäksi perustamisasiakirjassa määriteltiin, että KRS sitoutuu Raamattuun evankelis-luterilaisessa hengessä.⁵² Kansan Raamattuseura ei perustamisestaan lähtien ole halunnut ottaa jyrkästi kantaa suuntaan tai toiseen, vaan on tietoisesti halunnut tehdä yhteistyötä useiden eri kristillisten tahojen kanssa. KRS:n avoimeen luonteeseen on vaikuttanut mahdollisesti Mangsin vapaakirkollinen tausta.

Vuonna 1951 KRS ja Suomen ev.lut. kirkko lähentyivät toisiaan, kun KRS hyväksyttiin silloisen Suomen Kirkon Seurakuntatoiminnan Keskusliiton (S.K.S.K) jäseneksi (nykyisin Kirkkopalvelut ry).⁵³ Jäsenyys vahvisti KRS:n luonnetta Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piirissä toimivana palvelujärjestönä.

KRS:n kotisivuilta ei löydy selkeää määrittelyä järjestön oppiperustasta, mutta sivulta löytyy lyhyt tiivistelmä KRS:n luonteesta järjestönä, mikä toistuu muun muassa KRS:n vuoden 2017 vuosikertomuksen ensimmäisellä sivulla. Siinä painotetaan järjestön armo- ja palvelukeskeistä luonnetta, yhteisöllisyyttä ja

⁵⁰ Kauppinen 1973, 5-6, Nieminen 1993, 12–20; Heinola 1999, 59–61.

⁵¹ Toiviainen 1964, 8; Kakkuri 1989, 17; Vaismaa 1999, 4-6.

⁵² Toiviainen 1964, 31–35.

⁵³ Toiviainen 1964, 31–35.

pyrkimystä saattaa ihmiset henkilökohtaiseen Kristuksen tuntemiseen. Kotisivuilla kerrotaan myös, että KRS:n tekemän työn perusta ja voimavara ovat Raamattu ja evankeliumeista nouseva armo.⁵⁴ Yhteistä muihin viidennen herätysliikkeen järjestöihin on kääntymiskokemuksen merkityksellisyys ja henkilökohtainen suhde Jeesukseen Kristukseen.

2010-luvulla KRS jatkaa linjaa järjestönä, joka välttää kannanottoja teologisiin kiistoihin ja näkee kristillisen sanoman eteenpäin viemisen päätehtävänä. Järjestön keskeisiä työmuotoja ovat musiikki-, nuoriso- ja seurakuntatyö. KRS:n toiminnan keskus on Lohjalla sijaitseva loma- ja kurssikeskus Vivamo. KRS julkaisee kristillistä lehteä *Sana*, joka on ilmestynyt KRS:n perustamisvuodesta 1945 lähtien. KRS:n yhteistyö Suomen ev.lut. kirkon kanssa on läheistä. KRS järjestää vuosittain kahdet kesäjuhlat: Suvipäivät ja Heinäveden kirkastusjuhlat.⁵⁵

KRS:n toiminnanjohtaja Ulla Saunaluoma kertoi tämän tutkimuksen haastattelussa, että on huomannut työssään tarpeen raamatunopetukselle. KRS on järjestänyt raamatunopetusta kesäjuhlillaan muutaman vuoden ajan. Kiinnostus opetusta kohtaan on ollut niin suurta, että kaikki halukkaat eivät ole mahtuneet seuraamaan sitä. Tähän kasvaneeseen raamatunopetustarpeeseen on vastattu viidennessä herätysliikkeessä perustamalla Raamatunopetusakatemia, joka on muutaman järjestön yhteistyön tulosta. KRS on yhtenä järjestönä mukana tässä yhteistyöprojektissa.⁵⁶

Saunaluoman mukaan KRS on luonteeltaan yhteistyökykyinen ja yhteistyöhaluinen järjestö. Järjestöllä on muun muassa hyvät suhteet vapaisiin suuntiin, minkä ansioista KRS on voinut toimia Saunaluoman mukaan sillanrakentajana paikallisseurakuntien ja paikallisten vapaiden suuntien välillä. Saunaluoman mukaan KRS:n keskeinen painotus on julistaa evankeliumia ja Jeesuksen ristintyön merkitystä ihmisille mahdollisimman selkeästi.⁵⁷

KRS:n suhdetta viidenteen herätysliikkeeseen voisi luonnehtia löyhäksi. Se on ollut mukana erilaisissa viidennen herätysliikkeen yhteistyöprojekteissa, mutta se ei ole lähtenyt ottamaan kantaa teologisiin kiistoihin joidenkin muiden järjestöjen tapaan. KRS on hyväksynyt Suomen ev.lut. kirkon virkaratkaisun.⁵⁸

⁵⁴ Kansan raamattuseuran kotisivu, KRS lyhyesti.

⁵⁵ Salomäki 2010, 287; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 14–15, 17–18; Kansan raamattuseuran kotisivu, KRS lyhyesti.

⁵⁶ E&SL Ulla Saunaluoman haast. 2017, 13–15.

⁵⁷ E&SL Ulla Saunaluoman haast. 2017, 2, 17–18.

⁵⁸ Junkkaala 2016a.

Vaikka KRS kokee olevansa etäämmällä niin sanotusta viidennen herätysliikkeen ytimeistä (SRO, OPKO, SEKL, Kylväjä), niin järjestö kuitenkin identifioi itsensä osaksi viidettä herätysliikettä historiansa ja evankeliumikeskeisyytensä vuoksi.⁵⁹

Saunaluoma kertoi haastattelussa, että KRS pyrkii välttämään kannanottoja moraaliseettisiin asioihin toisin kuin muut viidennen herätysliikkeen järjestöt. Hän kertoi tämän olleen järjestön linja sen perustamisesta asti. Saunaluoma kertoi, että kun KRS on pysynyt kannassaan, niin sitä ei ole edes pyydetty mukaan erilaisiin kannanottoihin. Saunaluoman kuvaus KRS:n luonteesta on yhdenmukainen järjestön perustamisasiakirjojen kanssa. Saunaluoma perusteli neutraaliutta myös sillä, että liika kantaaottavuus asioihin saattaa haitata kristillisten sanoman eteenpäin viemistä. Arvostelun ja kritiikin sijaan KRS pyrkii vaikuttamaan asioihin sisältä käsin. Vaikuttaminen tapahtuu Saunaluoman mukaan seurakuntien kanssa järjestettävien tilaisuuksien ja yhteistyön kautta. Yhteistyössä mennään Saunaluoman mukaan seurakunnan ehdoilla. Viimeaikainen ja näkyvä esimerkki KRS:n yhteistyöstä seurakuntien kanssa oli vuonna 2017 järjestetty Kristuspäivä- niminen tapahtuma, jota KRS oli järjestämässä yhdessä Turun seurakuntien ja Hengen uudistus kirkossamme ry:n kanssa.⁶⁰

KRS:n keskeinen toiminnan muoto on musiikki. Saunaluoma kertoi, että KRS:lla on erillisiä musiikkityöntekijöitä, ja että järjestö on tehnyt paljon yhteistyötä merkittävien suomalaisten gospel-muusikoiden kanssa, kuten Pekka Simojoen ja Anna-Mari Kaskisen kanssa. Yhteistyö on haastattelun perusteella läheistä erityisesti Anna-Mari Kaskisen kanssa, joka on mukana KRS:n raamattukylä Vivamon toiminnassa. Saunaluoma kertoi myös, että juuri KRS:n toiminnan kautta kevyempi gospelmusiikki on päätynyt viidenteen herätysliikkeeseen. KRS:n läheinen suhde musiikkiin oli Saunaluoman mukaan yksi suurimpia motiiveja lähteä mukaan *Viisikielisen* tekemiseen.⁶¹

2.3.3 Suomen Evankelisluterilainen Opiskelija- ja Koululaislähetys ry

Suomen Evankelisluterilainen Opiskelija- ja Koululaislähetys ry (OPKO) on vuonna 1964 perustettu nuorten opiskelijoiden parissa kristillistä työtä tekevä

⁵⁹ E&SL Ulla Saunaluoman haast. 2017, 17–18.

⁶⁰ Salomäki 2010, 287; E&SL Ulla Saunaluoman haast. 2017, 13–15, 17–18.

⁶¹ E&SL Ulla Saunaluoman haast. 2017, 2, 9–11.

järjestö. OPKO aloitti toimintansa nimellä Suomen evankelisluterilainen Ylioppilaslähetys (YOL).⁶²

Pohja YOL:n toiminnalle muotoutui 1950-luvun lopulla, kun joukko teologian opiskelijoita koki tyytymättömyyttä Suomen Kristillisen Ylioppilasliiton (SKY) toimintaan. Tyytymättömyyttä herätti kokemus siitä, että SKY keskittyi liikaa yhteiskunnallisiin asioihin ja luultavasti myös se, että SKY suhtautui varovaisesti herätyskristillisyyteen. Nämä SKY:n toimintaan tyytymättömät nuoret järjestäytyivät ja aloittivat oman kristillisen opiskelijatoimintansa. Näistä nuorista muodostunut joukko löysi tilat ja tuen toiminnalleen SRO:lta (silloinen ESS), kun he vierailivat järjestön tiloissa vuonna 1959.⁶³

ESS:n suojissa vietetyt vuoden auttoivat YOL:tä verkostoitumaan niiden ulkomaalaisten yhteyksien kanssa, joita ESS oli muodostanut. Säätiön suojissa alkanut toiminta toi mukanaan myös muromalaiselle herätykselle tyypillisen julistuksen. Muun muassa nämä asiat auttoivat YOL:n muotoutumista järjestöksi, jolla oli yhteyksiä kristillisellä kentällä ja erottuva julistuksen tyyli.⁶⁴

YOL:n perustamisen taustalla oli halu evankelioida opiskelijoita ja levittää pietististä kristillisyyttä opiskelijoiden parissa. Oppiperustaksi määriteltiin Raamattu, ja sitoutuminen Suomen ev.lut. kirkon tunnustukseen. Järjestön nimi vaihtui ensin vuonna 1971 muotoon Suomen evankelisluterilainen Ylioppilas- ja koululaislähetys (YKL) ja sen jälkeen vuonna 1981 nimi vakiintui nykyiseen muotoonsa OPKO.⁶⁵

OPKO:n opin perustana on kirjaimellinen raamatun tulkinta⁶⁶ ja ohjeena Suome ev.lut kirkon tunnustuskirjat. OPKO:n oppiperustassa keskeistä ovat ihmisen kääntyminen kristinuskoon, henkilökohtainen suhde Jeesukseen Kristukseen ja sakramentit. OPKO:n suhtautuminen Suomen ev.lut. kirkon virkaratkaisuun on kielteinen.⁶⁷

Toiminnan keskiössä ovat nuoret ja erityisesti opiskelijat. OPKO järjestää suomenkielistä opiskelija- ja nuorisotoimintaa muun muassa Helsingissä, Oulussa, Rovaniemellä, Tampereella, Jyväskylässä, Kuopiossa ja Turussa. OPKO tekee myös ruotsinkielistä työtä nimellä Finlands Evangelisk-lutherska Student- och

⁶² Nieminen 1993, 23–25.

⁶³ Nieminen 1993, 12–14.

⁶⁴ Nieminen 1993, 20.

⁶⁵ Nieminen 1993, 23–26; OPKO:n kotisivu, historia.

⁶⁶ OPKO:n oppiperusta, kohta 1: Koko Raamattu on Pyhän Hengen vaikutuksesta syntynyt ja on Jumalan sanana ehdoton totuus.

⁶⁷ Junkkaala 2016a; OPKO:n kotisivu, oppiperusta.

Skolungdomsmission (FSSM), joka toimii Suomen ruotsinkielisillä alueilla. OPKO:n keskeinen toiminnakeskus on leirikeskus *Enä-Seppä*, joka sijaitsee Vihdissä. OPKO julkaisee lehteä Nuotta yhdessä SEKL:n kanssa ja lehteä Perusta SRO:n kanssa. Tämän tutkimuksen haastattelussa OPKO:n pääsihteerin Jussi Miettisen sanoi, että järjestön tavoite on tehdä Kristus tunnetuksi koululaisten ja opiskelijoiden keskuudessa. Näistä nuorista toivotaan nousevan uusia kristillisen sanoman eteenpäin viejiä, joita OPKO kasvattaa tähän tehtävään.⁶⁸

Miettinen kertoi OPKO:n olleen kriisissä vuonna 2008. Hän kertoi, että kriisi oli ollut niin vakava, että kuulemansa mukaan silloinen SRO:n toiminnanjohtaja Timo Junkkaala oli OPKO:n 40-vuotisjuhlassa sanonut, että ei tiennyt, pystyikö seisomaan OPKO:n takana. Miettinen kertoi, että vuoden 2008 tienoilla OPKO oli ajautumassa luterilaisesta pietismistä Suomen evankelisluterilaisen lähetyshiippakunnan alaisuudessa toimivan Luther-säätiön suuntaan. Miettisen mukaan tämän seurauksensa OPKO:ssä oli painotuksia kirkosta eroamisen puolesta ja muuta kirkkokriittisyyttä. Miettinen kertoo, että viime vuosina suunta on kuitenkin muuttunut.⁶⁹

2.3.4 Suomen Evankelisluterilainen Kansanlähetytys

Suomen Evankelisluterilainen Kansanlähetytys (SEKL) on vuonna 1967 perustettu Suomen ev.lut. kirkon virallinen lähetytysjärjestö, joka tekee sisä- ja ulkolähetytystyötä. SEKL:n juuret ovat SRO:n, OPKO:n ja Helsingin raamattukoulun toiminnassa (HRK), kun SEKL:tä perustettaessa moni edellä mainittujen järjestöjen työntekijä siirtyi perustetun järjestön palvelukseen.⁷⁰ Tätä kautta SEKL:n toimintaan tuli myös muromalaisen herätyksen vaikutusta.

SEKL:n perusti joukko henkilöitä ESS:tä, YOL:tä ja Helsingin raamattukoulusta. Juha Kauppinen esittää vuoden 1973 pro gradu -tutkielmassaan SEKL:n perustamisen keskeisimmäksi syyksi sen, että järjestön perustajat kokivat suunnittelemansa toiminnan eroavan muiden kristillisten tahojen toiminnasta niin paljon, että näkivät tarpeelliseksi perustaa sitä varten uuden järjestön. Uuden toiminnan taustalla oli erityisesti YOL:n nuorten keskuudessa noussut halu tehdä lähetytystyötä.⁷¹

⁶⁸ E&SL Jussi Miettisen haast. 2017, 10; OPKO:n kotisivu, Enä-Seppä; OPKO:n kotisivu, etusivu; FSSM kotisivu, etusivu.

⁶⁹ E&SL Jussi Miettisen haast. 2017, 12.

⁷⁰ Kauppinen 1973, 6–9.

⁷¹ Kauppinen 1973, 6–8; Hietala 2001, 5–7.

SEKL:n ensimmäiset vuodet olivat organisatorisesti sekavat, kun eri järjestöistä ja eri työnäyillä varustetut ihmiset tulivat yhteen. Tämä näkyi muun muassa siinä, että ensimmäinen virallinen pääsihteeri SEKL:lle valittiin vasta vuonna 1971. Lisäksi hyvin pian SEKL:tä erkanivat omiksi järjestöikseen ensin Sansa vuonna 1973 ja myöhemmin Kylväjä vuonna 1974.⁷²

SEKL:n opin perustana on kirjaimellinen raamatun tulkinta ja ohjeena Suomen ev.lut kirkon tunnustuskirjat. SEKL:lle on myös tärkeää yksilön henkilökohtainen suhde Jeesukseen Kristukseen, minkä vuoksi SEKL haluaa profiloitua herätysliikkeenä. Järjestön työnäky on lähetyksäkäsytyn toteuttaminen evankelioimalla kaikkia kansoja. Järjestön epävirallinen, perustamisen alkuaikoina syntynyt motto ”Evankelioikaa kansa evankelioimaan kansoja”, kuvaa SEKL:n toimintaa; ensin luodaan perusta kotimaassa ja sitten viedään evankeliumia ulkomaille.⁷³ SEKL suhtautuu Suomen ev.lut. kirkon virkaratkaisuun kielteisesti.⁷⁴

Tuovinen puhui tämän tutkimuksen haastattelussa SEKL:n teologiasta, jossa korostuu uskoon tuleminen ja juuri sen vuoksi SEKL lähetystyötä. Tavoitteena on saada ”Jumalan kansa toimimaan evankeliumin hyväksi”, mikä tapahtuu SEKL:ssä maallikkokeskeisyyden kautta. Tavoitteen toteutumiseksi evankeliumia pyritään viemään mahdollisimman monelle. Tuovisen mukaan halu evankelioida nousee uskosta taivaaseen ja kadotukseen, josta voi pelastua ainoastaan Jeesuksen Kristuksen sovitustyön kautta. SEKL:n raamattukeskeisyys nousee taas siitä, että Raamatun äärellä ihminen kohtaa Jeesuksen Kristuksen. Tuovisen mukaan Suomessa tehtävä työ ei ole pelkästään ulkolähetystyön tukemista, vaan SEKL pyrkii evankelointityöhön myös kotimaassa. SEKL:n kotimaan työmuotoja ovat muun muassa erilaisten yhteisöjen luominen. Niitä ovat raamattupiirit ja jumalanpalvelusyhteisöt.⁷⁵

Tuovinen näkee SEKL:n raamattukeskeisenä, pietistisenä lähetystyötä tekevänä herätysliikejärjestönä, joka pyrkii toimimaan maallikkolähtöisesti. SEKL:n toimintakeskus ja omistuksessa oleva kansanlähetysohjelma sijaitsevat Hausjärvellä, Ryttylässä. Toimintakeskus vihittiin käyttöön vuonna 1969. SEKL järjestää toimintaa ympäri Suomea 17 piirijärjestön kautta. SEKL on toiminnaltaan suurin viidennen herätysliikkeen järjestö. SEKL julkaisee

⁷² Kauppinen 1973; 7–8, Hietala 2001, 5–7.

⁷³ Kauppinen 1990, 30; Hietala 2001, 6; Kansanlähetyksen ohjelma 2011, 2; E&SL Mika Tuovisen haast. 2017, 27.

⁷⁴ Junkkaala 2016a.

⁷⁵ E&SL Mika Tuovisen haast. 2017, 25, 27–28.

viikkosanomalehteä *Uusi tie*. yhdessä OPKO:n kanssa nuorten lehteä *Nuotta* ja Raamatunlukijain liiton kanssa lasten lehteä *Donkki*. Kansanlähetyspäivät on SEKL:n vuosittainen päätapahtuma.⁷⁶

2.3.5 Medialähetys Sanansaattajat

Medialähetys Sanansaattajat eli Sansa on vuonna 1973 perustettu Suomen ev.lut. kirkon virallinen lähetysjärjestö. Sansa syntyi, kun joukko SEKL:n työntekijöitä päätti perustaa järjestön, joka teki yksinomaan ulkolähetystyötä. Taustalla vaikuttivat raha-asiat ja erimielisyydet työnäystä.⁷⁷

SEKL sai alkuaikoinaan paljon varoja radion välityksellä tehtävään slaavilähetystyöhön samalla kun sen nopeasti kasvaneen kotimaan toiminnan taloudellinen tilanne oli heikko. Tästä seurasi, että slaavilähetystyöhön tarkoitettuja lahjoitusvaroja käytettiin kotimaantyon rahoittamiseen. Monet työntekijät kokivat tilanteen kestävämmäksi, ja vuonna 1973 entinen SEKL:n slaavilähetystyön johtaja Per-Olof Malk perusti ystäviensä kanssa radiotyötä tekevän lähetysjärjestö Sansan. Myöhemmin Sansan työ on kasvanut radiolähetystyöstä muille median osa-alueille.⁷⁸

Sansan kotisivuilla kerrotaan, että Sansan työnäky on viedä kristillistä sanomaa sinne, minne sitä on vaikeaa saada perinteisen lähetystyön keinoin. Esteitä lähetystölle voivat olla muun muassa maan sulkeutuneisuus ja poliittinen tilanne. Sansa tukee yhteistyökumppaneidensa työtä 36 eri kielellä yli 20 maassa ja tuottaa ohjelmaa eri kielillä useisiin eri kristillisiin medioihin ympäri maailmaa. Suomessa Sansan tunnetuin ohjelma on ”Raamattu kannesta kanteen”. Ulkomailla Sansan työlle erityisen tärkeitä ovat paikalliset ihmiset, jotka auttavat viemään evankeliumia eteenpäin paikallisten tuntemilla tavoilla.⁷⁹

Sansan toiminta keskittyy Aasiaan, jossa asuu suuri osa maailman väestöstä. Sansan johtaja Juha Auvinen totesi tämän tutkimuksen haastattelussa, että vain kymmenen prosenttia maailman kristillisestä lähetystyöstä suuntautuu Aasiaan. Auvinen huomautti myös, että 55 maasta, joissa kristittyjen osuus väestöstä on alle kymmenen prosenttia, 44 sijaitsee Aasiassa. Viime aikoina Sansa on soveltanut menestyksekkäästi mobiililaitteita Aasiassa tekemässään lähetystyössä.⁸⁰

⁷⁶ Hietala 2001, 7; Mika Tuovisen haast. 2017, 25; SEKL:n kotisivu, Keitä olemme.

⁷⁷ Heinola 1999, 8–9; Latvala 2008, 248–254, 318–319.

⁷⁸ Heinola 1999, 7–9; Latvala 2008, 248–254, 318–319.

⁷⁹ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 10, 18–19; Sansan kotisivu, Mikä Sansa on?.

⁸⁰ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 17–19.

Sansan työ Suomessa keskittyy pääasiallisesti lähetystyön hallintaan ja järjestön tekemän lähetystyön esittelemiseen seurakunnissa. Sansa kouluttaa kotimaassa myös vapaaehtoisia, jotka palvelevat seurakuntia medialähetysasioissa eri puolilla Suomea. Sansan toimisto sijaitsee Hyvinkäällä, ja Sansa järjestää vuosittain kesätapahtuman Medialähetyspäivät.⁸¹

Sansan oppiperustana ovat Raamattu ja Suomen ev.lut. kirkon tunnustuskirjat. Sansan tarkoitus on toteuttaa Jeesuksen antamaa lähetyskäskyä. Viime vuosina Sansassa on toiminnanjohtaja Juha Auvisen mukaan tapahtunut yleiskirkollistumista. Tämä näkyy tiivistyneenä yhteistyönä kirkon kanssa ja sitoutumisena kirkon linjaan. Auvinen totesi vuonna 2014 Tiililä-seurassa pitämällään luennolla, että lähentyminen kirkon kanssa on ajanut järjestön pohtimaan omaa suhdettaan viidenteen herätysliikkeeseen. Etääntyminen niin sanotusta viidennen herätysliikkeen ytimeistä (SRO, OPKO, SEKL ja Kylväjä) on lähentänyt Sansaa KRS:n kanssa. Sansa hyväksyy Suomen ev.lut. kirkon virkaratkaisun.⁸²

2.3.6 Lähetysyhdistys Kylväjä

Kylväjä on vuonna 1974 perustettu Suomen ev.lut. kirkon virallinen lähetysjärjestö. Sansan tapaan Kylväjä on saanut alkunsa SEKL:stä ja myös Kylväjän syntyyn vaikutti SEKL:n varojen epätasainen jakautuminen. Lisäksi Kylväjän syntyyn vaikutti slaavilähetystyön ja muun ulkolähetystyön epätasapaino. Kylväjän voidaan katsoa syntyneen vastaliikkeenä slaavilähetystyölle, jonka Kylväjän perustaneet henkilöt kokivat olevan liian suurta suhteessa muuhun ulkolähetystyöhön.⁸³ Näkemuserot ulkomaanlähetysten kohdemaista selittävät sitä, miksi SEKL:stä irtaantui kaksi ulkolähetystyötä tekevää järjestöä lyhyen ajan sisällä.

Kylväjän tavoite on järjestön kotisivujen mukaan edistää Jumalan valtakunnan leviämistä toteuttamalla Jeesuksen asettamaa lähetyskäskyä. Kylväjän opillisena perustana ovat Raamattu ja sen kirjaimellinen tulkinta sekä Suomen ev.lut. kirkon tunnustuskirjat. Muiden viidennen herätysliikkeen järjestöjen tapaan ja pietismin hengen mukaisesti Kylväjä korostaa yksilön

⁸¹ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 8–9, 19–20,

⁸² Auvinen 2014; E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 19–20; Sansa säännöt 2018, 2§.

⁸³ Heinola 1999, 8–9, 59–61.

kääntymistä kristinuskoon ja henkilökohtaista suhdetta Jeesukseen. Kylväjän suhtautuminen kirkon virkaratkaisuun on kielteinen.⁸⁴

Lähetysjohtaja Pekka Mäkipää määritteli tämän tutkimuksen haastattelussa, että Kylväjä on lähetyksrakkauden kanava, joka kutsuu ihmisiä lähetystyöhön maailman ääriin. Kylväjää ei olisi olemassa ilman ulkolähetystyönäkyä ja “maan ääret” -ajattelua. Vaikka Kylväjä toimii Suomesta käsin, niin se vaikuttaa eri puolilla maailmaa, erityisesti sellaisilla alueilla, joilla ei ole kristillisiä kirkkoja.⁸⁵

Mäkipää katsoi Kylväjän olevan osa liikkeellä olevaa Jumalan kansaa, jonka varsinainen tehtävä ei rajaudu herätysliikeidentiteettiin. Vaikka Kylväjä onkin osa viidettä herätysliikettä, niin hänen mainitsemansa Jumalan kansa on Kylväjää ja Suomen ev.lut. kirkkoa suurempi kokonaisuus. Mäkipään mukaan Kylväjä on loppujen lopuksi osa suurempaa virtaa, joka todistaa pelastushistoriasta ja Kristuksen paluusta. Mäkipää katsoi Kylväjän samaistuvan samoihin teemoihin SRO:n ja SEKL:n kanssa. Lisäksi hän totesi, että Kylväjässä ajatellaan luterilaisen uskontulkinnan olevan se, joka ymmärtää Raamattua oikein.⁸⁶

Kylväjän tekemän työn painopiste on Aasiassa samoin kuin Sansalla. Kylväjän toimintaan kuuluu yhteistyö muiden luterilaisten tahojen kanssa lähetystyöalueilla. Kotimaassa järjestö levittää tietoa lähetystyöstä ja julkaisee lehteä *Kylväjä* ja varhaisnuorten lehteä *Menox*. Kylväjä kouluttaa kaikki lähettinsä Suomessa. Lähettien työtä tuetaan muun muassa lahjoitusvaroilla ja seurakuntien kanssa solmituilla nimikkolähetti- tai nimikkokohdesopimuksilla. Kylväjällä ei ole samanlaista säännöllistä toimintaa Suomessa kuin sisälähetykseen keskittyvillä järjestöillä. Mäkipää kertoi, että Kylväjällä on pääkaupunkiseudulla joka viikko kesäseurat, joilla on kymmeniä vuosia pitkät perinteet. Muualla Suomessa Kylväjän seuratoiminta on satunnaisempaa. Kodista kotiin kiertävä seuratoiminta on pienimuotoista. Kylväjä järjestää myös vuosittain kesätapahtuman Lähetyksen kesäpäivät.⁸⁷

⁸⁴ Junkkaala 2016a; Lähetysyhdistys Kylväjän kotisivu, Kylväjän tavoite; Lähetysyhdistys Kylväjän kotisivu, Opillinen perusta.

⁸⁵ E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 21.

⁸⁶ E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 22–25.

⁸⁷ E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 1; Lähetysyhdistys Kylväjän kotisivu, Tietoa Kylväjästä; Lähetysyhdistys Kylväjän kotisivu, Lähetyksen kesäpäivät.

3 Kohti *Viisikielisen* julkaisemista

3.1 *Viisikielisen* tausta

3.1.1 Laulukokoelmat ennen *Viisikielistä*

Kullakin viidennen herätysliikkeen järjestöllä on ollut käytössään laaja kirjo erilaisia laulukokoelmia. Näistä muutama on ollut aktiivisessa käytössä ennen *Viisikielistä*: Suomen Lähetysseuran *Hengellisiä lauluja ja virsiä* (HLV), Suomen evankelisluterilaisen Herätysseuran *Sininen laulukirja* (SinL) ja Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsikirja. Näistä erityisesti SinL on erittäin tunnettu viidennen herätysliikkeen sisällä, aivan nuorinta sukupolvea lukuun ottamatta.⁸⁸

SinL:n käyttö painottui erityisesti 1960–1970-luvuille, jolloin sitä käyttivät lähinnä ESS, YOL ja SEKL. KRS ei ole mitään ilmeisimmin aktiivisesti käyttänyt SinL:aa. HLV:ä käytettiin Timo Junkkaalan mukaan jossain määrin ainakin ESS:n ja YOL:n toiminnassa ennen SinL:aa. HLV onkin tunnettu lähinnä liikkeen iäkkäämpien jäsenten keskuudessa. Junkkaala muisteli, että SinL korvasi hiljalleen HLV:n käytön. Muiden herätysliikkeiden tapaan virsikirja on ollut viidennen herätysliikkeen kaikkien järjestöjen käytössä niiden perustamisesta asti.⁸⁹

Suomen Lähetysseuran laulukirjan käyttö viidennessä herätysliikkeessä liittyy ilmeisesti Frans Hannulaan ja Urho Muromaan. Molemmat työskentelivät Suomen lähetysseuran palveluksessa, minkä vuoksi HLV:en käyttö on voinut olla sen vuoksi luontevaa. Sekä SinL että HLV ovat olleet aikanaan herätysliikerajoja ylittäneitä laulukokoelmia.⁹⁰

Edellä mainittujen laulukirjojen lisäksi järjestöt ovat käyttäneet erilaisia muita laulukokoelmia. Timo Rämä kertoi, että hänen työskennellessään SEKL:ssä pääsihteerinä (1996–2011), järjestöllä oli kymmeniä lauluvihkoja, joihin oli koottu lauluja sieltä täältä. Rämän mukaan esimerkiksi SEKL:n “Kansanlähetyspäiville koottiin aina uusi kokoelma lauluja”. SEKL:ssä syntyi Rämän aikana myös yksi laulukokoelma, nimeltään “Yhden asian juttu”, joka sisälsi 98 laulua, melodiat ja sointumerkit. Rämä kertoi, että erilaisista laulumateriaaleista huolimatta pääasiallisessa käytössä oli virsikirja, mihin myötävaikutti vuoden 1986 virsikirjauudistus. Toinen esimerkki aikaisemmin

⁸⁸ Huotari 1981, 93; E&SL Timo Junkkaalan haast. 2016b; Timo Rämän haast. 2017.

⁸⁹ Huotari 1981, 93; Krank 1997, 59–60; E&SL Timo Junkkaalan haast. 2016b; Timo Rämän haast. 2017.

⁹⁰ Krank 1997, 59–60.

järjestön käytössä olleesta laulukokoelmasta on OPKO:n ”Punainen kansio”, joka oli suhteellisen laaja ja vakiintunut laulukokoelma OPKO:n työssä ennen *Viisikielistä*.⁹¹

3.1.2 Visio viidennen herätysliikkeen laulukirjasta

Viisikielisen esipuheessa kerrotaan, että ajatus viidennen herätysliikkeen yhteisestä laulukirjasta oli esillä jo 1990-luvun puolivälissä SEKL:n ja SRO:n työssä. OPKO:n pääsihteeri Jussi Miettinen kertoi haastattelussaan, että työskennellessään 1990-luvulla SEKL:ssä silloinen pääsihteeri Timo Rämä puhui laulukirjasta usein. Miettinen kertoi, miten muut työntekijät olivat kannustaneet Rämää tarttumaan toimeen. Rämästä tuli sittemmin *Viisikielisen* työryhmän puheenjohtaja. Rämä kertoi *Viisikielisen* varhaisista vaiheista 1990-luvulla lähettämässään kirjallisessa selostuksessa. Tämä selostus on mahdollisesti ainoa kirjallinen selvitys *Viisikielisen* vaiheista ennen sen kokoamista. Rämä itse kertoi keskustelleensa 1990-luvun lopulla puhelimesta viidennen herätysliikkeen yhteisestä laulukirjasta silloisen SRO:n toiminnanjohtajan Raimo Mäkelän kanssa. Rämä toteaa, ettei muista kumpi asian otti puheeksi, mutta arvelee sen ollen Mäkelä. Rämän mukaan molemmat johtajat olivat yhtä mieltä kirjan tarpeellisuudesta.⁹²

Vuonna 1997 Rämä teki laulukirjasta seuraavan esityksen SEKL:n liittohallitukselle:

”Liittohallitus ehdottanee Suomen Raamattuopiston Säätiölle, Lähetysyhdistys Kylväjälle, Lähetysyhdistys Sanansaattajille ja Opiskelija- ja koululaislähetykselle yhteisen työryhmän asettamista valmistelevaan laulukirjaa kyseisten järjestöjen käyttöön. Kukin järjestö voisi nimetä työryhmään yhden tai kaksi edustajaa, joiden tulee edustaa tarvittavaa asiantuntemusta.

*SEKLin edustajiksi valmistelevaan työryhmään nimettäneen kanttori Arto Liukko ja pääsihteeri Timo Rämä.”*⁹³

Esitys hyväksyttiin, mutta laulukirjaprojekti jäi Rämän mukaan kiireellisempien työtehtävien jalkoihin ja siirtyi myöhemmäksi.⁹⁴

⁹¹ E&SL Lehmonen 2016, Haastattelu; Timo Rämän haast. 2017.

⁹² *Viisikielinen* 2014, 5; E&SL Timo Rämän haast. 2017.

⁹³ E&SL Timo Rämän haast. 2017; Timo Rämän esitys SEKL:n liittohallituksen kokoukselle 8/1997.

⁹⁴ Järjestöjohtajien kokousten kokouspöytäkirjat (JJKKP) 2008–2016; *Viisikielinen* 2014, 5; E&SL Pekka Jokirannan haast. 2017; Timo Rämän haast. 2017.

Esityksessä huomionarvoista on se, että siinä ei mainita KRS:aa. Tämä on voinut johtua suhtautumisesta Suomen ev.lut. kirkon virkaratkaisuun, mikä voi selittää KRS:n uupumisen Rämän esityksestä.

Rämä kertoi, että hänelle ajatus viidennen herätysliikkeen laulukirjan tarpeesta syntyi useamman tekijän summasta. Ensimmäinen oli SinL:n käytön väheneminen ja pelko siitä, että sen sisältämät laulut jäisivät unholaan. Toisena syynä oli Rämän mukaan 1970-luvulla ja myöhemmin 1990-luvulta eteenpäin vaikuttanut suomalaisen gospelmusiikin luovuuden aika, jonka hedelmiä piti saada koottua laulukirjaan. Niitä olivat muun muassa Pekka Simojoen ja Anna-Mari Kaskisen tuotannot. Kolmanneksi Rämä katsoi, että tekijänoikeudet on helpompi huomioida, kun käytössä on virallinen laulukirja. Neljäntenä tekijänä Rämä toteaa henkilökohtaiset syyt, kun hän kertoo kaivanneensa viidennelle herätysliikkeelle omaa laulukirjaa. Kaipuuta vahvisti entisestään Rämän lisääntynyt ymmärrys laulukirjojen merkityksestä herätysliikkeiden yhtenäisyyden, itseymmärryksen ja teologian kannalta, joiden tavoittelun hän myöntää olleen itselleen tärkeää.⁹⁵

Rämän näkemys *Viisikielisen* tarpeesta vastasi paljolti niitä näkemyksiä, jotka nousivat myös järjestöjohtajien haastatteluista. Samoin kuin Rämällä, esiin nousivat aikaisemman laulumateriaalin välittäminen uudelle sukupolvelle, tarve 1970-luvun nuorten laulukirjalle, laajan laulumateriaalin kokoaminen yksiin kansiin, tekijänoikeuksien selkeyttäminen ja laulukirjan merkitys koko viidennelle herätysliikkeelle.⁹⁶

3.1.3 Kohti viidennen herätysliikkeen laulukirjaa

Ensimmäinen konkreettinen askel kohti laulukirjaa otettiin vuosituhannen vaihteessa vuosina 2000–2002, jolloin silloinen SRO:n kanttori ja musiikin sekä liturgiikan opettaja (1995–2002) Heini Kataja-Kantola ryhtyi kokoamaan laululistaa mahdollista laulukirjaa varten. Ehdotus laululistan kokoamisesta tuli Kataja-Kantolalle ilmeisesti silloiselta SRO:n toiminnanjohtaja Raimo Mäkelältä, joka oli aikaisemmin puhunut laulukirjasta myös Rämän kanssa. Myös silloinen SRO:n rehtori Timo Junkkaala oli keskustellut laulukirjan tarpeesta Kataja-Kantolan kanssa. Kataja-Kantola oli myös itse huomannut tarpeen hengellisten laulujen kokoelmalle virsikirjan rinnalle, sillä monissa tapahtumissa osallistujat

⁹⁵ E&SL Timo Rämän haast. 2017.

⁹⁶ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 1–2, 5, 21; Jussi Miettisen haast. 2017, 1–2, 12; Pekka Mäkipään haast. 2017, 1–3, 24–25; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 2–3, 19; Mika Tuovisen haast. 2017, 1, 6, 18–20; Lauri Vartiainen haast. 2017, 5–6, 8–9, 13.

kaipasivat muitakin hengellisiä lauluja kuin virsiä. Hän oli koonnut tällaista pienimuotoista kokoelmaa lauluntekijöiden luvalla tilaisuuksia varten jo ennen virallisempaa laulujen kokoamista.⁹⁷

Kataja-Kantola alkoi Mäkelän ehdotuksesta koota lauluja kansioon työnsä ohella. Hän kertoi ottaneensa tehtävän mielellään vastaan, koska oli kiinnostunut hengellisistä lauluista. Samana vuonna kun Kataja-Kantola alkoi koota lauluja, hän muutti Ilmajoelle. Hän jatkoi kuitenkin muutosta huolimatta laulujen kokoamistyötä ja sai myös pientä korvausta hänelle annetusta tehtävästä.⁹⁸ Korvauksen saaminen laulujen kokoamisesta vahvistaa käsitystä siitä, että aloite laulujen kokoamiseen tuli SRO:n johdolta.

Kataja-Kantola kertoi koonneensa lauluja useista eri lähteistä, niin vanhoista kuin uusista. Hengelliset laulut ja virret sekä Sininen laulukirja ovat nousseet esiin jo aikaisemmin merkittävänä viidennen herätysliikkeen laulukirjoina. Niiden merkityksen vuoksi Kataja-Kantola valitsi ne lähteikseen. Evankelisen liikkeen laulukirja Siionin Kannel valikoitui lähteeksi Kataja-Kantolan mukaan siksi, että se on ollut hänelle lapsuudesta asti tuttu laulukirja ja hän koki sen laulut sielunhoidollisina, evankeliumikeskeisinä, valoisina ja lohdullisina. Kataja-Kantola kysyi lupaa Siionin kanteleen laulujen lainaamiseen Suomen Luterilaisen Evankeliumiyhdistyksen (Sley) musiikkisihteeriltä. Uudet messulaulut olivat tuttuja Kataja-Kantolalle Tuomasmessusta, jossa hän oli ollut toisinaan mukana musisoimassa. Tämän vuoksi myös ne valikoituivat yhdeksi lähteeksi. OPKO:n Punainen kansio, Marja-Terttu Tolamon laulut ja SRO:n Israel-laulut tulivat mukaan työyhteisön vinkeistä ja niiden yhteydestä viidenteen herätysliikkeeseen. Siionin virren ”Soi virteni kiitosta Herran” hän mainitsi vain tarttuneen matkalla mukaan sen vuoksi, että se oli niin upea.⁹⁹

Vuonna 2002 valmistuneessa kokoelmassa oli 361 laulua ja Kataja-Kantola nimesi sen alustavasti *Viisikieliseksi*. Kokoelman nimen hän kertoi viittaavan viidenteen herätysliikkeeseen, *Viisikieliseen* kanteleeseen ja *Viisikieliseen* bassoon.

”Nimesin kokoelman alustavasti Viisikieliseksi. Nimi viittaa viidenteen herätysliikkeeseen sekä yksinkertaisimpaan kanteleeseen, jota pienimmätkin taivaan lapset voivat soitella.

⁹⁷ VHA JJKKP 2008–2016, 8.2.2010; E&SL Kataja-Kantolan haast. 2017; Timo Rämän haast. 2017.

⁹⁸ E&SL Kataja-Kantolan haast. 2017.

⁹⁹ E&SL Kataja-Kantolan haast. 2017.

*Myös nuorison käyttämä Viisikielinen basso oli mielessä. Työnimi jäi sitten kokoelman nimeksi.*¹⁰⁰

Työn valmistumisen jälkeen siitä kerättiin SRO:n sisällä palautetta. Kataja-Kantola kertoo erityisesti muistavansa Timo Junkkaalan kommentin: ”Ei saa katsoa liikaa taustapeiliin, on mentävä eteenpäin.”. Tämän jälkeen kokoelma jäi pitkäksi aikaa syystä tai toisesta odottamaan käyttöönottoa. Haastattelun perusteella tuntui, että tämä hieman harmitti Kataja-Kantolaa.¹⁰¹

*”Kokoelmaehdotus lepäsi noin kahdeksan vuotta Raamattuopistolla eikä liikahtanut eteenpäin. Ajattelin, että työ oli silti mukavaa, vaikka taisi mennä hukkaan.”*¹⁰² (Heini Kataja-Kantola 2017)

Seuraava merkittävä askel kohti *Viisikielisen* valmistumista otettiin vuoden 2008 tammikuussa, kun Raimo Mäkelä ja Pekka Jokiranta kutsuivat viidennen herätysliikkeen järjestöjohtajat epäviralliseen kokoontumiseen. Nämä kokoontumiset saivat nimekseen ”Viides foorumi”. Kokousten muistioista käy ilmi, että osallistujia yhdisti kokemus siitä, että viides herätysliike tarvitsi tällaista foorumia, minkä vuoksi kokoontumisia päätettiin jatkaa kahden tai kolmen kuukauden välein.¹⁰³ Nämä kokoontumiset toimivat kasvualustana viidennen herätysliikkeen järjestöjen yhteistyölle, Kirkkokansan raamattupäiville ja *Viisikieliselle*.

Rämä kertoi, että vuonna 2010 järjestöjohtajien kokous esitti viidennen herätysliikkeen järjestöille ajatuksen viidennen herätysliikkeen yhteisestä laulukirjasta. Järjestöjohtajien kokouksessa päätettiin ottaa kirjan aloitusmateriaaliksi Kataja-Kantolan vuonna 2002 valmistunut laulukokoelma. Kokoelma esiteltiin järjestöjohtajien kokoontumisessa 8.2.2010, 92 laulun lisäyksellä. Lisäykset oli tehnyt Sakari Jokiranta ja laulukokoelma kattoi lisäyksineen 453 laulua. Rämän mukaan asiaan tartuttiin innokkaasti ja järjestöjohtajien kokouksissa mukana olleita järjestöjä pyydettiin valitsemaan edustaja *Viisikielisen* työryhmää varten. Työryhmä kokoontui ensimmäisen kerran jo 9.6.2010. Työryhmän puheenjohtajana toimi Timo Rämä. KRS liittyi mukaan työryhmään kolmannella kokoontumiskerralla 5.10.2010 ja vähän tämän jälkeen

¹⁰⁰ E&SL Kataja-Kantolan haast. 2017.

¹⁰¹ E&SL Kataja-Kantolan haast. 2017.

¹⁰² E&SL Kataja-Kantolan haast. 2017.

¹⁰³ VHA JKKP 2008–2016; E&SL Timo Rämän haast. 2017.

työryhmä alkoi kokoontua KRS:n tiloissa Helsingin Kaisaniemessä. Aikaisemmin käytössä oli ollut Kansanlähetyksen tilat Kaisaniemessä.¹⁰⁴

Kataja-Kantola kertoi olleensa ilahtunut, kun kuuli että hänen työnsä oli kaivettu esiin ja otettu laulukirjan pohjamateriaaliksi. Hän kertoi kuulleensa asiasta sattumalta ottaessaan yhteyttä muissa asioissa SRO:oon. Kataja-Kantola kutsuttiin myöhemmin vuonna 2010 työryhmän kokoukseen antamaan mielipiteensä pohjaehdotukseen, joka oli tehty hänen kokoelmansa pohjalta. Hän kertoi kannustaneensa pohjaehdotuksen rohkeisiin muutoksiin ja antaneensa tarpeellisia lauluehdotuksia työryhmälle. Hänen mukaansa kokoelman tekemisestä oli kulunut jo niin paljon aikaa, että sen uudistaminen laulukirjan pohjamateriaalia varten oli aiheellista.¹⁰⁵

Kataja-Kantolan vuonna 2002 tekemää laulukokoelmaa ja sen nimeä *Viisikielinen* pidettiin laulukirjan pohjana ja työnimenä koko työryhmän työskentelyn ajan. Hän itse kertoi, että hänen kokoelmaansa viitattiin työryhmässä nimellä Heini(laulunnumero). Kataja-Kantola kertoi, että hänen laskujensa mukaan *Viisikielisessä* on 141 laulua, jotka löytyivät myös hänen vuonna 2002 tekemästään laulukokoelmasta.¹⁰⁶

3.1.4 Viisikielisen työryhmä

Laulukirjaa varten perustettu työryhmä kokoontui lähes koko projektin ajan KRS:n tiloissa Kaisaniemessä noin yhden tai kahden kuukauden välein. Projektin alussa työryhmä kokoontui työskentelemään noin kahden tunnin ajaksi ja projektin lopulla noin viiden tunnin ajaksi. Työryhmä kokoontui ensimmäisen kerran SEKL:n toimistolla Kaisaniemessä 9.6.2010 ja viimeisen kerran 19.12.2013 KRS:n Sanan talossa Kaisaniemessä.¹⁰⁷

Kokoontumiset noudattivat samantyyppistä kaavaa koko projektin ajan aivan ensimmäisiä kokoontumisia lukuun ottamatta. Kokoukset alkoivat hartaudella, jota seurasi katsaus tuleviin palaveriaikoihin. Tämän jälkeen ryhmä kävi läpi tiedotteet, josta siirryttiin käsittelemään laulukirjaan liittyviä käytännön asioita. Näitä olivat muun muassa laululistat, kirjan sisältö ja ulkoasu, kustannusasiat, nuotitus, soinnutus ja monet muut työryhmän vastuulla olevat

¹⁰⁴ VHA JJKKP 2008–2016, 8.2.2010; *Viisikielisen* työryhmän pöytäkirjat (VTP) 2010–2013, 9.6.2010, 5.10.2010; E&SL Timo Rämän haast. 2017.

¹⁰⁵ VHA JJKKP 2008–2016; E&SL Kataja-Kantolan haast. 2017.

¹⁰⁶ E&SL Kataja-Kantolan haast. 2017.

¹⁰⁷ VHA VTP 2010–2013.

asiat. Lopuksi ryhmässä käytiin läpi muistilistoja erilaisista tehtävistä, joita työryhmän jäsenillä oli vastuullaan.¹⁰⁸

Työryhmän puheenjohtajana toimi Timo Rämä (SEKL) ja sihteerinä Risto Ranta-aho. OPKO:n Olli Lehmonen toimi työryhmän sihteerinä kuuden ensimmäisen kokoontumisen ajan ennen Risto Ranta-ahon palkkaamista työryhmän toimitussihteeriksi.¹⁰⁹ Jokainen järjestö oli valinnut itselleen edustajan työryhmään.¹¹⁰ Risto Ranta-aholla oli merkittävä rooli työryhmän työskentelyssä. Hän vastasi pöytäkirjojen perusteella monista teknisistä asioista ja toteutti lopullisen kirjan nuotinnoksen ja taiton. Haastatelluista järjestöjohtajista mukana vakituksessa kokoonpanossa oli ainoastaan Juha Auvinen, josta tuli Sansan edustaja kokouksiin 4.10.2012. Jussi Miettinen vieraili yhdessä kokouksessa työryhmän alkupuolella.¹¹¹

KRS liittyi mukaan työryhmään vasta kolmannella kokoontumiskerralla ja pöytäkirjoista käy ilmi, että KRS:n kutsuminen mukaan oli vasta vireillä ennen kolmatta kokoontumista. Pöytäkirjoista löytyy asiasta seuraavat merkinnät Olli Lehmosen kirjaamana:

”Päätettiin keskustella järjestötasolla Kansan raamattuseuran mukaan kutumisesta laulukirjaprojektiin”¹¹²

”KRS:n liittymisestä hankkeeseen ei ole vielä tullut päätöstä. Timo Rämä selvittää asiaa”¹¹³

Ilmeisesti KRS:n mukana oleminen ei kuulunut alkuperäiseen suunnitelmaan, mutta myöhemmin se päätettiin kutsua. Yhtenä syynä saattoi olla Sansan haluttomuus osallistua projektiin, elleivät kaikki kuusi järjestöä olisi siinä edustettuina.¹¹⁴

¹⁰⁸ VHA VTP 2010–2013.

¹⁰⁹ Tietoa Viisikielisen työryhmän pöytäkirjoihin liittyvistä epätarkkuuksista löytyy liitteestä yksi.

¹¹⁰ Viisikielinen 2014, 6: ”Viisikielisen toimituskuntaan ovat kuuluneet lähetysjohtaja (el. 2012 alk.), rovasti **Timo Rämä** puheenjohtajana (SEKL); **Elisa Wathen** (ELK 2010); pastori, kanttori **Osmo Väättäinen** (ELK 2011–); musiikkievankelista, kanttori **Jussi Pyysalo** (KRS); talousjohtaja **Tapsa Jäntti** (KRS 2010–2012); varatoiminnanjohtaja, pastori **Kalle Virta** (KRS, 2012–); aluesihteerin ja nuorisomuusikko, teol. yo. **Veikko Kurki** (Sansa, 2010–2012); medialähetysjohtaja, pastori **Juha Auvinen** (Sansa, 2012–); johtava koululais- ja nuorisotyöntekijä, **MuM Olli Lehmonen** (OPKO); kansanedustaja, **TkT Sauli Ahvenjärvi** (SEKL, 2010–2011); piirijohtaja, **KM Kai Niemelä** (SEKL); musiikkisihteerin, laulaja **Pertti Kallio** (SRO); musiikkilinjan vastaava opettaja, **FM Mikko Nikula** (SRO) sekä asiantuntijoina **MuK Annan Karjalainen** (2011–) ja **DI, MuM Risto Ranta-aho** toimitussihteerinä (2011–).”

¹¹¹ VHA VTP 2010–2013, 24.11.2010, 4.10.2012;

¹¹² VHA VTP 2010–2013, 9.6.2010.

¹¹³ VHA VTP 2010–2013, 24.8.2010.

¹¹⁴ VHA VTP 2010–2013, 9.6.2010, 24.8.2010; Juha Auvisen haast. 2017, 1.

Järjestöjohtajien haastatteluista selvisi, että kukin järjestö oli itse saanut valita edustajansa työryhmään. OPKO:n työryhmäedustaja Olli Lehmonen kertoi, että ainakin OPKO:ssä edustajan valinnassa kyseltiin osaamista ja sitoutumismahdollisuuksia. Näin on mahdollisesti ollut myös muissa järjestöissä. Järjestön edustaja saattoi myös vaihtua kesken prosessin, kuten kävi esimerkiksi Kylväjälle, Sansalle ja KRS:lle. Edustajien paikalla olo oli suotavaa, mutta ei pakollista. Lopullisen laulukirjan valmistumisen lähestyessä Rämä kehotti järjestöjen edustajia olemaan läsnä kokoontumisissa.¹¹⁵

Työryhmässä oli mukana myös vierailijoita, joita olivat muun muassa Heini Kataja-Kantola, kustantajan yhteyshenkilö Petri Javanainen ja runoilija ja sanoittaja Anna-Mari Kaskinen. Kataja-Kantola kävi alkupuolella tutustumassa projektiin ja myöhemmin antoi lausuntoja työryhmän kysymyksiin. Javanainen seurasi laulukirjaprojektia ja tiedotti kustannussuunnitelman etenemisestä Perussanomalle. Kaskinen vieraili työryhmässä arvioimassa lauluvalintoja ja niiden sanoituksia.¹¹⁶ Lyhyt lainaus Kaskisen tunnelmista hänen blogissaan Kotimaa24 verkkomediassa 4.4.2013 kirjan julkaisun jälkeen:

“Millainen laulukirja Viisikielisestä on siis tulossa? Täytyy myöntää, että ennen kokousta mielessäni oli kysymyksiä ja vähän huoltakin. Ollaanko nyt kokoamassa kirjaa vain sisäpiirille? Onko kirja väline, jonka avulla ne herätysliikkeet ja järjestöt, jotka viime aikoina ovat joutuneet puolustelemaan olemassaoloaan ja selittelemään linjauksiaan, vetäytyvät syvemmälle omien joukkojensa piiriin, laulamaan vain omia laulujaan?”

Huoleni osoittautui turhaksi. Viisikielisen sisällä puhaltavat raikkaat tuulet. Kirja ei sulkeudu sisäänpäin vaan rakentaa siltoja eri perinteisiin. Vaikka viidennen liikkeen piiriin luettavat järjestöt eivät edusta samoja näkemyksiä esimerkiksi virkakysymyksessä, niitä yhdistää missionaarisuus, halu viedä sanomaa ylösnoousseesta Kristuksesta eteenpäin, niin kotimaassa kuin maan rajojen ulkopuolella.”¹¹⁷

Työryhmä otti lähtökohdakseen Kataja-Kantolan vuonna 2002 koostaman 361 laulun kokoelman. Työryhmä lähti työstämään tätä 453 laulun kokoelmaa ja karsi listasta lauluja ja keräsi uusia useista eri lähteistä, joita olivat muun muassa virsikirja, SinL, HLV, Uusia messulauluja, Taizé-laulukirja, ja Muskarimessu. Suokunnas arvioi analyysissään, että työryhmä kävi työskentelynsä aikana läpi noin 3000 laulua.¹¹⁸

Työryhmä työskenteli laulujen parissa siten, että työryhmän jäsenille jaettiin läpikäytäviä laululistoja. Laulut yliviivattiin tai merkittiin värikoodeilla, joiden

¹¹⁵ VHA VTP 2010–2013, 6.9.2012; E&SL Olli Lehmosen haast. 2016.

¹¹⁶ VHA VTP 2010–2013, 9.6.2010; E&SL Kataja-Kantolan haast. 2017.

¹¹⁷ Kaskinen 2013.

¹¹⁸ JJKP 8.2.2010; VHA VTP 2010–2013, 9.6.2010; Suokunnas 2015, 8.

mukaan ne sijoittuivat ”ei, ehkä ja kyllä” kategorioihin. Hylätyt ”ei”- laulut yliviivattiin, ”ehkä”- laulut merkittiin keltaisella ja ”kyllä”-laulut vihreällä. Harmaat laulut odottivat vielä käsittelyä. Melko nopeasti työryhmä siirtyi käyttämään sihteeri Risto Ranta-ahon luomaa sähköistä listaa lauluvalintojen tekemiseen. Pääasiassa tällaista karsintaa työryhmä teki suurimman osan ajasta aivan viime metreille asti.¹¹⁹

Muita työryhmän tehtäviä projektin aikana oli etsiä lisää lauluja eri yhteyksistä, kuten lähetyskentiltä, ystävyysjärjestöiltä ja järjestöjen omista kokoelmista. Lisäksi työryhmän jäsenten tehtävänä oli pitää oman järjestön väki tietoisena projektin etenemisestä ja tarvittaessa kertoa aiheesta yksityiskohtaisemmin.¹²⁰

Työryhmän keskeinen työkalu oli internet, jonka avulla järjestettiin muun muassa lauluäänestys ja sen kautta sai myös kommentoida laulukirjaa. Työryhmässä seurattiin myös laulukirjasta käytyä keskustelua verkossa. Internetin hyödyntäminen oli suurelta osin sihteeri Risto Ranta-ahon ansiota. Hän ylläpiti muun muassa projektin kotisivuja, tiedotti projektista verkossa sosiaalisen median välityksellä ja hallinnoi tietoa työryhmän sisäisesti.¹²¹

Työryhmän työskentely oli koko projektin ajan melko sulkeutunutta. Viidennen herätysliikkeen jäsenet ja järjestöjohtajat toivoivat työryhmältä enemmän tietotusta työryhmän työskentelystä. Pöytäkirjoista selviää, että projektista tiedotettiin verkossa ja Rämä kirjoitti työryhmän työskentelystä tiedotteen kristillisille medioille. Mistään ei käy kuitenkaan ilmi, miten tiedottaminen internetissä lopulta onnistui.¹²²

Heti ensimmäisessä kokoontumisessa laulukirjan toivottiin olevan yhteisöllinen, raamatullinen, tavoittava, sisältörikas, lähetyshenkinen, liikettä profiloiva, nykyaikainen mutta perinteikäs ja liikettä yhdistävä. Myöhemmissä kokouksissa pidettiin silmällä myös kirjan käytännöllisyyttä. Kirjalle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi työryhmä järjesti muun muassa lauluäänestyksen ja julkaisi kokeiluvihkon vuoden 2012 loppupuolella. Työryhmän pöytäkirjoista käy myös ilmi, että työryhmä kävi tarkasti läpi kaiken palautteen. Lisäksi työryhmä

¹¹⁹ VHA VTP 2010–2013, 28.4.2011, 26.5.2011, 30.8.2011, 27.11.2013.

¹²⁰ VHA VTP 2010–2013, 6.9.2010–27.11.2013, 6.9.2012.

¹²¹ VHA VTP 2010–2013.

¹²² VHA VTP 2010–2013, 27.9.2011.

pyysi apua työryhmän ulkopuolisilta asiantuntijoilta, kuten Heini Kataja-Kantolalta ja Anna-Mari Kaskiselta.¹²³

Koelauluvihkoa valmisteltiin pitkään ja sitä koekäytettiin järjestöissä, kuten kesäjuhlilla. Koelauluvihko julkaistiin kesäkuussa 2012 ja se oli käytössä syksyyn asti, minkä jälkeen siitä kerättiin palautetta lopullista laulukirjaa varten. Palautetta koelauluvihkosta tuli hyvin, mutta työryhmä arveli erityisesti nuorten palautteen jääneen vähäiseksi.¹²⁴

Lauluvalintojen tekeminen kirjaan oli onnistunut Auvisen ja Rämän mukaan yllättävänkin helposti. Työryhmän työskentely sai kiitosta Rämältä ja työryhmän jäseneltä Juha Auviselta. Molemmat kehuivat työryhmän sopuisaa ilmapiiriä ja hyvää yhteishenkeä, jota Rämä kommentoi antamassaan kirjallisessa haastattelussa seuraavasti:

*”Toinen erinomaisesti onnistunut asia oli toimituskunnan työskentelyilmapiiri. Viisikielinen on syntynyt harvinaisen sopuisasti ja kiistelemättä esimerkiksi lauluvalinnoista. Uskoakseni tämä vaikuttaa myös kirjan suosioon ja tuo siunausta sen käyttöön.”*¹²⁵

Vaikuttaa siltä, että eniten haasteita lauluvalinnoissa aiheuttivat virsikirjan virret ja uuden tyyppinen ylistysmusiikki. Molemmat saivat osakseen palautetta sekä puolesta että vastaan. Virsien kanssa haasteena oli se, että niitä käytettiin jo järjestöissä virsikirjan muodossa ja ne olisivat saattaneet viedä tilaa ja suosiota muilta lauluilta. Ylistysmusiikissa ongelmallista oli työryhmän mukaan sen rajallinen käytettävyyttä. Työryhmä päätti pyytää apua ylistyslatujen valintaan henkilöiltä, jotka ovat paljon tekemisissä niiden kanssa. Sekä virsiä että ylistyslauluja löytyy *Viisikielisestä*, joten jonkinlaiseen kompromissiin työryhmässä päädyttiin.¹²⁶

Työryhmässä käytiin paljon keskustelua *Viisikielisen* digitaalisesta formaatista. Järjestöt olivat toivoneet *Viisikielisen* sanoituksia sähköisessä muodossa, jotta ne olisi voitu heijastaa laulutilaisuuksissa seinälle. Työryhmä kävi keskustelua myös teemahakemiston kännykkäsovelluksesta ja internetissä saatavilla olevasta versiosta. Muutamissa palautteissa oli toivottu myös CD-levykokoelmaa *Viisikielisen* lauluista. Työryhmä totesi digitalisoinnin kuitenkin tekijänoikeus- ja kustannussyistä liian haasteelliseksi.

¹²³ VHA VTP 2010–2013; VHA VTP 2010–2013, 6.9.2010; 3.11.2011;

¹²⁴ VHA VTP 2010–2013, 31.5.2012, 4.10.2012; E&SL Timo Rämän haast. 2017.

¹²⁵ VHA VTP 2010–2013, 27.9.2011, 19.1.2012, 30.8.2011; E&SL Timo Rämän haast. 2017.

¹²⁶ VHA VTP 2010–2013, 30.8.2011; 4.10.2012.

”Koska heijastuslupien saaminen osoittautui kokeiluvihon osaltakin jo hankalaksi, päätimme pitää mahdollisen sähköisen laulukirjan tekemisen selkeästi erillisenä projektina. Kirjan julkaisulupien hakutyön tuloksena selviää toki tarvittavat tiedot myös tämän sähköisen kirjan lupien mahdolliseen hakuun.”¹²⁷

Ranta-aho totesi CD-levykoelmaa liian kalliiksi ja esitti äänitteiden tekemistä korkeintaan digitaalisessa muodossa. Ajatus äänitteiden tekemisestä jätettiin toteuttamatta, mutta ainakin koelauluvihkoa varten saatiin luvat laulujen heijastuskäyttöä varten.¹²⁸

Laulukirjaprojektin rahoittivat mukana olleet järjestöt. Rahausumma määräytyi järjestön koon ja talouden mukaan. Summat ovat projektin alkuvaiheilta eivätkä sisällä muun muassa painokuluja ja tekijänoikeusmaksuja, mutta antavat jonkinlaisen käsityksen järjestön lopullisesta rahallisesta panostuksesta. Eniten kirjaan panostivat rahallisesti KRS, SEKL ja SRO, noin 3000€/vuosi. Toiseksi eniten panostivat Sansa ja Kylväjä, noin 1500€/vuosi ja vähiten OPKO, noin 700€/vuosi. Luvut kertovat myös viidennen herätysliikkeen järjestöjen koosta, rahoituksesta ja työn alueesta. OPKO lienee listan viimeisenä siitä syystä, että sen tekemä työ keskittyy ensisijaisesti opiskeleviin nuoriin, joilta saatu taloudellinen tuki on vähäisempää kuin muiden järjestöjen saama tuki.¹²⁹

Viisikielisen kustantajaa haettiin alusta asti viidennen herätysliikkeen sisältä. Kustantajan valintaa luonnosteltiin 5.4.2011 kokoontumisessa, jolloin vaihtoehdot kustantajiksi olivat SRO:n kustannusosakeyhtiö Perussanoma, SEKL:n kustannusosakeyhtiö Uusi Tie ja mahdollisesti myös Kansan Raamattuseuran kustannusyhtiö Karas-Sana Oy. Kustantajaksi varmistui lopulta järjestöjohtajien päätöksellä Perussanoma, mikä käy ilmi järjestöjohtajien kokouspöytäkirjoista 7.10.2011.¹³⁰

Kustantajan rooli ei pöytäkirjojen perusteella ollut merkittävä työryhmän työskentelyssä. Kustantaja näytti käyneen suuren osan kommunikoinnista järjestöjohtajien kanssa. Työryhmässä kävi paikalla kuusi kertaa kustantajan yhteyshenkilö Petri Javanainen.

”Kustantaja ei varsinaisesti halua omaa edustajaansa työryhmän palaveriin mukaan. Kustantajan puolelta yhteyshenkilönä on kanttori Petri Javanainen, jota Risto pitää ajan tasalla, ja jonka kanssa hän peilaa työnryhmän tekemät ratkaisut sekä kirjaan tulevan sisällön. Kustantajalta saatava palaute on mahdollisesti hyödyllisempää näin työryhmän ulkopuolelta tarkkailtuna. Javanainen on silti halutessaan myös tervetullut käymään

¹²⁷ VHA VTP 2010–2013, 6.9.2012.

¹²⁸ VHA VTP 2010–2013, 31.5.2012, 4.10.2012, 1.11.2012.

¹²⁹ VHA VTP 2010–2013, 5.10.2010.

¹³⁰ VHA JKKP 2008–2016, 7.10.2011; VHA VTP 2010–2013, 5.4.2011.

työryhmän palaverissa. Sekä Javanainen että Juha Vähäsarja liitetään myös työryhmän sähköpostilistaan.”¹³¹

Kustantajalta tuli joitain ehdotelmia ja ideoita työryhmän työskentelyyn, mutta vaikuttaa siltä, että työryhmä teki suurimman osan laulukirjaa koskevista linjauksista. Kustantamisen näkökulmasta ainoa työryhmää näkyvästi sitonut asia oli kustannussopimuksen noudattaminen, johon työryhmä oli saanut itse vaikuttaa. Näkyvin rajoite työskentelyssä kustannussopimuksen näkökulmasta oli kokoelmalle asetettu noin 400 laulun yläraja.¹³²

Haastatellut eivät antaneet negatiivista palautetta oman järjestönsä työryhmäedustuksesta, vaikka esimerkiksi Kylväjä, OPKO ja Sansa osallistuivat melko vähän työryhmän kokouksiin.¹³³ Ainoastaan Mäkipää ja Saunaluoma antoivat palautetta järjestönsä edustuksesta. Pekka Mäkipää mainitsi järjestönsä edustajien suoriutuneen tehtävästään hyvin. Ulla Saunaluoma oli erittäin tyytyväinen oman järjestönsä edustukseen ja osaamiseen. Erityisesti hän nosti esiin Tapio Jänttin ja Minna Pyysalon. Jänttin Saunaluoma nosti esiin musiikillisesta osaamisesta ja aktiivisesta tiedottamisesta. Pyysaloa Saunaluoma kiitti *Viisikielisen* teemahakusanastosta.¹³⁴

Haastatellut olivat tyytyväisiä työryhmän tekemään työhön ja kiittelivät työryhmän laaja-alaista osaamista. Vartiainen nosti esiin työryhmän kenttäkokemuksen, joka näkyi kuluttajalähtöisyyden ajatteluna muun muassa äänestysten ja kyselyiden muodossa.

”Sitte toinen oli tää että ne ihmiset jotka on ollu siinä työryhmässä niin niillä on ollu hirveen vahva se kentätuntemus. Niin sitä kautta niinkun se vastaa ikään kuin kentän toiveisiin.”¹³⁵

Työryhmän sopuisa ja yksimielinen työskentely sai kiitosta haastatelluilta. Työryhmässä mukana ollut Juha Auvinen kiitteli työryhmää huolellisuudesta, työnjaosta ja lauluvalintaperusteiden läpikäynnistä.

“...siinä työryhmän työskentelyssä oli minusta ainakin erittäin hyvä, rakentava henki ja yhteys keskenämme. Ja tuota, pystyttiin minusta avoimesti reilusti eri näkökulmista tarkastelemaan kysymyksiä, jotka liitty tähän laulukirjan tuottamiseen ja lauluvalikoimiin, oli ne sitten musiikillisia tai teologisia tai sanoituksellisia tai muita keskusteluja, joita siellä

¹³¹ VHA VTP 2010–2013, 6.9.2012.

¹³² VHA VTP 2010–2013, 3.11.2011.

¹³³ Liite 1.

¹³⁴ E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 3–4; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 1, 8, 17.

¹³⁵ E&SL Lauri Vartiaisen haast. 2017, 5.

*käytiin. Ja yllättävän kivuttomasti mun mielestä niin löyty yhteisymmärrys esimerkiksi siitä, mitkä laulut kannattaa tuohon valita ja mitä ei voida jostain syystä ottaa.*¹³⁶

Saunaluoma kehuu työryhmää rohkeudesta uudistaa materiaalia ja hylätä monia lauluja, jotka olisi voinut ottaa mukaan *Viisikieliseen*. Myös Tuovinen kiitteli lauluvalintojen onnistumista. Myös Tuovinen pohti itselleen rakkaista lauluista luopumisen olevan vaikeaa. Pekka Mäkipää muisteli, että hänelle oli ulkopuolisena välittynyt työryhmän työskentelystä sen huolellisuus.¹³⁷

Heini Kataja-Kantolalla on ollut *Viisikielisen* ja viidennen herätysliikkeen kannalta merkittävä rooli lauluperinteen kokoajana ja musiikkiperinteen kartoittajana. Lähteet joita hän käytti työssään edustavat aineistoa, josta viides herätysliike ammentaa omaa lauluperintöään. Lisäksi hän otti kokoelmaan rohkeasti mukaan myös viidennen herätysliikkeen ulkopuolelta tulevaa materiaalia. Suurella todennäköisyydellä voidaan sanoa, että *Viisikielinen* olisi ollut hyvin erilainen kokonaisuus, mikäli Kataja-Kantolan tekemää kokoelmaa ei olisi käytetty *Viisikielisen* pohjamateriaalina. Valmiin pohjatyön laaja-alainen ja monipuolinen lauluvalikoima vaikuttivat siihen ajatteluun, jolla kokonaisuutta työryhmässä lähdettiin muokkaamaan. On myös mahdollista, että kaikkia järjestöjä ei olisi saatu mukaan, ellei *Viisikielisen* lähtökohtana olisi ollut Kataja-Kantolan avara ja moniulotteinen kokoelma.

3.2 Julkaisu ja ajankohtaisuus

Viisikielisen julkaisuyhteistyösopimus allekirjoitettiin 30.4.2013, mikä tarkoitti sitä, että kaikki järjestöt sitoutuivat laulukirjan julkaisemiseen. Tässä vaiheessa kirjan julkaisupäivämääräksi suunniteltiin helmikuuta 2014, mutta lopullinen päivä oli 1.4.2014. Julkaisutilaisuus pidettiin Kallion kirkossa. Lauri Vartiainen kuvaili tilaisuutta onnistuneeksi.¹³⁸

*”2014 tuli, niin se Kallion kirkossa julkaistiin niin se katto meinas nousta ilmaan, et se otettiin valtavan hyvin vastaan ja niinkun sitä ostettiin hirvittävässä määrin heti ja ennakkotilauksia oli ja ihmisillä oli niinkun näitä nimipainattua ensimmäistä painosta melkein kaikilla ja sitä veisattiin voi sanoa niinkun suorastaan hurmoksessa et se niinkun uppos heti.”*¹³⁹

¹³⁶ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 14.

¹³⁷ VHA VTP 2010–2013; E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 7, 14; Pekka Mäkipään haast. 2017, 18; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 7, 16; Mika Tuovisen haast. 2017, 22; Timo Rämän haast. 2017.

¹³⁸ VHA VTP 2010–2013, 15.5.2013.

¹³⁹ E&SL Lauri Vartiaisen haast. 2017, 11.

Haastatellut olivat sitä mieltä, että julkaisuvuosi 2014 ei ollut erityisesti suunniteltu ajankohta laulukirjan julkaisemiselle, vaan sen katsottiin olevan oikea. Saunaluoma ja Miettinen katsoivat ajan olleen kypsä laulukirjalle siinä mielessä, että asiat olivat saaneet edetä omalla painollaan sellaiseen pisteeseen, että kirjan tekemiseen päätettiin viidennessä herätysliikkeessä ryhtyä. Tuovinen ajatteli, että vaikka laulukirjan ajankohta ei ollut tarkasti suunniteltu, niin se piti saada valmiiksi aikana, jona viidennen herätysliikkeen vanhempi sukupolvi oli vielä elossa. Lisäksi Tuovinen pohti, että nuori sukupolvi ei olisi välttämättä pitänyt laulukirjaa niin merkittävänä asiana, että se olisi lähtenyt kirjan tekemiseen.¹⁴⁰

Miettinen, Mäkipää, Auvinen ja Vartiainen toivat esiin, että laulukirjan tekemistä oli pohdittu jo useaan kertaan aikaisempina vuosina. Nyt paine oli kasvanut liian suureksi ja usein suunnitteilla ollut laulukirja-asia lähti vihdoinkin rullaamaan eteenpäin. Vartiainen ja Miettinen pohtivat myös, että aika oli otollinen yhteiselle projektille sen vuoksi, että aikaisemmat järjestöjen väliset erimielisyydet olivat unohtuneet uuden sukupolven noustua viidennen herätysliikkeen johtoasemiin.

“...jännitteitä on aikaisemmin ehkä ollut niin paljon, että se yhteistyö on ollut vähäisempää. 2000-luvulla tilanne on se, että ne alkaa olla aika vähissä ne ihmiset, jotka oli silloin aktiivisia toimijoita 60–70-luvuilla, joille vanhoilla kaunoilla olisi oikeastaan mitään merkitystä. Ja musta tuntuu, että nekin, jotka vielä on kuvioissa niiltä ajoilta, niin ne on aika lailla suurin osa haudannu sotakirveen.”¹⁴¹

Kylväjän Pekka Mäkipää kertoi julkaisupäivän olleen Kylväjälle siinä mielessä merkittävä, sillä se sattui osumaan päivälleen järjestön 40-vuotissyntymäpäivälle 1.4.2014.¹⁴²

¹⁴⁰ E&SL Jussi Miettisen haast. 2017, 1–2, 5; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 5; Mika Tuovisen haast. 2017, 10.

¹⁴¹ E&SL Lauri Vartiaisen haast. 2017, 1–2.

¹⁴² E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 2–3; Jussi Miettisen haast. 2017, 2, 5; Pekka Mäkipään haast. 2017, 1, 3; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 2.

4 Viidennen herätysliikkeen järjestöjohtajien tulkinnat *Viisikielisen* merkityksestä

4.1 *Viisikielisen* nimi ja ulkoasu

Viisikielisen nimi erottuu selvästi muiden herätysliikkeiden laulukirjojen nimistä. Pelkän nimen perusteella on vaikeaa päätellä, että kyseessä on hengellinen laulukirja. Vielä vaikeampaa se on tunnistaa herätysliikkeen laulukirjaksi. Muiden herätysliikkeiden laulukirjojen nimet kertovat, että kyseessä on hengellinen laulukirja, kuten esimerkiksi ”Halullisten sielujen hengelliset laulut”, ”Siionin kannel”, ”Siionin laulut”, ”Siionin virret”, ”Siionin matkalaulut”.

Kaikki haastatellut suhtautuivat *Viisikielisen* nimeen neutraalisti tai positiivisesti. Haastatellut kokivat nimen viittaavan ennen muuta viidenteen herätysliikkeeseen, mutta samalla he löysivät siitä musiikkiin liittyviä merkityksiä, joita olivat muun muassa *Viisikielinen* kannel, kitara, moniääninen musiikki ja monin kielin laulava kristikansa. Tuovinen esitti nimestä mielenkiintoisen näkemyksen:¹⁴³

*”Ja nämä järjestöt, jotka painottaa vähän eri asioita, puhuu vähän eri kieltä, tai ainakin sitä murreta. Niin silti on niin paljon yhdistäviä tekijöitä, että ollaan kuitenkin samaa kieliperhettä, että ollaan saatu aikaan tällöinen yhteinen laulukirja näistä hengellisistä murteista riippumatta.”*¹⁴⁴

Nimen monitulkintaisuutta pidettiin positiivisena asiana. Auvinen, Saunaluoma ja Tuovinen katsoivat, että *Viisikielisen* nimi mahdollistaa monet eri tulkinnat ja sen, että sitä ei yhdistetä suoraan herätysliikkeeseen. Nimen neutraalin luonteen vuoksi viidennen herätysliikkeen ulkopuolisten käyttäjien on näin matalampi kynnys ottaa kirja käyttöön. Saunaluoma pohti, että esimerkiksi sana ”Siion” avautuu niille, jotka ovat sisällä jonkin tyyppisessä hengellisessä perinteessä, kun taas *Viisikielinen* ei ole nimenä rajaava. Hän arveli, että muiden herätysliikkeiden laulukirjojen nimistä poikkeava nimi kertoo viidennen herätysliikkeen nuoruudesta. Saunaluoma pohti, että ehkä juuri neutraalin nimen ansiosta esimerkiksi seurakuntien on ollut helppo tilata *Viisikielistä* omaan käyttöönsä.¹⁴⁵

¹⁴³ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 7; Jussi Miettisen haast. 2017, 3; Mäkipää 2017; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 5–6; Mika Tuovisen haast. 2017, 10; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 2.

¹⁴⁴ E&SL Mika Tuovisen haast. 2017, 11.

¹⁴⁵ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 7; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 5–6; Mika Tuovisen haast. 2017, 10.

Kirjan ulkoasu sai haastatelluilta myönteistä palautetta. Ainoa haastatteluista noussut kritiikki oli Tuovisen mielestä kustantajan näkyvyys kansissa, pienenä logona selkämyksessä. Tuovinen kuitenkin kehuu kirjan taittoa, sidontaa ja kokoa. Tuovinen koki *Viisikielisen* tuntuvan käytössä paremmalta kuin esimerkiksi virsikirja. Saunaluoma piti hyvänä kirjan teemahakemistoa ja kehuu kirjan yleisilmettä, joka hänen mielestään täytti seurakuntatiloihin sopivan kirjan kriteerit.¹⁴⁶

4.2 *Viisikielisen* sisältö

Viisikielisessä on 404 hengellistä laulua, jotka on koottu useista eri lähteistä. Hieman yli kolmannes *Viisikielisen* sisältämistä lauluista on Kataja-Kantolan alkuperäisestä kokoelmasta. *Viisikielisen* monipuolisessa lauluvalikoimassa heijastuvat usean eri järjestön lauluperinteet ja Heini Kataja-Kantolan tekemä laaja-alainen pohjatyö.¹⁴⁷

Haastatellut kommentoivat *Viisikielisen* olevan laaja laulukokoelma, mikä nähtiin sen vahvuutena. Saunaluoma arveli 100–150 laulun olevan tyypillinen määrä lauluja useimmissa laulukirjoissa. Saunaluoma ja Auvinen katsoivat, että juuri *Viisikielisen* laajassa ja monipuolisessa valikoimassa oli onnistuttu. Samoilla linjoilla olivat Miettinen ja Vartiainen, jotka katsoivat kirjan monipuolisuuden olevan yksi sen vahvuuksista.

”Se on hieno asia ja mä luulen että siinä on nimenomaan , siis jos mä ajattelen niin kuin seurakuntien kannalta niin onnistuttu siinä, että se on niin laaja , eli siinä on niin paljon lauluja ja sitten ne on, siellä on sitä vanhempaa materiaalia ja siellä on myöskin tätä uudempaa materiaalia. Et se on niin kuin hyvä kombo sillä tavalla , että mä ajattelen että virsikirjan rinnalla , jos ajattelee että on niinkun virsikirja ja Viisikielinen, niin siinä on aika massiivinen paketti laulettavaa.”¹⁴⁸

Haastateltujen näkemykset *Viisikielisen* monipuolisuudesta liittyivät laulujen tyyliin, alkuperään sekä laulujen eri käyttömahdollisuuksiin.¹⁴⁹

Haastatellut pitivät positiivisena asiana sitä, että *Viisikieliseen* oli koottu tyyliältään ja alkuperältään erilaisia lauluja. *Viisikieliseen* valittujen laulujen alkuperä ei ole rajautunut pelkästään viidennen herätysliikkeen parissa laulettuihin lauluihin, vaan niitä on kerätty useista eri lähteistä ja perinteistä. *Viisikielisessä* on

¹⁴⁶ E&SL Ulla Saunaluoman haast. 2017, 6, 8; Mika Tuovisen haast. 2017, 23–24.

¹⁴⁷ Suokunnas 2015; E&SL Kataja-Kantolan haast. 2017.

¹⁴⁸ E&SL Ulla Saunaluoman haast. 2017, 6.

¹⁴⁹ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 16; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 16–17; Jussi Miettisen haast. 2017, 10; Lauri Vartiainen haast. 2017, 4.

lauluja muun muassa toisista herätysliikkeistä, anglo-amerikkalaisesta evankelikaalisuudesta ja lähetystyöalueilta Aasiasta. Alkuperältään erilaisten kappaleiden lisäksi *Viisikielisessä* on edustettuna laaja kirjo eri hengellisen musiikin tyylilajeja. Mukaan on mahtunut muun muassa rukoilevaisten käyttämä arkkivirsi “Oi, armo ja rakkaus suur”¹⁵⁰, suomalaisia kitarakuorolauluja viidennen herätysliikkeen syntyajoilta, suomalaista gospelmusiikkia, lauluja maailman eri musiikkiperinteistä, sekä niin sanottuja ylistyslauluja, jotka ovat tyypillisiä nykyajan karismaattiselle ja evankelikaaliselle kristillisyydelle.¹⁵¹

Haastateltavien näkemys oli se, että *Viisikieliseen* oli saatu kattavasti koottua sellaisia lauluja, joita ihmiset mielellään laulavat taustasta tai iästä riippumatta. Haastatellut katsoivat *Viisikielisen* laajuuden näkyvän konkreettisesti siinä, että se sisälsi sellaisia lauluja, joita he eivät olleet koskaan aikaisemmin kuulleet tai laulaneet. He ajattelivat vieraiden laulujen tuovan *Viisikieliselle* lisää käyttöikää siinä vaiheessa, kun tutuimmat laulut on laulettu.

Saunaluoma ja Miettinen kokivat kirjan monipuolisuuden lisäävän sen käytettävyyttä. Haastatellut olivat *Viisikieliseen* kokonaisuutena tyytyväisiä ja pitivät sen moniulotteisuudesta. Auvinen oli haastatelluista ainoa, joka eritteli tarkemmin *Viisikielisen* kokonaisuutta.¹⁵²

*“Se on sillälaila kirjava, mutta sit loppujen lopuks kuitenkin aika, uskaltaako käyttää vierasperäissanaa, aika koherentti kokonaisuus. Tuntuu että tämä kokonaisuus toimii: sieltä ei mikään nouse semmoisella ikävällä tavalla tai kielteisellä tavalla esiin, että tämä ei nyt ikään kuin kuuluisi tähän kokonaisuuteen.”*¹⁵³

Ulkolähetysjärjestöjen Kylväjän ja Sansan johtajat Pekka Mäkipää ja Juha Auvinen pohtivat lähetyslaulujen asemaa *Viisikielisessä*. Molemmat olivat iloisia ja tyytyväisiä siitä, että *Viisikieliseen* haluttiin ja saatiin mukaan lähetysaiheisia ja lähetyskentiltä tuotuja lauluja. Auvinen ja Mäkipää kuitenkin harmittelivat näiden vähäistä määrää.¹⁵⁴

Auvinen kertoi, että lähetysteemaisten laulujen kokoamisessa työryhmän käyttöön tuli kiire. Sekä Auvinen että Mäkipää kokivat, että lähetysteemaisten laulujen etsimisessä olisi ollut hyvä toimia aktiivisemmin.

¹⁵⁰ Halullisten sielujen hengelliset laulut, numero 13.

¹⁵¹ Suokunnas 2015.

¹⁵² E&SL Jussi Miettisen haast. 2017, 10; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 8.

¹⁵³ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 6.

¹⁵⁴ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 16–17; Pekka Mäkipään haast. 2017, 11, 17–18.

”Lähetys lauluja ei oo ihan niin paljo ku olisin toivonu. Se on tietysti omasta aktiivisuudesta kiinni ollu, että, että olis ehkä saanu. ja tai, ite aattelen näin että, että niitä sielä ois saanu olla reilusti enemmänkin.”¹⁵⁵

”...meidän ois pitäny olla vielä aktiivisempia tai tehdä niin ku enemmän sitä (laulujen kartoittamisvaihe) et, se oli mejän oma, oma moka.”¹⁵⁶

Mäkipää oli samaa mieltä Auvisen kanssa, että lähetysaiheisten ja lähetyskentiltä tuotujen laulujen etsimisessä ei oltu liikkeellä tarpeeksi aikaisin. Mäkipää pohti kuitenkin myös sitä, että liian suuri määrä täysin uusia ja tuntemattomia lauluja voisi alkuun aiheuttaa vierauden tunnetta laulukirjan käyttäjälle, vaikka ne omaksuttaisiinkin myöhemmin ajan kanssa. Tämä on saattanut myös osaltaan vaikuttaa siihen, että *Viisikielisen* ensimmäiseen versioon ei ole päätynyt suurta määrää lähetysteemaisia lauluja. Auvinen ja Mäkipää kuitenkin kokivat, että vähäinenkin määrä lähetyslauluja oli positiivinen asia. Mäkipää katsoi asiassa jo tulevaisuuteen toteamalla, että mahdolliseen *Viisikielisen* laajennettuun versioon voisi yrittää saada mukaan lisää lähetysteemaisia lauluja.¹⁵⁷

”Varmaan jos nyt vielä jossain vaiheessa tulee uus versio siitä, tai tämmönen laajennettu painos, tai mitä tulekaan, niin, niin siihen varmaan me kiinnitetäs huomiota ja yritetäs niin ku enemmän löytää semmosia niin ku lähetyksestä kertovia ja sitte nimenomaan kentiltä.”¹⁵⁸

Työryhmän pöytäkirjoista selviää, että työryhmä halusi lähetyslauluja mukaan *Viisikieliseen* alusta alkaen. Mäkipää totesi että lähetyslaulujen puute oli osittain lähetysjärjestöjen omaa syytä.¹⁵⁹

Toisaalta lähetyslauluista epäsuorasti vastuussa olleet Kylväjä ja Sansa ovat kotimaan resursseiltaan viidennen herätysliikkeen pienimpiä järjestöjä. Tämä selittänee sitä, miksi lähetyslaulujen tonkimiselle löytyi aikaa vasta aivan projektin loppupuolella. Kyseessä voivat olla myös käytännölliset syyt, sillä kotimaiselle yleisölle vieraat lähetyslaulut jäävät monesti vähäiselle käytölle, minkä vuoksi niiden mukaan ottaminen lopulliseen laulukirjaan ei ole ollut välttämättä aivan helppoa.

Haastatellut katsoivat *Viisikielisen* laajan lauluvalikoiman tekevän siitä monikäyttöisen laulukirjan. Sen sisältämät eri-ikäiset ja eri perinteistä tulevat laulut mahdollistivat sen käytön monissa erilaisissa tilaisuuksissa ja eri

¹⁵⁵ E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 11.

¹⁵⁶ E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 11.

¹⁵⁷ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 16–17; Pekka Mäkipään haast. 2017, 12.

¹⁵⁸ E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 11.

¹⁵⁹ VHA VTP 2010–2013; E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 11.

ikäryhmien kanssa. Esimerkiksi Vartiainen kertoi laulukirjan yllättäneen hänet sen monikäyttöisyydellä.

“...hämmästyttävä puoli tossa mitä en tajunnut etukäteen on, että se taipuu uskomattoman moneen...”, “Että se muuntautuvuus on ollut mulle suurin yllätys siinä laulukirjassa.”¹⁶⁰

Kaikki haastatellut ajattelivat *Viisikielisen* olevan ajanmukainen ja nuorekas laulukirja, koska suuri osa *Viisikielisen* lauluista on 1980–2000 -lukujen tuotantoa. Haastatelluista Tuovinen, Mäkipää ja Vartiainen katsoivat nykyaikaisen laulumateriaalin mahdollistavan kirjan käytön nuorisotyössä. Vartiainen totesi, että *Viisikielistä* voi käyttää sekä lastenleireillä että rippikouluissa. Tuovinen taas kertoi, että nuoret voivat itse valita kirjan tuoreinta laulumateriaalia omiin tilaisuuksiinsa.¹⁶¹

Saunaluoma pohti *Viisikielisen* niin sanottua uutta hengellistä musiikkia. Hän totesi, että ei tiedä mitä käsite “uudempi hengellinen musiikki” laajemmin sisältää, mutta KRS:ssa käsitteellä tarkoitetaan esimerkiksi Simojoen, Kaskisen, Löyttyn ja heitä nuorempien muusikoiden tekemää musiikkia. Saunaluoma kertoi pitävänsä tämän tyyppisestä hengellisestä musiikista ja arveli sen johtuvan hänens taustastaan nuorisotyön parissa. Hän koki, että uusi hengellinen musiikki on nykyajan ihmiselle helpommin lähestyttävää kuin perinteiset virret. Saunaluoma näki uuden hengellisen musiikin merkityksen korostuvan juuri nuorten parissa tehtävässä työssä.¹⁶²

Vaikka kirja sai haastatelluilta kiitosta sen tuoreesta otteesta, niin samalla suhtautuminen kirjan tulevaisuuteen oli varovaista. Esimerkiksi Mäkipää näki kirjan nuorekkuuden positiivisena ja käyttöä lisäävänä asiana, mutta piti sitä myös mahdollisena uhkana. Vartiainen pohti myös, että Suomen ev.lut. kirkon virsikirjan ja *Viisikielisen* ero on siinä, että *Viisikielinen* on aikalaisperintöä. Hän ei kuitenkaan ottanut kantaa siihen, miten aikalaisperinne kestää ajan hammasta, toisin kuin Mäkipää:

“Se on tämmönen jollain tavalla aikaansa seuraava...Ja se voi kääntyä tietysti sitä vastaan. Se on niin kuin 2000-luvun laulukirja, että kuinka pitkään se sitten kantaa, se

¹⁶⁰ E&SL Lauri Vartiaisen haast. 2017, 4.

¹⁶¹ Suokunnas 2015, 2; E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 6; Jussi Miettisen haast. 2017, 6; Pekka Mäkipään haast. 2017, 11; Mika Tuovisen haast. 2017, 13–15; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 10; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 1, 4.

¹⁶² E&SL Ulla Saunaluoman haast. 2017, 2.

*on toinen asia, mutta kuitenkin sellaisia lauluja, joita tänä päivänä lauletaan ja joita ihmiset laulaa mielellään. Hyvät melodiat on tarttuvia...*¹⁶³

Lisäksi Mäkipää pohti, että vaikka *Viisikielinen* on uusi ja tuore laulukirja, niin sen sisältö voi olla tämän päivän nuorille jo vanhentunutta.¹⁶⁴

Viisikielinen on kokoelma uusia hengellisen musiikin lauluja. Näistä lauluista merkittävä osa on Pekka Simojoen ja Anna-Mari Kaskisen tuotantoa. Simojoen sävellyksiä *Viisikielisessä* on 64 (15,84 %) ja Kaskisen sanoituksia 58 (14,35 %). Tämä on suuri osuus kirjan lauluista, kun ottaa huomioon, että seuraavaksi eniten sävellyksiä on Jaakko Löyttyltä 17 (4,2 %) ja sanoituksia Hilja Aaltosella 6 (1,48 %).¹⁶⁵

Moni 1980-luvulla sävelletty, nyt 30–40 vuotta vanha hengellinen musiikki mielletään yhä uudeksi musiikiksi. Tätä erikoista ilmiötä selittävät virsikirjan historiallisesti merkittävä asema kirkon virallisena laulukirjana ja se, että pääosin samat henkilöt ovat olleet uuden hengellisen musiikin aktiivisia tuottajia Suomessa sen alkuajoista aina näihin päiviin asti. Heitä ovat muun muassa Pekka Simojoki, Anna-Mari Kaskinen ja Jaakko Löytty. Esimerkiksi Jaakko Löyttyn kappale “Tilkkutäkki” edustaa uutta hengellistä musiikkia. Todellisuudessa se on ilmestynyt jo vuonna 1979, lähes 40 vuotta sitten.

Tuovinen ja Saunaluoma pohtivat *Viisikielisen* sisältämien laulujen teologista sisältöä. Kumpikaan ei ollut tietoinen, millä perusteilla lauluja oli valittu kirjaan. Saunaluoma oletti, että teologialla oli kuitenkin ollut jonkinlaista painoarvoa laulujen valinnassa, vaikkakin hän uskoi yhteislaulettavuuden olleen teologiaa tärkeämpi kriteeri kirjan valmistelussa. Tuovinen totesi, että hän ei ole perehtynyt *Viisikielisen* laulujen teologiseen sisältöön eikä osaisi nimetä teologisia eroavaisuuksia esimerkiksi virsikirjan ja *Viisikielisen* välillä. Hän ei myöskään osannut sanoa, oliko *Viisikieliseen* tarvetta saada mukaan teologialtaan sellaisia lauluja, joita virsikirjassa ei ole.¹⁶⁶

Vartiainen, Miettinen ja Mäkipää toivat esiin sakramenttilaulujen vähäisyyden *Viisikielisessä*. Myös työryhmä oli asiasta tietoinen, ja siitä keskusteltiin työryhmässä. Sakramenttilaulujen vähäisyyttä perusteltiin työryhmän pöytäkirjoissa sillä, että viides herätysliike käyttää edelleen virsikirjaa, minkä vuoksi sakramenttilauluja ei ollut mielekästä sisällyttää *Viisikieliseen*. Lisäksi

¹⁶³ E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 8.

¹⁶⁴ E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 9–10; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 5.

¹⁶⁵ Suokunnas 2015.

¹⁶⁶ E&SL Ulla Saunaluoman haast. 2017, 3; Mika Tuovisen haast. 2017, 16.

virret olisivat vieneet tilaa muilta lauluilta. Sakramenttilaulujen olemassaolo *Viisikielisessä* haluttiin kuitenkin varmistaa, koska projektin loppupuolella Perussanomien Juha Vähäsarja otti työryhmään yhteyttä ja pyysi tarkistamaan sakramenttilaulujen tilanteen.¹⁶⁷

*”Juha Vähäsarja on pyytänyt varmistamaan, että myös sakramentit ovat kirjassa riittävän edustettuna. Katsoimme läpi Riston muutamista aiemmin käsittelemättömistä ehtoollis- ja kastelauluista koostuvaa nippua.”*¹⁶⁸

*”Ehtoollislaulujen kohdalla totesimme, että niitä on varmasti riittävästi, mutta kastelaulut ovat tavallaan tuttu ongelma, koska niitä on muutenkin suhteellisen vähän tarjolla, ja tällä hetkellä kirjassa on vain yksi. Olemme toisaalta aiemmin päättäneet, että kirkollisten toimitusten kuten kasteen osalta käytössä on oletuksena enemmänkin virsikirja. Päätimme kuitenkin katsoa vielä, löytyisikö joku sopiva kastelaulu vielä. Jussi käy läpi omat käyttölaulunsa ja Petri kysyy Heiniltä, onko hänellä uutta kastelaulumateriaalia.”*¹⁶⁹

Vartiainen koki, että *Viisikielisen* kritisointi sakramenttilaulujen vähäisestä osuudesta oli perusteltua. Hän totesi, ettei *Viisikielinen* ole kuitenkaan aivan neutraali, vaan että siinä näkyvät viidennen herätysliikkeen omat teologiset painotukset. Vartiainen huomautti, että viides herätysliike ja sen kannattajat painottavat enemmän sanaa kuin sakramentteja, mikä on myös osaltaan vaikuttanut sakramenttilaulujen määrään.¹⁷⁰ Vartiainen pohti työryhmän perusteluita siitä, että virsikirja olisi ensisijainen laulukirja sakramenttitoimitusten yhteydessä seuraavasti:

*”Joo, kyllä ja se on varmasti osin totta ja juurikin näin niin sitten osin tietenkin haetaan perustelut sille, että miksi halutaan tietynlaisia biisejä että molemmat yleensä asiassa on aina, niin kun molemmat puolensa.”*¹⁷¹

4.3 *Viisikielisen* tarpeellisuus ja käyttö

Auvinen kommentoi, että Sansa oli huomannut laulukirjan tarpeellisuuden oikeastaan vasta, kun *Viisikielinen* otettiin järjestössä käyttöön. Sansan työssä oli hänen mukaansa käytetty paljon virsikirjaa ja varsinkin sen uudempia virsiä. Sansan käytössä oli myös joitain hengellisiä laulukokoelmia ja ulkomaalaisia

¹⁶⁷ VHA VTP 2010–2013; E&SL Jussi Miettisen haast. 2017, 6–7; E&SL Lauri Vartiaisen haast. 2017, 10–11; Pekka Mäkipään haast. 2017, 18.

¹⁶⁸ VHA VTP 2010–2013, 27.11.2013.

¹⁶⁹ VHA VTP 2010–2013, 27.11.2013.

¹⁷⁰ Lauri Vartiaisen haast. 2017, 10–11.

¹⁷¹ E&SL Lauri Vartiaisen haast. 2017, 10–11.

lauluja, jotka olivat tulleet lähetystyön kautta järjestön käyttöön. Näkyvää tarvetta uudelle laulukirjalle ei ollut, kun lauluja oli ollut saatavilla riittävästi.¹⁷²

Auvisen mielestä viides herätysliike tarvitsi *Viisikielistä* ennen kaikkea kokoamaan hajanaista lauluperinnettä. Lisäksi tällainen uusia seurakuntalauluja sisältävä laulukirja oli tarpeellinen myös kirkon jumalanpalveluksissa ja hartauksissa. Hän huomauttikin, että *Viisikielinen* ehti vastata uuden hengellisen musiikin tarpeeseen ennen virsikirjan lisävihkon julkaisemista vuonna 2015.¹⁷³

”Niin se on tietysti ollu ilo huomata, että se kirja selkeästi tuli johonkin tarpeeseen. Ja tota, ehkä voi aatella myös että, nyt kun tässä alussa puhuttiin ajoituksesta – että miksi 2014 – se ei ehkä ollu tietoinen ratkaisu. Mutta tuota näin nyt kävi, että tämä tuli ennen virsikirjauudistusta. Ja tuota, oli ehkä olemassa jokin semmoinen tilaus uuden musiikin saamiseksi seurakuntien käyttöön. Uusien laulujen – niin jumalanpalveluselämässä kuin muussakin toiminnassa ja hartauselämässä. Ja tuota, tämä täytti sitä paikkaa ennen tätä virsikirjan lisäosaa – nämä 900-alkuiset uudet virret.”¹⁷⁴

Kylväjän johtaja Pekka Mäkipää ei maininnut Kylväjällä olevan erityistä tarvetta *Viisikieliselle*, mutta kertoi sen olleen erittäin tervetullut ja tärkeä kotien hengellisen kasvatuksen ja hartausperinteen tueksi. Hän katsoi, että järjestötasolla suurin tarve *Viisikieliselle* oli todennäköisesti kotimaan työtä tekeville järjestöillä (SRO, KRS, SEKL ja OPKO).

”No tota tietysti ku meillä ei oo sillä tavalla kotimaassa semmosta säännöllistä tai samantyyppistä toimintaa ehkä niin paljon, niin se tarve ei ehkä sillain... voi olla että oli vielä suurempi jossain näissä joilla on paljo kotimaan työtä”¹⁷⁵

Auvisen tavoin Mäkipää katsoi, että *Viisikieliselle* oli tarvetta myös seurakunnissa.¹⁷⁶

SEKL:n johtaja Mika Tuovinen koki laulukirjan tarpeen kumpuavan lauluperinteen kokoamisesta, säilyttämisestä ja siirtämisestä tuleville polville. Hän katsoi *Viisikielisen* olleen tervetullut siinä, että toiminnassa käytetyt laulut saatiin fyysisesti koottua yksiin kansiin. Tuovinen toivoi, että laulukirjan myötä laulut välittyisivät tuleville sukupolville. Erityisesti hän toivoi, että herätysajan laulut saataisiin säilytettyä ja siirrettyä eteenpäin.¹⁷⁷

Lauri Vartiainen kertoi *Viisikielisen* olevan SRO:lle tarpeellinen monipuolisena laulukirjana, joka sopii kaikenikäisille käyttäjille. Laulukirjan

¹⁷² E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 1–2.

¹⁷³ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 1, 10

¹⁷⁴ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 10.

¹⁷⁵ E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 1.

¹⁷⁶ E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 1, 21.

¹⁷⁷ E&SL Mika Tuovisen haast. 2017, 1, 5.

merkityksen hän kertoi valjenneen vasta sen julkaisun jälkeen, kun sen käyttö osoitti, kuinka suuri tarve sille oli.

“Mun mielestä on osoittautunut, että sillä on ollut tosi suuri tarve, niin kuin aikuisten vähän niin kuin Nuorten seurakunnan veisukirja, mutta aikuisten tarpeisiin tehty – tai sitten niin kuin lapsista vanhuksiin asti toimiva, niin semmoista ei oikein ole ollut.”¹⁷⁸

Hän kertoi havahtuneensa julkaisun jälkeen myös siihen, että monet 1960–70-luvuilla nuoruuttaan eläneet, eivät osaa virsiä kovin hyvin, mutta osaavat *Viisikielisen* sisältämiä 1980–1990-lukujen hengellisiä lauluja melkeinpä ulkoa. *Viisikielisen* kaltaista kokoelmaa, joka sopii 1960–70-lukujen ja tämän ajan nuorille, ei Vartiaisen mielestä ole aikaisemmin ollut.¹⁷⁹

”Mä heräsin pari vuotta sit siihen todellisuuteen et hetkinen meil on niin kun yli viiskymppistä väkee jotka niin kun ei osaa varmaan yhtään ainutta virttä - no suvivirren varmaan - mut jos, suvivirren tai ei mitään ja sit samat tyypit pystyy millon tahansa heittää ulkoo lonkalta niin kun valtavan määrän niin kun tämmösiä 1980-1990-luvulla niin kun syntyneitä nuorten hengellisiä lauluja, vaikka heillä ei olis mitään kontaktipintaa hengellisiin asioihin tai he olis eronneet kirkosta jo 20 vuotta sitten”¹⁸⁰

Saunaluoma ei kertonut, oliko KRS:lla ollut selkeää tarvetta *Viisikieliselle*. Hän kuitenkin painotti laulukirjaprojektin olleen musiikillisesti tärkeä, missä KRS tahtoi olla mukana yhteistyökykyisenä ja yhteistyöhaluisena järjestönä. Saunaluoma katsoi Tuovisen tavoin *Viisikieliselle* olleen tarvetta viidennen herätysliikkeen laulumateriaalin kokoamisessa, joka oli hajallaan eri järjestöissä. Saunaluoman katsoi, että viidennelle herätysliikkeelle tyypillinen musiikki korostaa henkilökohtaista uskoa ja Jeesuksen sovitustyötä, mikä näkyy myös *Viisikielisessä*. Saunaluoma korosti myös *Viisikielisen* laajuutta, jonka hän katsoi hyväksi asiaksi.¹⁸¹

Jussi Miettinen kertoi, että *Viisikielinen* oli OPKO:lle tarpeellinen, koska se kokosi yhteen järjestön hajanaista laulumateriaalia. Miettinen korosti myös laulujen lupa-asioiden järjestymistä *Viisikielisen* ohessa. Miettinen arveli kaikilla järjestöillä olleen identiteetin näkökulmasta tarvetta laulukirjalle.¹⁸²

”Kyllä se semmonen identiteettikysymys on niin kun myöskin että tota, niin kun tässä jo aikasemmin viittasin niin että laulukirja, kyllä se on semmonen me-henkeä kohottava ja korottava ja myöskin sitten että jokaisella varmaan tai jokaisella herätysliikkeellä on omia

¹⁷⁸ E&SL Lauri Vartiaisen haast. 2017, 1.

¹⁷⁹ E&SL Lauri Vartiaisen haast. 2017, 4–6.

¹⁸⁰ E&SL Lauri Vartiaisen haast. 2017, 5-6.

¹⁸¹ E&SL Ulla Saunaluoman haast. 2017, 1–3, 5, 19.

¹⁸² E&SL Jussi Miettisen haast. 2017, 1; Pekka Mäkipään haast. 2017, 1.

äänenpaineita painoja niin tässä sitten, tähän on yritetty sitten saada tämmösiä niin kun herätyskristillisen luterilaisuuden, tämmösen pietistisen luterilaisuuden tota niinkun sydänääniä myöskin mukaan. Se sitten varmaan tämän tyyppinen tarve on ollu kaikilla”¹⁸³

Kaikki haastatellut kertoivat, että heidän järjestöissään käytetään aktiivisesti *Viisikielistä* erilaisissa tilanteissa ja tilaisuuksissa. Järjestöt käyttivät *Viisikielistä* muun muassa työpaikan kokouksissa, järjestöjen kesäjuhlilla, hartauksissa, jumalanpalveluksissa ja koulutustilaisuuksissa. Haastatelluista Saunaluoma, Mäkipää ja Auvinen toivat esiin *Viisikielisen* käytön järjestöjen kesäjuhlilla. Haastattelujen perusteella *Viisikielinen* näytti olevan virsikirjaa käytetympi laulukirja järjestöjen kesäjuhlilla.¹⁸⁴

“Kyllä sitte tietysti näissä isommista tapahtumissa mitkä meillä on - no lähetyksen kesäpäivät on tietysti kaikkein suurin -, että siellä on sitten käytössä Viisikielinen näillä kesäjuhlilla.”¹⁸⁵

“...et jos ajattelee noita lähetyksen kesäpäiviäkin, niin siinä on kuitenkin se, että jotkut puhujat haluaa virsikirjasta ja sitte taas yleisesti lauletaan Viisikielisestä.”¹⁸⁶

“Esimerkiksi meidän kesäjuhlilla lauletaan paljon muuta ku virsiä.”¹⁸⁷

Kesäjuhlien aikana *Viisikielisen* käyttö tapahtui järjestöissä siten, että laulut heijastettiin valkokankaalle tai paikalle olleille jaettiin lainaksi *Viisikieliset*. Mäkipää kertoi, että Kylväjän kesäjuhlilla lauluja ei heijasteta näytölle, jotta ihmiset saisivat tuntumaa konkreettiseen laulukirjaan. Hän toivoi, että tämä myös kannustaisi ihmisiä hankkimaan itselleen *Viisikielisen*, jolloin se voisi levitä virsikirjan tavoin mukana kannettavaksi laulukirjaksi.¹⁸⁸

Viisikielisen käyttö työyhteisössä ja työssä vaikutti korostuvan pienempien järjestöjen toiminnassa. Haastattelujen perusteella *Viisikielistä* käytettiin erityisesti OPKO:n, Kylväjän ja Sansan työyhteisöissä. Miettinen kertoi, että OPKO:n työssä *Viisikielistä* käytetään muun muassa johtotiimin kokousten hartausosiossa. Kylväjän toiminnassa *Viisikielistä* käytetään kerran viikossa järjestettävässä aamuhartaudessa. Auvinen kertoi, että Sansa käyttää *Viisikielistä*

¹⁸³ E&SL Jussi Miettisen haast. 2017, 2.

¹⁸⁴ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 8; Pekka Mäkipään haast. 2017, 7; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 8.

¹⁸⁵ E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 7.

¹⁸⁶ E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 10.

¹⁸⁷ E&SL Ulla Saunaluoman haast. 2017, 2

¹⁸⁸ E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 7.

työyhteisön tapahtumissa. Näitä olivat esimerkiksi työntekijöiden syntymäpäivät, työtehtävien alkaminen tai päättyminen sekä erilaiset koulutustilaisuudet.¹⁸⁹

Viisikielisen käytön korostuminen pienten järjestöjen arjessa saattaa johtua siitä, että pienemmät järjestöt viettävät vain harvoin messua ja järjestävät harvoin suuria tapahtumia. Kirjan käyttö keskittyy näissä järjestöissä enemmän arkeen, leireihin, koulutuksiin ja vuosijuhliin.

Auvinen ja Saunaluoma kertoivat, että *Viisikielistä* käytetään seurakuntien kanssa yhteistyössä järjestetyissä tilaisuuksissa joko kirjana tai enenevässä määrin valkokankaalle heijastettuna. Saunaluoma kertoi, että KRS on järjestänyt seurakunnissa *Viisikielisen* koulutustilaisuuksia, joissa KRS:n työntekijät ovat kertoneet ihmisille lauluista ja niiden historiasta sekä laulaneet niitä.¹⁹⁰

Haastatellut kertoivat käyttävänsä *Viisikielistä* enimmäkseen työssään, minkä vuoksi *Viisikielisen* käyttö vapaa-ajalla oli vähäistä. Poikkeuksena oli Mäkipää, joka kertoi käyttävänsä *Viisikielistä* ”jatkuvasti ja säännöllisesti”. Mäkipää kertoi, että hän on käyttänyt *Viisikielistä* muun muassa kotihartauksissa ja vieraiden kanssa. Laulujen säestykseen hän kertoi käyttäneensä kitaraa.¹⁹¹

Haastateltujen mielestä *Viisikielinen* on kaikenikäisille sopiva laulukirja. Erityisesti Vartiainen ja Auvinen kokivat, että *Viisikielinen* on vastannut eri sukupolvien tarpeisiin.¹⁹² Vartiainen kuvasi tarvetta *Viisikieliselle* seuraavasti:

*”Mun mielestä on osoittautunut, että sillä on ollut erittäin iso tarve. Semmonen ikään kuin aikuisten - vähän niin kuin Nuoren seurakunnan veisukirja, mutta aikuisten tarpeisiin tehty. Tai sit sanotaan niin kuin lapsista vanhuksiin asti toimiva, niin semmoista ei ole oikein ollut.”*¹⁹³

Mäkipää ja Tuovinen kertoivat olevansa epä tietoisia siitä, mitä eri ikäpolvet loppujen lopuksi suosivat, kun he kokoontuvat oman ikäpolvensa kesken. Vaikka *Viisikielistä* käytetään yhteisissä tapahtumissa, niin Mäkipää ja Tuovinen epä ilivät, että vanhemmat laulavat omissa tapahtumissaan ehkä edelleen virsiä ja nuoret mahdollisesti joitain sellaisia lauluja, joita *Viisikielisessä* ei edes ole. Mäkipää huomautti, että nuorin sukupolvi on aina edellä lauluissa ja että mikään

¹⁸⁹ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 9; Jussi Miettisen haast. 2017, 3; Pekka Mäkipään haast. 2017, 16.

¹⁹⁰ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 8; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 9–10.

¹⁹¹ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 7–8; Jussi Miettisen haast. 2017, 3; Pekka Mäkipään haast. 2017, 7; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 8; Mika Tuovisen haast. 2017, 11; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 3.

¹⁹² E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 11; Jussi Miettisen haast. 2017, 5–6; Pekka Mäkipään haast. 2017, 9; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 5–7; Mika Tuovisen haast. 2017, 14–15, 22.

¹⁹³ E&SL Lauri Vartiaisen haast. 2017, 1.

hengellinen laulukirja ei voi koskaan olla täysin ajan hermolla. Mäkipää piti mahdollisena, että nuoret ja vanhat käyttävät mieleisiään laulukokoelmia omissa kokoontumisissaan ja yhteisissä kokoontumisissa *Viisikielinen* toimii ääripäiden yhdistäjänä.¹⁹⁴

Neljä haastateltavaa kuvaili, miten *Viisikielinen* on helpottanut musiikkimateriaalin käyttöä. *Viisikieliseen* on koottu yksiin kansiin lauluja eri lähteistä, jolloin tarve useiden eri laulukokoelmien käytölle on vähentynyt tai poistunut. Tuovinen koki, että sopivia lauluja on helpompi valita, kun ne löytyvät yhdestä kokoelmasta. Saunaluoma kertoi, että *Viisikielisestä* on helppo etsiä lauluja hyvän teemahakusanaston ansiosta.¹⁹⁵

“...mitä se on tuonu, on sen että on konkreettinen väline, niin kuin mistä lauletaan. Ihmisillä on niin kuin käsissään laulukirja, josta lauletaan. Ja se on laajempi kuin mitä on ollut aikaisemmin jos ajatellaan niin kuin Tuomasmessulauluja, niin niitähän nyt oli kaksikin laulukirjaa, vai kolmeko niitä on peräti. Niin tota, et siis ei aina tarte sanoa että otetaan nyt sitten vihreäkantisesta tai siitä violetteisesta tai mistä nyt milloinkin. Vaan on se yks laulukirja...”¹⁹⁶

Haastatelluista Mäkipää painotti konkreettisen, kädessä pidettävän laulukirjan merkitystä. Mäkipään näkemyksen mukaan laulujen kirjamuotoinen esitys ja numerointi auttavat niiden mieleen painumisessa. Hän kuvaili, että samoin kuin Raamatun lukeminen, niin myös laulaminen on kokemuksena erilainen, kun saa pitää kädessään konkreettista objektia. Mäkipään mukaan laulujen sanat on kuitenkin heijastettu seinälle, mikäli kirjoja ei ole riittänyt kaikille tapahtumaan osallistuville.¹⁹⁷

Myös Tuovinen korosti kädessä pidettävän kirjan merkitystä, mutta kertoi, että laulujen sanat saatetaan heijastaa seinälle myös Kansanlähetyksen tilaisuuksissa. Auvinen sanoi, että Sansan tilaisuuksissa valkokankaalle heijastamista käytetään jopa enenevässä määrin, koska kaikilla ei ole *Viisikielistä*. Saunaluoma totesi, että esimerkiksi kesäjuhilla osallistujien määrä on niin suuri, että laulut on pakko heijastaa. Myös Miettinen kertoi, että suurissa tilaisuuksissa sanat saatetaan heijastaa, mutta muuten käytössä on fyysinen kirja.¹⁹⁸

¹⁹⁴ E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 9–10; Mika Tuovisen haast. 2017, 14.

¹⁹⁵ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 2; Pekka Mäkipään haast. 2017, 17; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 8–9; Mika Tuovisen haast. 2017, 17.

¹⁹⁶ E&SL Ulla Saunaluoman haast. 2017, 9.

¹⁹⁷ E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 8–9.

¹⁹⁸ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 8; Jussi Miettisen haast. 2017, 9; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 8; Mika Tuovisen haast. 2017, 12–13.

4.4 Laulamisen merkitys kristityille

Keskustelu laulujen merkityksestä kristinuskossa nousi esiin, kun haastatteluilta kysyttiin laulukirjan tarpeellisuudesta. Saunaluoma arvioi, että kristittyjen kokoontumisissa lauletaan lähes poikkeuksetta ja enemmän kuin missään muissa kokoontumisissa. Tuovinen toi esiin laulamisen ja erityisesti herätysaiheisten laulujen merkityksen uskonelämälle. Hän katsoi joidenkin viidennen herätysliikkeen parissa laulettujen laulujen kantavan mukanaan herätysaikojen perimää, minkä hän ajatteli luovan laulajalle herätyskristillistä itseymmärrystä. Tuovinen katsoi, että vanhojen laulujen sanoman korostaminen on eräänlaista paluuta viidennen herätysliikkeen juurille 1960-luvun herätyksen aikaan. Tuovinen toivoi, että nämä laulut eivät unohtuisi, koska ne vaikuttavat joskus ihmiseen enemmän kuin puhe. Myös Auvinen katsoi, että lauluperinteellä voi olla vaikutusta ihmisen uskonelämään.¹⁹⁹

Mäkipää tarkasteli laulamista pietismille ja herrnhutilaiselle tyypillisen seuraperinteen näkökulmasta. Hän kertoi kotiseuraperinteen muun muassa kantaneen ihmisiä kommunistisen ajan Virossa ateistisen ajanjakson yli. Mäkipään mukaan erityisen suuri tarve *Viisikielisen* kaltaiselle laulukirjalle tässä ajassa on perhehartauksissa ja kotien hartauselämän elvyttämisessä. Mäkipää katsoi, että hartausperinteen kautta kristillisistä kodeista nousee lähetystyö, millä on merkitystä Suomen tulevaisuuden kannalta. Myös Vartiainen mainitsi kotiseuraperinteen. Hän kertoi, että SRO:lla *Viisikielisiä* on jaettu aktiivisimmille kotiseuraryhmille, ja jotkut kotiseuroja pitävät ryhmät ovat itse ostaneet *Viisikielistä* käyttöönsä.²⁰⁰

Tuovinen, Saunaluoma, Auvinen ja Mäkipää nostivat *Viisikielisen* keskeiseksi tehtäväksi yhteislaulun vahvistamisen. Saunaluoma kertoi, että aikaisemmin oli järjestetty *Viisikielisen* yhteislaulutilaisuuksia ja toivoi, että niitä jatkettaisiin tulevaisuudessakin. Hänen näkemyksensä mukaan *Viisikielisen* lauluissa tärkeää ovat niiden laulettavuus ja yhteislaulettavuus. Mäkipää katsoi, että *Viisikielisen* ajatus on laulujen opetteleminen ja niiden laulaminen yhdessä. Myös Tuovinen koki *Viisikielisen* tehtäväksi tukea yhdessä laulamista ja mahdollistaa yhteisen muistelemisen laulujen äärellä.²⁰¹

¹⁹⁹ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 15; Pekka Mäkipään haast. 2017, 1–3, 24–25; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 3; Mika Tuovisen haast. 2017, 5–6; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 4–5.

²⁰⁰ E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 24–25; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 3.

²⁰¹ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 4; Pekka Mäkipään haast. 2017, 2–3, 9–10; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 3; Mika Tuovisen haast. 2017, 17–18.

Auvinen kertoi yhdessä laulamisen tuottavan yhteisöllisyyden tunnetta ja yhdessä tekemisen iloa, mitä voidaan toteuttaa myös *Viisikielisen* avulla. Hän näki, että juuri yhteisöllisyyden kaipuu on saanut aikaan yhteislaulamisen renessanssin, joka hänen mukaansa on havaittavissa muun muassa Englannissa ja muissa Pohjoismaissa. Auvinen totesi, että myös Suomessa yhteislaulun arvostus on ollut nousussa.²⁰²

Auvinen, Mäkipää, Tuovinen ja Saunaluoma puhuivat laulamisen vaikutuksesta ihmisen psyykeen. He kokivat laulamisen koskettavan erityisellä tavalla mieltä ja olevan kokonaisvaltainen kokemus ihmiselle. Saunaluoma totesi, että laulu voi jäädä soimaan mieleen pitkäksi aikaa, kun taas esimerkiksi saarna unohtuu melko nopeasti.²⁰³

Tuovinen ja Saunaluoma puhuivat laulujen sanoitusten monikäyttöisyydestä. Tuovinen koki laulujen olevan myös rukouksia ja katsoi laulujen sisältävän ylistystä, pyytämistä ja kaikkia muita rukouksen lajeja. Tuovinen kertoi itse käyttävänsä lauluja usein myös rukouksina ja ajatteli, että laulukirja voi olla myös rukouskirja. Saunaluoma harmitteli sitä, että lauluilla ei hänen mielestään ole sellaista asemaa kuin mitä ne ansaitisivat. Hän koki ristiriitaisena, että laulut toimivat enemmän täytteenä ja kevennyksinä, vaikka ne sisältävät sanoittajan huolellisesti mietityn viestin laulajille ja kuulijoille. Saunaluoma katsoi, että taitavasti sanoitettu laulu voi itsessään olla saarnaa tai puhetta kuulijalle ja tätä pappien tulisi käyttää enemmän hyödyksi työssään. Hän toivoikin, että musiikkia, lauluja ja laulujen tekstejä rohjettaisiin käyttää enemmän puhumisen sijaan.²⁰⁴

“...nythän meillä usein laulut menee niin kuin sellaisena täytteenä, eli että ei tule puhetta niin kuin liikaa yhteen menoon, niin otetaanpas laulu. Mutta kun musiikki puhuu ihmisille ihan eri kohtaa kuin mitä puhe, niin musiikilla voitais paljon enemmän viestittää asioita. Ja mä luulen, että se on yks syy, että minkä takia myöskin ihmiset tykkää laulaa yhdessä, että se koskettaa meitä johonkin toiseen kohtaan kuin puhe. Ja mä luulen, että meillä olis paljon oppimista myös viidennessä herätysliikkeessä siinä, että me uskalletais käyttää musiikkia ihan siis itsessään, ikään kuin jos vois sanoa, että saarnana.”²⁰⁵

Mäkipää ja Auvinen toivat esiin laulujen ekumenian ja yhdistävän vaikutuksen.

Mäkipää oli tyytyväinen siihen, että Anna-Mari Kaskinen oli ollut mukana *Viisikielisen* tuottamisessa, sillä hän katsoi Kaskisen tuoneen *Viisikieliseen*

²⁰² E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 4.

²⁰³ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 4; Pekka Mäkipään haast. 2017, 24–25; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 4; Mika Tuovisen haast. 2017, 17–18.

²⁰⁴ E&SL Ulla Saunaluoman haast. 2017, 4; Mika Tuovisen haast. 2017, 7.

²⁰⁵ E&SL Saunaluoma 2017; 4.

mukanaan yleiskirkollisuutta. Auvinen pohti, että lauluperinne voi vaikuttaa ihmisten asenteisiin, hengelliseen kokemusmaailmaan ja näkemyksiin. Hän toivoi *Viisikielisen* luovan ekumeniaa ja yhteyden henkeä, ja että lauluperinne voisi yhdistää eri tavoilla ajattelevia kristittyjä. Auvinen katsoi kristillisen lauluperinnön olevan pohjimmiltaan jotain sellaista, minkä ihmiset kokevat yhteisenä ja avoimena. Hänen mielestään tätä perintöä ei voi mikään yksittäinen taho omia itselleen ja lyödä siihen leimaansa.²⁰⁶

Tää voi tulla vähän väärässä kohtaa, mutta yks sellainen havainto joka ei liity Viisikieliseen suoraan, on tietenkin se että tämmöiset niin kun herätysliikerajat – ja jopa kirkkokuntarajat – ovat madaltuneet huomattavasti. Ja tuota ihmiset kokevat, että tuota, että se kristillinen perintö on yhteistä. Et se ei ole jonkun tietyn herätysliikkeen perintöä, tai aineistoa, tai edes jonkun tietyn kirkkokunnan aineistoa, vaan että sitä voidaan laajasti käyttää ilman että siihen niin ku lyödään jotain tiettyä leimaa.²⁰⁷

4.5 Viisikielinen ja virsikirja

Vaikka viides herätysliike sai itselleen oman laulukirjan, niin haastatellut katsoivat Suomen ev.lut. kirkon virsikirjan olevan edelleen keskeinen laulukirja viidennelle herätysliikkeelle. Kukaan haastatelluista ei pitänyt *Viisikielistä* virsikirjaa korvaavana laulukirjana, vaan he kertoivat että virsikirjaa käytetään edelleen oman järjestön toiminnassa. Haastatelluista Mäkipää totesi seuraavaa:

“... se syvälinen sanoma löytyy sieltä virsistä ehkä jossain mielessä jopa niinku syvempänä pinnan alla ja semmosena joka ei niin nopeesti kulu, et tota toivottavasti ei, enkä usko että virsikirjakaan menettää laulajiaan.”²⁰⁸

Erityisesti ulkolähetysjärjestöjen edustajat Juha Auvinen ja Pekka Mäkipää kertoivat virsikirjan olleen keskeinen kirja järjestöjen työssä ennen *Viisikielistä*.²⁰⁹

Tuovinen kertoi, että virsikirjaa ja *Viisikielistä* käytetään rinnakkain SEKL:n toiminnassa. Hän kuitenkin arveli, että *Viisikielisen* käyttö tulee mahdollisesti lisääntymään suhteessa virsikirjaan. Hän perusti arvionsa *Viisikielisen* käytön lisääntymisestä piirijärjestövierailuilla tekemiinsä havaintoihin. Tuovinen kertoi, että kaikissa piirijärjestöjen toimitiloissa oli ainakin *Viisikieliset* ja joissain tiloissa myös virsikirjat. Tämän perusteella hän

²⁰⁶ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 11; Pekka Mäkipään haast. 2017, 14.

²⁰⁷ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 11.

²⁰⁸ E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 7.

²⁰⁹ E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 4; Juha Auvisen haast. 2017, 1.

arveli, että *Viisikielinen* menee laulukirjahankintoja tehdessä virsikirjan edelle muun muassa taloudellisista syistä ja saa näin lopulta enemmän jalansijaa.²¹⁰

Haastatelluista Saunaluoma, Vartiainen, Auvinen, Mieltinen ja Mäkipää katsoivat virsikirjan ja *Viisikielisen* täydentävän toisiaan. Laulukirjojen ei katsottu kilpailevan keskenään, vaan luovan yhdessä kattavan lauluvalikoiman.

Haastatteluiden perusteella kävi ilmi, että järjestöt käyttävät vaihdellen eri tilaisuuksissa jompaakumpaa tai molempia kirjoja. Muun muassa Mieltinen ja Mäkipää toivoivat, että virsikirjan käyttö jatkuisi *Viisikielisestä* huolimatta. Saunaluoma kommentoi virsikirjan ja *Viisikielisen* olevan hyvä yhdistelmä. Mäkipää toivoi tasapainoa virsikirjan ja *Viisikielisen* käytön välille.²¹¹

“Se tasapaino ehkä siinä sitten. Toivon mukaan tulee semmonen, että on mahdollisuus molempiin, koska sitä virsikirjaakin käytetään ja se on hyvä, mutta tää antaa mahdollisuuden sitten myöskin irrotella vähän, vähän äänekkäämmin ehkä”²¹²

Tuovinen ja Vartiainen mainitsivat virsikirjan ja *Viisikielisen* välillä olevan pientä päällekkäisyyttä, sillä *Viisikielisestä* löytyy myös muutamia virsiä. Päällekkäisyys on kuitenkin todellisuudessa vähäistä, sillä virsikirjasta löytyviä virsiä on *Viisikielisessä* vain 17 kappaletta. Haastatellut toivat esille myös kirkkovuoden ja sakramenteja käsittelevien laulujen puuttumisen *Viisikielisestä*.²¹³

Haastatellut kokivat virsikirjan ja *Viisikielisen* olevan luonteiltaan ja käyttötarkoituksiltaan erilaiset. Vartiainen ja Mieltinen mielsivät virsikirjan ensisijaiseksi käyttöympäristöksi jumalanpalveluksen. Tuovinen kertoi, että virsikirjaa käytetään SEKL:n jumalanpalveluksissa, mutta vähemmän kuin *Viisikielistä*. Tämä saattaa Tuovisen mukaan johtua siitä, että *Viisikielisen* sisältämät laulut ovat monelle viidennen herätysliikkeen jäsenelle tutumpia kuin virret. Lisäksi Tuovinen kertoi *Viisikielisen* olevan ensisijainen laulukirja nuorten tapahtumissa ja jumalanpalveluksissa.²¹⁴

“Sitten täällä on tätä uutta lauluaineistoa. Varsinkin keskiviikkoamun ehtoollishetkissä on aika usein juuri näitä kansainvälisiä ylistyslauluja mitä ei virsikirjasta löydy. Siellä varsinkin kun opiskelijat valitsee laulut, niin no... ne on tätä uudempaa”²¹⁵

²¹⁰ E&SL Mika Tuovisen haast. 2017, 12.

²¹¹ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 6; Jussi Mieltisen haast. 2017, 5–6; Pekka Mäkipään haast. 2017, 10, 12, 17; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 6–7; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 6.

²¹² E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 13.

²¹³ *Viisikielinen* 2014; E&SL Mika Tuovisen haast. 2017, 13, 22; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 5–6.

²¹⁴ E&SL Auvinen 2017; Jussi Mieltisen haast. 2017, 7; Mika Tuovisen haast. 2017, 11; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 3.

²¹⁵ E&SL Mika Tuovisen haast. 2017, 10.

Tuovinen toi myös esiin, että *Viisikielisessä* on edustettuna virsikirjasta puuttuvia, nuorille mieluisia hengellisen musiikin tyyllilajeja ja uudempaa gospelmusiikkia. Näitä ovat muun muassa evankelikaalisuudelle ja karismaattisuudelle tyypilliset, niin sanotut ylistyslaulut.²¹⁶

Saunaluoma toi esiin huomion, että virsikirja luo monelle mielleyhtymän urkuihin ja uruilla säestettyyn lauluun. Hän katsoi myös virsien käytön ja sovittamisen eri soittimille olevan haasteellista esimerkiksi nuorisotyössä. Tuovinen totesi, että *Viisikielisen* lauluja on helppo säestää bändillä, kun taas virret vaativat enemmän sovittamista, jotta ne sopisivat paremmin bändin soitettavaksi.²¹⁷

Haastatteluissa korostui virsikirjan mieltäminen jumalanpalveluselämän laulukirjaksi, mikä johtunee siitä, että se on Suomen ev.lut. kirkon ensisijainen laulukirja. Toisaalta virsikirjalla on ollut vahva asema myös jumalanpalveluksen ulkopuolella, ja sen laulut ovat juurtuneet syvälle osaksi suomalaista kulttuuria. Tämä näkyi haastateltujen vastauksissa muun muassa siten, että virsikirjaan suhtauduttiin arvostaen.

“Viisikielisessä ei kovinkaan monta virttä ole - taitaa jokunen kuitenkin olla valittu -, mutta siinä on juuri se ajatus, että virsikirja on virsikirja, et sitä ilman muuta toivotaan että ihmiset laulavat ja käyttävät.”²¹⁸

“Virret ovat hienoja ja vahvoja sanomaltaan ja niin edelleen. Ja niitä tarvitaan.”²¹⁹

Virsikirjan aseman on viidennessä herätysliikkeessä samankaltainen kuin muissa herätysliikkeissä. Vaikka herätysliikkeillä on omat laulukirjansa, virsikirja on silti keskeinen ja sitä käytetään paljon. Esimerkiksi vanhoillislestadiolaisuus ja evankelisuus ovat julkaisseet oman laulukokoelmansa yhteispainoksena virsikirjan kanssa. Rukoilevaisuudessa on käytössä edelleen vuoden 1701 virsikirja ja virsikirjaa – tai sen sisältämää laulumateriaalia – käytetään kaikissa herätysliikkeissä.²²⁰

Viisikielisen julkaisu vuonna 2014 sijoittui lähelle virsikirjan lisävihkon julkaisua (2015). Haastatelluista Tuovinen ja Auvinen toivat esiin virsikirjan lisävihkon. Auvinen totesi uuden lisävihkon olevan tervetullut

²¹⁶ E&SL Mika Tuovisen haast. 2017, 3.

²¹⁷ E&SL Ulla Saunaluoman haast. 2017, 10; Mika Tuovisen haast. 2017,11.

²¹⁸ E&SL Jussi Miettisen haast. 2017, 6.

²¹⁹ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 5.

²²⁰ virsikirja kattaa tässä yhteydessä kaikki painokset. Esimerkiksi Rukoilevaisuudessa on käytössä vuoden 1701 virsikirja, niin sanottu Vanha virsikirja.

uudistus. Tuovinen kertoi, että SEKL käyttää toiminnassaan lisävihkottomia virsikirjoja eikä suunnittele siirtymistä lisävihkollisiin virsikirjoihin tarpeen ja taloudellisten seikkojen vuoksi. *Viisikielisen* suosio voi mahdollisesti kilpailla myöhemmin virsikirjan kanssa ja se voi synnyttää tarpeen painattaa virsikirjan ja *Viisikielisen* yhteispainos, mitä käsiteltiin työryhmän pöytäkirjoissa.²²¹

4.6 Viisikielinen liikkeen ulkopuolella

Viisikielinen on otettu laajasti käyttöön myös viidennen herätysliikkeen ulkopuolella. Esimerkiksi Suomen ev.lut. kirkon seurakunnat ovat olleet merkittävä *Viisikielisestä* kiinnostunut ulkopuolinen taho.

”Mä en tiedä että onks nyt seitsemäs vai kahdeksas painos meneillään ja aluks sitä ostettiin enemmän niinkun järjestöt ja järjestöjen ihmiset mut hyvin pian se sitten muuttu se painopiste sillä tavalla et seurakunnat rupes ostaan sitä aikuistyöhönsä ja luulen että niinkun täl hetkellä parhaat ostajat on seurakunnat et se on.... aikuistyöstä on vaan puuttunu sen tyypinen kirja mihin tää vastaa, sitä”²²²

Haastatelluista Tuovinen, Miettinen ja Auvinen kertoivat nähneensä *Viisikielisiä* useissa eri seurakunnissa. Muut haastatellut kertoivat, että heidän järjestönsä ovat toimittaneet *Viisikielisiä* eri seurakuntiin. Vartiainen kertoi, että esimerkiksi SRO:n aluetyöntekijät ovat vieneet *Viisikielistä* seurakuntiin:

”Ja sitten pyritään siihen, että kun seurakunnissakin on tilanteita ja muuten, että jos niillä ei ole Viisikielisiä, niin sitten meidän aluetyöntekijät tuo niitä mukansa ja muuta.”²²³

Saunaluoma taas kertoi olevansa yllättynyt törmätessään seurakuntiin, joissa *Viisikielistä* ei vielä tunneta. Hän kuitenkin totesi *Viisikielisen* olevan niin uusi laulukirja, että sadan prosentin peittävyyttä ei ole vielä realistista odottaa.²²⁴

Tuovinen ja Saunaluoma katsoivat, että suurin yksittäinen tekijä *Viisikielisten* leviämisessä seurakuntiin ovat olleet ne seurakuntien työntekijät, joilla on jonkinlainen suhde viidenteen herätysliikkeeseen. Tuovinen arveli, että

²²¹ VHA VTP 2010–2013, 31.5.2012; E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 5; Mika Tuovisen haast. 2017, 11.

²²² E&SL Lauri Vartiaisen haast. 2017, 7.

²²³ E&SL Lauri Vartiaisen haast. 2017, 3.

²²⁴ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 5; Jussi Miettisen haast. 2017, 4; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 15–16; Mika Tuovisen haast. 2017, 20.

mikäli seurakunnasta löytyy *Viisikielinen*, niin sen kirkkoherralla tai päättäjillä on positiivinen suhtautuminen viidenteen herätysliikkeeseen.²²⁵

Toinen *Viisikielistä* seurakuntiin ajava taho ovat olleet ne seurakuntalaiset, jotka pitävät laulamisesta. Mäkipää mainitsi, että mikäli seurakuntalaiset haluavat *Viisikielisen*, niin heidän tahtoaan on vaikea vastustaa. Hän kertoi tietävänä seurakuntia, joissa seurakuntalaisten tahto on mennyt läpi johdon vastustuksesta huolimatta.²²⁶

Tuovinen, Saunaluoma ja Auvinen olivat sitä mieltä, että olisi hienoa jos seurakunnat ostaisivat *Viisikielisiä* myös muista syistä, kuin suhteista viidenteen herätysliikkeeseen. Tuovinen toivoi, että *Viisikielinen* voisi olla hengeltään tai maineeltaan sellainen laulukirja, että seurakunnat sen vuoksi hankkisivat sitä käyttöönsä. Auvinen ja Saunaluoma kokivat, että *Viisikielisen* monipuolisuus ja nuorekkuus ovat saaneet jotkut seurakunnat tilaamaan sitä. Saunaluoma huomautti myös siitä, että *Viisikielisen* nimi on helposti lähestyttävä ja että myös se voi olla yksi syy, miksi seurakunnat ovat tilanneet *Viisikielisiä*.²²⁷

Viisikielinen ei ole kuitenkaan herättänyt innostusta kaikissa seurakunnissa. Vartiainen ja Mäkipää kertoivat, että koska *Viisikielinen* on viidennen herätysliikkeen laulukirja, niin jotkut seurakunnat eivät ole halunneet ostaa sitä.

”...mutta että, et siinä voi ehkä joissaki seurakunnissa ehkä olla sellasta vähän, että ei nyt yhden, jos tää mielletään kovasti sellaseks niin kun nimenomaan viidesäläiseks kirjaks niin sillon saatta tulla tämmöstä (vastahakoisuuttaa hankkia *Viisikielinen* seurakuntaan)...”²²⁸

Mäkipää ja Vartiainen katsoivat, että kirja itsessään ei ole sellainen, joka karkottaisi mahdollisia ostajia, vaan ajattelivat innottomuuden kirjan ostamiseen johtuvan mielikuvista viidennestä herätysliikkeestä.²²⁹

Kenties muita syitä siihen, miksi *Viisikielinen* ei ole herättänyt kiinnostusta kaikissa seurakunnissa, voivat olla taloudelliset seikat ja ennestään riittävä laulumateriaali. Seurakunnilla on käytössään virsikirjan lisävihko, josta löytyy uudempia ja vieraampia lauluja. Lisäksi viikkohartauksissa saatetaan käyttää Taizé-laulukirjoja, ja nuorisotyössä seurakunnat käyttävät paljon Nuoren

²²⁵ E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 14–15; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 15–16; Mika Tuovisen haast. 2017, 20.

²²⁶ E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 14–15.

²²⁷ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 11; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 15; Mika Tuovisen haast. 2017, 20.

²²⁸ E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 14.

²²⁹ E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 14; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 7–8.

seurakunnan veisukirjaa, jonka asemaa esimerkiksi rippikoulutyössä on vaikea horjuttaa.

Auvinen kertoi olevansa yllättynyt siitä, kuinka monet tahot ovat innokkaita käyttämään *Viisikielistä* hengellisestä taustasta ja iästä riippumatta. Auvinen kertoi, että jopa vanhoillislestadiolaiset ovat tilanneet *Viisikielisiä* käyttöönsä ja että sitä myydään laajasti eri herätysliikkeille. Saunaluoma totesi, että muistakin kuin evankelisluterilaisesta perinteestä tulevat kristityt ovat suhtautuneet positiivisesti *Viisikieliseen*.²³⁰

Auvinen koki, että kirkko- ja herätysliikerajat ovat viime vuosina hälvenneet merkittävästi, eivätkä ihmiset halua sitoutua enää niin selkeästi johonkin tiettyyn hengelliseen yhteisöön kuin aikaisemmin. Ennakkoluulottomuus ja avoimuus ovat lisääntyneet eri kristillisten yhteisöjen välillä. Auvinen ajatteli, että *Viisikielisellä* on tämän vuoksi hyvät mahdollisuudet vahvistaa Suomen ev.lut. kirkon sisäistä ekumeniaa. Lisäksi Auvinen pohti, että monet ihmiset eivät koe kuuluvansa mihinkään herätysliikkeeseen.²³¹

Vanhoillislestadiolaisten laulukokoelma ”Siionin laulut” uusittiin vuonna 2006 ja kirjaan otettiin paljon uusia sävellyksiä ja sanoituksia vanhoillislestadiolaisen liikkeen piiristä.²³² Ottaen huomioon Siionin laulujen uudistuksen ja liikkeen voimakkaan oman opin korostamisen, niin Auvisen kertomus kuulostaa yllättävältä. Todennäköisemmältä tuntuu, että kyseessä on mahdollisesti ollut jokin toinen lestadiolaisuuden haara.

Saunaluoma, Vartiainen, Mäkipää ja Auvinen katsoivat *Viisikielisen* olevan sisällöltään laulukirja, joka ei rajaa käyttäjäkuntaa. Vartiainen pohti, että yksi syy *Viisikielisen* laajalle käyttäjäkunnalle on se, että siitä puuttuvat pienen piirin tuntemat perinnelaulut. Mäkipää oli tyytyväinen juuri siihen, että on olemassa *Viisikielisen* kaltainen laulukirja, joka kokoaa väkeä. Vartiainen ja Mäkipää kokivat, että *Viisikielinen* ei ole rajatusti yhden herätysliikkeen laulukirja toisin kuin ehkä muilla herätysliikkeillä. Saunaluoma ja Auvinen katsoivat *Viisikielisessä* olevan paljon lauluja eri kristillisistä perinteistä. Auvinen kertoi, että jotkut *Viisikielisen* lauluista onnistuvat ylittämään jopa kirkkokuntien rajat ja

²³⁰ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 5; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 6–7.

²³¹ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 11.

²³² Siionin laulut ja virsikirja, 2007

myös Saunaluoma ajatteli *Viisikielisen* edustavan kristittyjen yhteistä lauluperinnettä laajan sisältönsä ansiosta.²³³

Vaikka osa haastatelluista katsoi *Viisikielisen* olevan laajaa yleisöä puhutteleva, niin he totesivat sen myös mahdollisesti rajaavan pois joitakin käyttäjiä. Vartiainen ja Miettinen katsoivat, että kirja avautuu erityisesti sellaiselle henkilölle, joka kuuluu johonkin viidennen herätysliikkeen järjestöön, käy viidennen herätysliikkeen tapahtumissa tai edustaa samantyyppistä kristillisyyttä kuin viides herätysliike. Vartiainen kertoi olleensa laulutilaisuudessa, jossa ikäihmiset olivat valitelleet sitä, että eivät tunne *Viisikielisen* lauluja. Toisaalta hän ajatteli, että liian vanhat, esimerkiksi 1800-luvulta peräisin olevat laulut herättävät myös vierautta.²³⁴

Järjestöjen johtajat uskoivat *Viisikielisellä* olevan vaikutusta viidennen herätysliikkeen julkisuuskuvaan ja itseymmärrykseen. He katsoivat, että *Viisikielinen* voisi antaa positiivisen ja avoimen kuvan viidennestä herätysliikkeestä. Saunaluoma ja Vartianen pohtivat, että *Viisikielistä* satunnaisesti käyttävä laulaja ei välttämättä koskaan tule tietämään, että kyseessä on juuri viidennen herätysliikkeen laulukirja, mikä käy ilmi lähinnä vain kirjan esipuheesta. Saunaluoma huomautti, että yksinkertaistettuna *Viisikielinen* on yksi laulukirja muiden joukossa. Saunaluoma ajatteli, että jotta *Viisikielinen* voisi edustaa ja profiloida viidettä herätysliikettä, niin ihmisille pitäisi selkeästi kertoa, että *Viisikielinen* on juuri viidennen herätysliikkeen laulukirja. Saunaluoma uskoi, että siellä missä näin tehtäisiin, *Viisikielisellä* olisi positiivinen vaikutus viidennen herätysliikkeen julkisuuskuvalle.²³⁵

*”Et sillain mä en niinkun ajattele, että jos sitä ei tuoda esille, jos sitä ei jotenkin ihmisille kerrota, niin eihän sitä merkitystä ole. Mä en ihan usko siihen, että jos sulla ei ole itellä sitä kirjaa, niin et sä sen seurakuntaillan aikana niinkun lue sitä esipuhetta sieltä. Et mä ajattelen että se on niinkun , se on laulukirja siellä, jos nyt voi sanoa vähän niinkun graavisti, että laulukirja laulukirjojen joukossa”.*²³⁶

Tuovinen ajatteli samoin kuin Saunaluoma, että kirjan käyttäjien pitäisi tuntea *Viisikielinen* viidennen herätysliikkeen laulukirjaksi, jotta se voisi vaikuttaa käyttäjän mielikuvaan viidennestä herätysliikkeestä. Tuovinen toivoi, että

²³³ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 2, 11; Pekka Mäkipään haast. 2017, 25; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 16, 19; Lauri Vartiainen haast. 2017, 7–8.

²³⁴ E&SL Jussi Miettisen haast. 2017, 8; Lauri Vartiainen haast. 2017, 4–5, 7–8.

²³⁵ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 15; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 15; Mika Tuovisen haast. 2017, 20–21; Lauri Vartiainen haast. 2017, 7–8.

²³⁶ E&SL Ulla Saunaluoman haast. 2017, 15.

Viisikielinen vaikuttaisi erityisesti seurakuntien yhteistyöhalukkuuteen viidennen herätysliikkeen kanssa ja kirja voisi luoda positiivista kuvaa viidennestä herätysliikkeestä juuri seurakunnissa.²³⁷

Auvinen koki, että *Viisikielisellä* on ollut vaikutusta viidennen herätysliikkeen näkyvyyteen. Lisäksi laulukirja on tehnyt viidennen herätysliikkeen lauluperinnettä tunnetuksi liikkeen ulkopuolella. Miettinen arvioi, että *Viisikielisellä* on suurempi vaikutus viidennen herätysliikkeen julkisuuskuvaan kuin järjestöillä. Myös Mäkipää ajatteli *Viisikielisen* luovan myönteistä kuvaa viidennestä herätysliikkeestä.²³⁸

Saunaluoma toivoi, että viides herätysliike ei käpertyisi *Viisikielisen* myötä sisäänpäin, jolloin viides herätysliike kääntyisi omaa evankeliointi tavoitettaan vastaan. Tällä Saunaluoma tarkoitti ilmeisesti ihmisten tavoittamista ja evankelioimista.²³⁹ *Viisikielinen* on kuitenkin ollut menestys viidennen herätysliikkeen ulkopuolellakin, jolloin olisi vaikeaa uskoa laulukirjan kääntävän viidettä herätysliikettä enemmän sisäänpäin.

Vartiainen ja Auvinen toivoivat *Viisikielisen* muuttavan joitain stereotyyppioita viidettä herätysliikettä kohtaan. Näitä ovat ilmeisesti olleet ihmisten kokemukset vanhanaikaisuudesta, lakihenkisyydestä ja armon puutteesta.²⁴⁰

“Kyllä mä uskon että se jotenkin niin kun ehkä muuttaa sitä jossain määrin sitä, semmosia niin kun stereotyyppisiä kuvia mitä viidenteen herätysliikkeeseen joillain on. Että hiukan avarammiksi ja hiukan armokeskeisemmäksi että tota tää ei ehkä oo ollu ihan kuvansa näköinen tää viides liike...”, “...hyvässä tapauksessa voi niinkun luoda sit jonkinmoista goodwilliä että tavallaan että...kyllähän näitä painotuksia niinkun luetaan ja jos se ois kovin niin kun lakihenkistä tai kovin niin kun 60-luvulle pysähtynyttä...”²⁴¹

Molemmat toivoivat, että *Viisikielinen* pystyisi muuttamaan kuvaa viidennestä herätysliikkeestä myönteiseen suuntaan.²⁴²

4.7 Viidennen herätysliikkeen tunnukset ja perintö

Vartiainen ja Saunaluoma katsoivat herätysliikkeen yhteisiä tapahtumia ja tunnuspiirteitä olevan toistaiseksi vähän. He peilasivat viidettä herätysliikettä

²³⁷ E&SL Ulla Saunaluoman haast. 2017, 15; Mika Tuovisen haast. 2017, 20–21.

²³⁸ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 15; Jussi Miettisen haast. 2017, 4; Pekka Mäkipään haast. 2017, 15.

²³⁹ E&SL Ulla Saunaluoman haast. 2017, 19.

²⁴⁰ Lauri Vartiaisen haast. 2017, 7–8.

²⁴¹ E&SL Lauri Vartiaisen haast. 2017, 7–8.

²⁴² E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 15; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 7–8.

toisiin herätysliikkeisiin, joille on niiden pidemmän historian vuoksi muodostunut vakiintuneet perinteet. Saunaluoma ja Vartiainen näkivät perinteiden puutteen kuitenkin vahvuutena, jonka ansioista viides herätysliike on kyennyt seuraamaan aikaansa ja olemaan avoimempi uusille vaikutteille. Saunaluoma nosti esiin myös sen, että viides herätysliike ei ole yhtä henkilökeskeinen kuin muut herätysliikkeet. Samalla hän kuitenkin lisäsi, että myös viidennessä herätysliikkeessä on ollut voimakkaita vaikuttajia.²⁴³

Haastatteluista nousi esiin viidennen herätysliikkeen heterogeenisyys, joka on seurausta siitä, että viides herätysliike pitää sisällään monta erilaista järjestöä. Vartiainen katsoi viidennen herätysliikkeen olevan kaikkein heterogeenisin viidestä herätysliikkeestä. Auvinen taas pohti, ettei muillakaan herätysliikkeillä ole tänä päivänä enää yhtä selkeää itseymmärrystä.²⁴⁴

Haastatellut katsoivat, että jokainen järjestö on tyyliltään erilainen ja painottaa erilaisia asioita. Vartiainen toi esiin, että järjestöt edustavat jossain määrin myös erilaisia kristinuskon suuntauksia.

“Sitten on tavallaan semmosta aika vahvasti karismaattista laitaa ja semmosta evangelical laitaa, joka on saanu aika paljon vaikutteita reformoidusta, tämmösestä kansainvälisestä, tämmösestä englanninkielisestä, niin kuin anglosaksisesta reformoidusta herätyskristillisyydestä. Sit toisessa laidassa on sitten aika tämmöstä evankelista tunnustuksellista luterilaista luterilaisuutta, jossa sitten kuitenkin sen herätyskristillinen painotus on aika selvä. Sitten meillä on varmaan aika kansankirkollista porukkaa myös...”²⁴⁵

Myös Miettinen oli samaa mieltä Vartiaisen kanssa erilaisista kristinuskon painotuksista viidennessä herätysliikkeessä. Miettinen kertoi, että esimerkiksi viidennessä herätysliikkeessä esiintyvistä helluntailaisista piirteistä on tullut joskus kritiikkiä. Myös järjestöjen erilaiset roolit sisä- ja ulkolähetystyössä ovat lisänneet viidennen herätysliikkeen moninaisuutta.²⁴⁶

Saunaluoma ja Mäkipää näkivät järjestöjen erilaiset painotukset positiivisena asiana. Haastatteluista nousi esiin, että järjestöt ovat syntyneet erilaisista tarpeista, joita ovat esimerkiksi ulko-, sisälähetys- ja opiskelijatyö. Miettinen pohti usean järjestön vaikutuksen olevan suurempi kuin yhden, mutta toisaalta hän mielestään tulevaisuudessa on mahdollista, että jotkut järjestöt voisivat myös yhdistyä, kuten esimerkiksi Norjassa on käynyt. Vartiainen ja

²⁴³ E&SL Ulla Saunaluoman haast. 2017, 5, 11; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 13.

²⁴⁴ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 19–20; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 18–19; Mika Tuovisen haast. 2017, 26–27; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 8–12.

²⁴⁵ E&SL Lauri Vartiaisen haast. 2017, 13.

²⁴⁶ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 19–20; Jussi Miettisen haast. 2017, 7, 12; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 18–19; Mika Tuovisen haast. 2017, 26–27; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 8–13.

Saunaluoma katsoivat järjestöjen erilaisuudesta olleen apua laulukirjaprojektissa. Vartiainen toi esiin SRO:n vahvuuden kustantajana ja Saunaluoma KRS:n vahvuuden musiikkityössä.²⁴⁷

Haastatellut nimesivät järjestöjä yhdistäviksi piirteiksi muun muassa raamattu- ja evankeliumikeskeisyyden, henkilökohtaisen uskon korostamisen ja evankelioinnin. Viidennen herätysliikkeen painotuksen nähtiin olevan myös enemmän sanassa kuin sakramenteissa. Järjestöjen johtajat olivat sitä mieltä, että vaikka järjestöillä on paljon yhteisiä piirteitä, niin niillä ei ole yhteisiä perinteitä. Haastatellut arvelivat perinteiden puuttumisen syytä olevan herätysliikkeen nuori ikä sekä teologian ja juurien epäselvyys.²⁴⁸

Suhtautuminen yhteisten perinteiden puutteeseen oli pääosin neutraalia, eikä Tuovista lukuun ottamatta asiassa nähty varsinaista muutoksen tarvetta. Auvinen kertoi huomanneensa viidennen herätysliikkeen etsineen viime vuosina identiteettiään, mutta ei ottanut asiaan erityisemmin kantaa. Tuovinen toivoi, että viides herätysliike voisi yhteisvoimin tutkia teologiaansa ja juuriaan, jotta liikkeessä ymmärrettäisiin paremmin, mikä järjestöjä yhdistää.²⁴⁹

”Joo, et me tarvitaan juuri yhteistyötä viidesläisten sitä varten että, et selvemmin niin ku määriteltäs niitä omia juuriamme, koska ne on aika, suunnilleen tiedetään et mitä me ollaan ja painopisteitä, mut niitä ei oo analysoitu kovin paljoo. ja tää laulukirja voi olla myös yks anti siihen...”, ”...oli joku syy tulla yhteen ja alkaa pohtimaan että, et mikä kaikki meitä yhdistää.”²⁵⁰

Vaikka haastatellut kokivat viidennen herätysliikkeen moninaiseksi, jakaantuneeksi ja jossain määrin epäselväksi kokonaisuudeksi, niin siitä huolimatta viides herätysliike näyttäytyi haastatteluissa joiltain osin myös yhtenäiseltä. Tätä tukivat Miettisen, Auvisen ja Vartiaisen havainnot järjestöjen kannatuksen päällekkäisyydestä ja työntekijöiden vaivattomasta siirtymisestä eri järjestöjen välillä. Esimerkiksi Auvinen totesi, että Sansaa tukevien ihmisten joukossa on paljon sellaisia, jotka ovat mukana myös jonkin toisen järjestön toiminnassa.²⁵¹

“...niin hyvin paljon siellä on sellaisia jotka myöskin toimivat joidenkin muiden järjestöjen

²⁴⁷ E&SL Jussi Miettisen haast. 2017, 12; Pekka Mäkipään haast. 2017, 21; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 1–2, 9–10; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 1.

²⁴⁸ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 19–20; Saunaluoma 11, 18; Mika Tuovisen haast. 2017, 8, 26–27; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 12–13.

²⁴⁹ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 19–20.

²⁵⁰ E&SL Mika Tuovisen haast. 2017, 8.

²⁵¹ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 11–12; Jussi Miettisen haast. 2017, 12; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 8–9.

*yhteyksissä. Ja osa nimenomaan ehkä tämän ns. viidennen herätysliikkeen puitteissa, mutta osa sitten laajemminkin, että kyllä siellä löytyy ihan kaikenlaisia.*²⁵²

Miettinen katsoi järjestöä vaihtavan työntekijän siirtyvän “...tähän samaan perheeseen, mutta vaan niin kuin eri kohtaan.”. Vartiainen oli Auvisen tavoin huomannut ihmisten liikkuvan vaivattomasti eri järjestöjen välillä. Haastatellut eivät tuntuneet pitävän tätä mitenkään erikoisena vaan pikemminkin normaalina.

Tuovinen esitti näkökulman, jossa viidenteen herätysliikkeeseen voi lukeutua tietämättään myös sellainen henkilö, joka jakaa saman arvomaailman ja oppikäsityksen kuin viidenteen herätysliikkeeseen kuuluva henkilö. Tuovinen ajatteli tällaisten henkilöiden päätyneen epäsuorasti viidennen herätysliikkeen julistuksen piiriin esimerkiksi seurakunnan työntekijän kautta. Hän laski myös tällaiset henkilöt osaksi viidettä herätysliikettä.

*”...oma arvioini on se, että seurakunnissa niin ku on hyvin paljo aktiiveja, jotka jos alettas tutkimaan heidän näkemyksiään, teologisia ja toiminallisia näkemyksiään, että he ovat viidesläisiä vaikeivät he eivät sitä itse hahmota...” , ”...ehkä he eivät, eivät identifioi itseään viidesläisiksi, mutta ehkä se käytännön uskon elämä ja opin näkemykset, niin ne tulee hyvin lähelle viidesläisyyttä, eli se, mä uskon et seurakunnan aktiiveissa on niin ku paljon myös heitä, eli viidesläisyys on tässä myös sekä näkyvää että näkymätöntä.*²⁵³

Ulkolähetysjärjestöjen edustajat Auvinen ja Mäkipää nostivat esille ekumenian viidennessä herätysliikkeessä. Molemmat kertoivat järjestöjensä olevan ekumeenisia erilaisten yhteistyötahojen kautta. Erityisesti ekumeniikkaa painotti Auvinen, joka kertoi Sansan olevan ainoa viidennen herätysliikkeen järjestö, joka on Suomen ekumeenisen neuvoston kumppanuusjärjestö. Ylipäätään Sansa vaikutti olevan ekumeenisesti orientoitunut järjestö. Kylväjä ja Sansa ovat kuitenkin ekumenialtaan erilaisia. Kylväjä näytti painottuvan ekumenialtaan enemmän evankelikaalisen kristillisyyden suuntaan, kun taas Sansan ekumenia painottui evankelisluterilaisiin yhteyksiin eri puolilla maailmaa.²⁵⁴

“...mutta myös sillä tavalla ekumeenista, että siis löytyy yhteyksiä evankeliseen, evankelikaaliseen maailmaan ympäri maailmaa oikeestaan. Kylväjäälläkin on paljo yhteyksiä tämmösiin, sekä reformoituun suuntaan että sitte muihinkin tahoihin. Että tavallaan se kuitenkin yhdistää, että Jeesus sinne missä Häntä ei vielä tunnetä. että se antaa semmosta niin ku mun mielestä oikeella tavalla rajoja ylittävää yhteistä työnäkyä.”²⁵⁵

²⁵² E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 12.

²⁵³ E&SL Mika Tuovisen haast. 2017, 26.

²⁵⁴ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 19–20; Pekka Mäkipään haast. 2017, 22–23.

²⁵⁵ E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 17–18.

4.8 Viidennen herätysliikkeen musiikkiperinne

Vartiainen ja Saunaluoma pitivät heidän järjestöissään käytössä ollutta materiaalia erityisesti nuorille suunnattuina. Tuovinen kertoi, että Kansanlähetyksen käytössä on ollut käytössä jonkinlainen oma lauluvihko, joka oli koottu 1980–90-luvuilla. Tuovisen aikana Ryttylän toimintakeskuksessa ei ole ollut käytössä vakiintunutta laulukokoelmaa ennen *Viisikielistä*. Mäkipää totesi, että Kylväjällä ei ole ollut käytössä omaa laulukokoelmaa.²⁵⁶

Vartiainen ja Tuovinen kertoivat, että 1960–70-luvuilla viidennen herätysliikkeen parissa käytössä oli puolivirallinen ja järjestöjen yhteisenä pidetty Sininen laulukirja. Vartiainen totesi, että joitakin siinä mukana olleita kappaleita on otettu mukaan *Viisikieliseen*, muun muassa laulu ”Golgatan veressä voima on”. Vartiainen mainitsi, että Sinisen laulukirjan ottamista uudelleen käyttöön tai sen uudistamista ei olisi ollut realistinen vaihtoehto.²⁵⁷

Miettinen kertoi, että OPKO:lla on ollut omia laulukokoelmia ja vihkosia, mutta järjestö koki ne riittämättömiksi ja vanhentuneiksi. OPKO:lla oli ennen *Viisikielistä* käytössä puolivirallinen kokoelma ”Punainen kansio”, jota Miettinen ei haastattelussaan maininnut. Punainen kansio on ollut yksi Heini Kataja-Kantolan kokoaman ”*Viisikielisen*” pohjamateriaalin lähteistä.²⁵⁸

Mäkipää, Vartiainen, Miettinen, Auvinen ja Saunaluoma kokivat hyväksi asiaksi sen, että valmiissa laulukirjassa kuului kaikkien mukana olleiden järjestöjen ääni. Miettinen ja Vartiainen pohtivat, että kirja olisi voinut olla aivan toisenlainen, mikäli se olisi vain yhden järjestön tuottama.²⁵⁹

“...kyllä mä olin yllättynyt, että tämä (Viisikielinen) on näin moniääninen, että täällä on tosiaan niin kuin laidasta laitaa. Se on ollut sellainen myönteinen juttu. Väitän, että jos olis vaikka vain Raamattuopisto ja Perussanoma tän julkaiseet, se näyttäis hyvin erilaiselta. Tai jos Kansanlähetyksellä olis julkaisut, se olis aika erilainen. Täs on se rikkaus ja täs on kuunneltu eri järjestöjä, ja tää on aika monikäyttöinen juttu.”²⁶⁰

“...viides liike on tosiaan aika monimuotoinen, ja jokainen varmaan katsoo sitä oman järjestönsä tai parin järjestön tai tietyn ikään kuin järjestössä olevan kuppikunnan tai painotusten näkökulmasta. Niin se voi olla, että on ollut myös yllätys, että se (Viisikielinen) ei olekaan just sen näköinen.”²⁶¹

²⁵⁶ Pekka Mäkipään haast. 2017, 4; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 6, 10–11; Mika Tuovisen haast. 2017, 2; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 7.

²⁵⁷ E&SL Mika Tuovisen haast. 2017, 1; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 1.

²⁵⁸ E&SL Olli Lehmosen haast. 2016; Miettinen 2017; Kataja-Kantolan haast. 2017.

²⁵⁹ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 6–7; Pekka Mäkipään haast. 2017, 14; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 19.

²⁶⁰ E&SL Jussi Miettisen haast. 2017, 10.

²⁶¹ E&SL Lauri Vartiaisen haast. 2017, 9.

Haastateltavat eivät olleet aivan varmoja siitä, mitä lauluja muissa järjestöissä on aikaisemmin käytetty. Saunaluoma kuitenkin kertoi, että järjestöt ovat jakaneet yhteistä lauluperinnettä, vaikka yhteistä laulukirjaa ei ole ollut olemassa. Toisaalta esille nousi myös järjestöjen omat musiikkiperinteet. Esimerkiksi KRS:ssa ja OPKO:ssa tuotetaan omaa uutta musiikkia, jota käytetään omassa toiminnassa. Miettinen kertoi, että OPKO:ssa varsinkin koululaistyössä syntyy uusia lauluja.²⁶²

Saunaluoma pohti, että viidennen herätysliikkeen musiikkiperinne on päässyt kehittymään vapaasti viidennen herätysliikkeen joustavuuden ja nuoren iän ansiosta. Uusia musiikkivaikutteita on otettu vastaan etenkin Pekka Simojoelta ja Anna-Mari Kaskiselta. Saunaluoma huomautti, että SRO:lla vahvana musiikkivaikuttajana on ollut Pro Fide -yhtye. Lisäksi Saunaluoma kertoi, että KRS on kutsunut Suomeen vierailulle yhtyeitä Yhdysvalloista, jota kautta uutta hengellistä musiikkia on virrannut viidenteen herätysliikkeeseen.²⁶³

” Ja sitten jos mä ajattelen nyt esimerkiks Raamattuopistoa, joka on siis Pro Fide, jolla on vahva historia siellä , joka on siis tuottanu koko ajan, vaikka bändin nimi on sama, niin miehet on vaihtunu, ja mut että koko ajan on tehty sitä musiikkia. Tai sitten niin kun se, että kun me on aikanaan tuotu Suomeen näitä amerikkalaisia bändejä, mistä tää on tavallaan niin kuin lähteny tää kevyempi puoli myöskin tässä Viidennessä herätysliikkeessä, mä ajattelen että se avoimuus niinkun ottaa uutta vastaan , on niin kun se, mikä tässä on varmaan vaikuttanu aika paljon.”²⁶⁴

Auvinen, Miettinen ja Tuovinen kertoivat, että *Viisikieliseen* on tallennettu viidennen herätysliikkeen musiikkiperinnettä liikkeen alkuajoilta. Tuovinen kertoi, että *Viisikielisen* sisältämä vanhempi laulumateriaali on 1940–50 -lukujen herätyslauluja. Kirjassa on mukana myös englannin- ja ruotsinkielisiä lauluja. Kansainvälisyyttä lisäävät myös lähetyslaulut, jotka Tuovisen kuvauksen mukaan ”kuljettavat muiden kulttuurien pariin”.²⁶⁵

Tuovinen, Vartiainen ja Miettinen puhuivat haastatteluissa ylistyslauluista. Tuovinen kertoi, että SEKL:n aamuehtoollisella lauletaan kansainvälisiä ylistyslauluja. Sen sijaan Vartiainen totesi, että SRO:lla ei ole totuttu laulamaan ylistyslauluja. Miettinen arveli, että viidennessä herätysliikkeessä on mukana

²⁶² E&SL Jussi Miettisen haast. 2017, 7; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 10.

²⁶³ E&SL Ulla Saunaluoman haast. 2017, 11.

²⁶⁴ E&SL Ulla Saunaluoman haast. 2017, 11.

²⁶⁵ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 10, 13; Jussi Miettisen haast. 2017, 10; Mika Tuovisen haast. 2017, 18.

myös ihmisiä, jotka kokevat ylistyslaulujen olevan tyyliltään liian helluntailaisia ja siksi vierastavat niitä.²⁶⁶

Työryhmän pöytäkirjoista käy ilmi, että ylistyslaulut olivat saaneet lauluäänestyksissä runsaasti ääniä.²⁶⁷ Vaikuttaa siltä, että ylistysmusiikki on tuttua myös viidennessä herätysliikkeessä. Tämä ei toisaalta ole ihme, kun ottaa huomioon, että ylistysmusiikkia käytetään myös angloamerikkalaisessa evankelikaalisuudessa.

Miettinen totesi, että uudemmasta hengellisestä musiikista tuli *Viisikielisen* myötä osa viidettä herätysliikettä. Auvinen pohti uuden musiikin määritelmää ja totesi, että tietyt laulut ja virret saattavat olla seurakuntatyön näkökulmasta uusia, vaikka eivät sitä välttämättä ole iältään. Saunaluoma uskoi uuden musiikin sanoitusten olevan nykyihmiselle helpommin ymmärrettäviä kuin vanhemman musiikin. Vanhemmissa lauluissa vieraiden sanojen lisäksi myös säestäminen vaatii uudistamista. Saunaluoma ja Tuovinen pohtivat uuden musiikin tarjoamia mahdollisuuksista erilaisille säestystavoille. Saunaluoma totesi, että virsiä varten olisi tehtävä uusia sovituksia, jos niitä halutaan säestää muuten kuin uruilla. Tuovinen taas katsoi, että uusi musiikki sopi erityisesti bändin esitettäväksi.²⁶⁸

Auvinen oli havainnut, että tarve uudelle musiikille ei ole rajoittunut pelkästään viidenteen herätysliikkeeseen. Hänen mukaansa muidenkin herätysliikkeiden parissa on pyritty uudistamaan lauluperinnettä ja laulukirjoja. Hän nosti esimerkkinä heränneiden ”Siionin virret”, josta ilmestyi uusi versio samoihin aikoihin *Viisikielisen* kanssa.²⁶⁹ Auvinen viittasi myös virsikirjan lisävihkoon. Hän uskoi *Viisikielisen* olevan merkittävä laulukirja seurakunnille virsikirjauudistuksesta huolimatta, sillä uusien virsien määrä on huomattavasti suppeampi kuin *Viisikielisen* tarjoama lauluvalikoima.²⁷⁰

Tuovinen oli kiinnittänyt huomiota vanhan ja uuden hengellisen musiikin eroihin. Hän totesi vanhojen laulujen usein julistavan suorapuheisemmin sanomaa Jeesuksesta tai kehottavan toimimaan evankeliumin levittämiseksi, kuin uusien laulujen.

²⁶⁶ E&SL Jussi Miettisen haast. 2017, 8; Mika Tuovisen haast. 2017, 14; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 4, 10.

²⁶⁷ VHA VTP 2010–2013, 30.8.2011.

²⁶⁸ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 10; Jussi Miettisen haast. 2017, 8; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 10; Mika Tuovisen haast. 2017, 14.

²⁶⁹ Siionin virsien toisen uudistuksen lisävihko otettiin käyttöön vuonna 2015 ja kolmas uudistus otettiin käyttöön 2017.

²⁷⁰ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 5, 10.

“Mun mielestä vanhoissa lauluissa oli jotenkin selvempi se, ensinnäkin tällainen kutsuva herätyskristillinen sävy, jossa kerrottiin siitä selvemmin, että miten me nyt ollaan löydetty Jeesus ja miten kaikki muuttuu. Ja ne on jotenkin julistavampia, ”...”niiden tarkoitus on puhutella sitä laulajaa tai kuuntelijaa ja ehkä herättää usko, tai ainakin muistuttaa, että kai sinäkin nyt otat vastaan Jeesuksen elämäsi.”²⁷¹

Tuovinen näki *Viisikielisen* yhdeksi tehtäväksi välittää vanhaa perinnettä uusille sukupolville. Hän painotti vanhojen laulujen merkitystä herätyskristillisen itseymmärryksen säilyttämisen ja selkeän julistavan sanoman vuoksi.

“...ne tuo sitä herätyskristillistä identiteettiä, kantaa mukanaan sitä meidän DNA:ta. Mut sitten myös ihan sen laulun herätyskristillisen sanoman vuoksi. Koska kyllä meidän toiminta tähtää siihen, että sekä julistuksessa että myös lauluissa ois sanoma, että uskokaa Herraan Jeesukseen. Ja tää ei mun mielestä nyt kaikissa ylistyslauluissa kovin hyvin tuu näkyviin, mutta vahvasti kuitenkin noissa 1960–70-luvun lauluissa.”²⁷²

Vaikka järjestöjohtajat olivat tyytyväisiä *Viisikielisen* lauluvalikoimaan, niin samalla he katsoivat, etteivät lauluvalinnat koskaan voi täysin miellyttää kaikkia. Suosikkikappaleita oli jäänyt kirjan ulkopuolelle kaikilta ja jotkut käyttäjät saattoivat kokea, että *Viisikielisessä* oli liikaa tai liian vähän tietyn tyyppistä musiikkia. Esimerkiksi uusia ylistyslauluja saattoi olla joidenkin käyttäjien mielestä liikaa tai sakramenteja käsitteleviä lauluja liian vähän.

“Ja mä oon kuullut monta, jotka sanoo, että ‘voi, voi, miksi tämä tai tämä biisi ei oo siinä?’. Aina jää niin kuin varmaan kaikilta semmoisia ihan kovia suosikkeja pois, koska se on hirveän monimuotoinen ja monipuolinen.”²⁷³

Mäkipää totesi, että *Viisikielinen* on “tässä ajassa ja tällä hetkellä... sellainen hyvä kompromissi”. Hän sanoi, että jos laulukirjasta olisi tehty toisenlainen, niin se olisi aiheuttanut kummeksuntaa joltakin toiselta taholta.²⁷⁴

Haastatellut katsoivat *Viisikielisen* edustavan joitain viidennen herätysliikkeen teologisia painotuksia, kuitenkin leimaamatta sitä ainoastaan viidennen herätysliikkeen laulukirjaksi. Vartiainen ajatteli, että eri järjestöjen perinteiden jakaminen samoissa kansissa teki kirjasta yleisluontoisen ja melko neutraalin. Siten se oli helposti lähestyttävä myös herätysliikkeen ulkopuoliselle.

“...ajattelen et se on ikään kuin riittävän yleinen. Ehkä se että siinä on kuusi hyvin erilaista järjestöä, joilla on erilaiset työnäkymät on ollut voima siinä, että se on riittävän yleinen sitten ja sieltä puuttuu sitten nämä perinne laulut, jotka herättävät vierautta...”²⁷⁵

²⁷¹ E&SL Mika Tuovisen haast. 2017, 4.

²⁷² E&SL Mika Tuovisen haast. 2017, 5.

²⁷³ E&SL Lauri Vartiaisen haast. 2017, 6.

²⁷⁴ E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 18–19.

²⁷⁵ E&SL Lauri Vartiaisen haast. 2017, 7–8.

Auvinen totesi, että Sansalla ei ole yhtä vahvaa perinnettä laulamissa kuin muilla viidennen herätysliikkeen järjestöillä. Sansa kuitenkin kokee *Viisikielisen* osaksi hengellistä perintöään. Tähän vaikuttaa muun muassa se, että *Viisikieliseen* kootut laulut ovat laaja otanta kristillisen perinteen musiikkia.²⁷⁶

Auvisen mukaan Sansa piti tärkeänä sitä, että olisi olemassa viidennen herätysliikkeen perintöä edustava laulukokoelma, joka samalla edustaisi laajemminkin evankelisluterilaisen kirkon musiikkiperinnettä.

“...niin olisi hyvä, jos voitaisiin koota yksiin kansiin lauluja jotka tulevat vähän eri perinteistä, eri yhteyksistä ja erityisesti tässä painottuu myös sitten ihan viime vuosikymmenten tuotanto. Myöskin erityisesti Anna-Mari Kaskisen ja Pekka Simojoen laulut. Näitäkin on runsaasti tässä kirjassa, jotka ovat minun ja varmasti muidenkin käsityksen mukaan semmoista yhteistä omaisuutta. Ne eivät ole minkään herätysliikkeen lauluja erityisesti, vaan ne ovat yhteistä omaisuutta. Yli kirkkokuntarajojen jopa ja nyt viime vuosina jopa kansainvälisesti on käännetty myöskin monille eri kielille.”²⁷⁷

Haastatteluista käy ilmi, että viidennen herätysliikkeen lauluperinne ei ole yksiselitteinen. Haastateltavat puhuivat halusta koota omaa lauluperinnettä yksiin kansiin, mutta toisaalta totesivat, että viidennellä herätysliikkeellä ei ole olemassa omaa lauluperinnettä samalla tavalla kuin muilla herätysliikkeillä.

Todellisuudessa *Viisikieliseen* on koottu lauluja laajasti eri tahoilta: osa lauluista on jo klassikon asemaan nousseita hengellisiä lauluja ja virsiä, joita lauletaan Suomessa yli kirkkokuntarajojen. Osa lauluista on tunnettuja kansainvälisiä hengellisiä lauluja. Mukana on myös lauluja, joita lauletaan paljon helluntaiseurakunnissa ja vapaakirkossa. *Viisikieliseen* on otettu mukaan lauluja myös muiden herätysliikkeiden lauluperinteistä.²⁷⁸

Herätysliikkeiden omaksi mielletty lauluperinne on aina peräisin jostain aikaisemmasta laulumateriaalista. Suomen herätysliikkeiden musiikkiperinteet ovat muotoutuneet tai saaneet pitkälti vaikutteita 1700-luvun ruotsinkielisen, hernhutilaisten ”Sions sänger” -laulukokoelman pohjalta. Nämä laulut ovat myöhemmin vakiintuneet herätysliikkeiden omaksi musiikkiperinteeksi. Viides herätysliike on niin nuori, että musiikkiperinne ei ole saanut muotoutua toisin kuin muissa herätysliikkeissä.²⁷⁹

²⁷⁶ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 6.

²⁷⁷ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 2.

²⁷⁸ E&SL Suokunnas 2015.

²⁷⁹ Herättäjä-yhdistyksen kotisivu, Mitkä Siionin virret?

4.9 Järjestöjen välinen yhteys ja yhteistyö

Miettinen, Vartiainen ja Tuovinen kokivat viidennen herätysliikkeen järjestöjohtajien tavanneen toisiaan useammin järjestöjohtajien kokousten myötä. Mäkipää ja Auvinen kertoivat, että järjestöjohtajien kokoontumisissa on pohdittu viidennen herätysliikkeen teologiaa ja itseymmärrystä. Mäkipään mukaan teologiset keskustelut ovat käsitelleet sitä, miten kirkossa olevia ilmiöitä tulisi ymmärtää. Auvinen kertoi Sansan olleen mukana järjestöjohtajien kokoontumisissa vain satunnaisesti, mutta kertoi itse pyrkineensä tavoittelemaan viidennen herätysliikkeen itseymmärryksen selkeytymistä. Saunaluoman ja Vartiaisen haastatteluista ei selviä, kuinka paljon KRS ja SRO ovat olleet mukana järjestöjohtajien kokouksissa.²⁸⁰

Viisikielisen syntyprosessissa järjestöjohtajien kokoontumisilla on ollut tärkeä rooli. Viidennen herätysliikkeen laulukirjaa oli mietitty jo aikaisemmin 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa, mutta vasta järjestöjohtajien kokoontumisten myötä laulukirjaprosessi lähti etenemään. Järjestöjohtajien kokoontumisten alkuperäisenä motiivina näyttää olleen viidennen herätysliikkeen itseymmärryksen ja yhteyden rakentaminen. Kokoontumiset ovat sittemmin poikineet yhteisiä projekteja kuten esimerkiksi Kirkkokansan raamattupäivät ja *Viisikielisen*.²⁸¹

Tuovinen toi muita haastateltuja enemmän esille *Viisikielisen* yhdistävää vaikutusta. Hän toivoi, että kirjan myötä alkanut yhteistyö voisi jatkua järjestöjen välillä. Hän toivoi myös viidennen herätysliikkeen pohtivan yhdessä juuriaan, identiteettiään ja teologiaan. Tuovinen katsoi, ettei viidennellä herätysliikkeellä ole yhteistä foorumia.

*“Viidesläisyshän on kuitenkin aika, aika hajaantunutta, että meillä ei oo semmosta yhteistä foorumia tai, tai muuta, että tällä on varmaan haettu, haettu jotain mikä, mikä meitä yhdistää.”*²⁸²

Yhteisen foorumin puutteella Tuovinen viittaa mahdollisesti siihen, että järjestöjohtajien kokous ei tavoita kaikkia viidennen herätysliikkeeseen kuuluvia järjestöjä.²⁸³

²⁸⁰ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 19–20; Jussi Miettisen haast. 2017, 12; Pekka Mäkipään haast. 2017, 1, 5–6; Mika Tuovisen haast. 2017, 8–9; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 2–3.

²⁸¹ VHA JJKKP 2008–2016; E&SL Timo Rämän haast. 2017.

²⁸² E&SL Mika Tuovisen haast. 2017, 1.

²⁸³ E&SL Mika Tuovisen haast. 2017, 1.

Vartiainen toivoi, että *Viisikielisen* avulla viides herätysliike voisi rakentaa hyviä tunnuspiirteitä, joita hän koki viidennellä herätysliikkeellä olevan vähän. Hän katsoi, että tunnuspiirteet voisivat tehdä hyvää myös viidennen herätysliikkeen itseymmärrykselle. Saunaluoma katsoi *Viisikielisen* olleen onnistunut yhteistyön tulos, minkä järjestöt näkivät merkittävänä. Auvinen toivoi, että *Viisikielisen* aikaansaama yhteyden ajatus olisi vielä elossa.²⁸⁴

Tuovinen, Miettinen ja Mäkipää toivat esiin kirkollisen ulottuvuuden yhteistyössä. Mäkipää kertoi, että järjestöjohtajien kokouksissa oli keskusteltu kirkon sisäisistä ilmiöistä ja siitä, miten ne tulisi ymmärtää. Tuovinen taas uskoi, että järjestöjen välinen yhteistyö lisääntyy ja sen myötä myös keskustelu kirkon tilanteesta. Miettinen toi esiin huolen erityisesti kirkon tulevaisuudesta ja suomalaisesta kristillisyydestä. Hän koki myös muiden järjestöjohtajien olevan huolissaan kirkon tilanteesta. Muut järjestöjohtajat eivät kuitenkaan ilmaisseet huoltaan haastatteluissa.²⁸⁵

Järjestöjen välisen yhteistyön merkityksellisyys korostui haastateltujen vastauksissa. Yhteistyö nähtiin voimana, joka oli mahdollistanut laulukirjan tekemisen. Yhteisen projektin oli myös havaittu yhdistäneen ja lähentäneen järjestöjä. Yhteistyön merkitys vaikutti myös siihen, että järjestöt olivat lähteneet mukaan projektiin. Saunaluoma kertoi KRS:n lähteneen mukaan projektiin pääosin sen vuoksi, että se sai kutsun ja tilaisuuden tehdä yhteistä laulukirjaa. Myös Sansa lähti mukaan kutsusta ja sen vuoksi, että mukana olivat kaikki muutkin järjestöt. Auvinen kertoi, että Sansalle oli ollut erityisen tärkeää se, että KRS oli myös mukana projektissa. Tämä johtui siitä, että Auvinen koki Sansan olevan KRS:n sukulaissielu. Myös Tuovinen kertoi, että SEKL lähti mukaan projektiin sen yhdistävän luonteen vuoksi. Miettinen kertoi OPKO:n lähteneen mukaan yksinkertaisesti siksi, että OPKO on viidennen herätysliikkeen järjestö ja *Viisikielinen* on viidennen herätysliikkeen laulukirja. Vartiainen kertoi SRO:n tulleen ikään kuin automaattisesti mukaan sen vuoksi, että projekti oli saanut osittain alkunsa SRO:n työn yhteydessä.²⁸⁶

Järjestöjen välinen yhteistyö näkyi konkreettisesti muun muassa voimavarojen yhdistämisenä. Mäkipää toi esiin sen, että Kylväjä ei olisi lähtenyt

²⁸⁴ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 15; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 13; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 13.

²⁸⁵ E&SL Jussi Miettisen haast. 2017, 5; Pekka Mäkipään haast. 2017, 5–6; Mika Tuovisen haast. 2017, 21.

²⁸⁶ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 1; Jussi Miettisen haast. 2017, 1; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 1; Mika Tuovisen haast. 2017, 1–2; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 1.

tämän kokoiseen projektiin ilman muiden järjestöjen tukea. Samankaltaisen näkökulman toi esille Miettinen, kun hän kertoi, että ison mittaluokan yhteisprojekti helpotti merkittävästi laulujen lupa-asioiden järjestymistä.²⁸⁷

Liitteenä oleva taulukko laulukirjatyöryhmän kokoontumisista kertoo, että työhön annetut resurssit eivät jakautuneet järjestöjen välillä tasaisesti.²⁸⁸ Suurimmat järjestöt SRO, SEKL ja KRS olivat työryhmän aktiivisimmat järjestöt. Ero aktiivisuuden tasossa verrattuna pienempiin järjestöihin oli selkeä. Tämä on voinut johtua muun muassa järjestöjen kokoeroista. Vartiainen huomautti, että tietyt järjestöt panostivat laulukirjaan paljon, millä hän viittaa ilmeisimmin SEKL:n, SRO:n ja KRS:n. Suurimpien järjestöjen vahvempi edustus on saattanut vaikuttaa *Viisikielisen* sisällön linjauksessa. Haastatteluista käy kuitenkin ilmi, että vaikka joidenkin järjestöjen panos oli mahdollisesti suurempaa kuin toisten, niin kirja on siitä huolimatta koettu yhteisenä projektina. Kaikki haastatellut olivat sitä mieltä, että *Viisikielinen* oli ollut yhteinen ja yhdistävä projekti.²⁸⁹

Yhteistyö oli myös tiivistä, kun uutta laulukirjaa esiteltiin yhteislaulutilaisuuksissa eri puolilla Suomea. Auvinen kertoi muistavansa, että suunnitteilla oli yksittäisten tapahtumien lisäksi yksi suur tapahtuma, mutta hän ei muista miten asiat lopulta järjestyivät. Mäkipää taas kertoi olleensa läsnä tilaisuuksissa, joissa kaikki viidennen herätysliikkeen järjestöt olivat ensimmäistä kertaa paikalla yhdessä kyseisillä paikkakunnilla.²⁹⁰

Tuovinen, Miettinen, Mäkipää ja Vartiainen kertoivat järjestöjen välisen yhteistyön lisääntyneen *Viisikielisen* julkaisun jälkeen. Tuovisen mukaan järjestöt ovat olleet laulukirjaprojektin myötä tiiviimmin tekemisissä keskenään. Vartiainen katsoi, että laulukirjaprojekti ja sen lopputulos ovat yhdistäneet viidennen herätysliikkeen järjestöjä, mutta ei tarkemmin määritellyt miten laulukirja on vaikuttanut yhteistyöhön. Mäkipää kertoi huomanneensa yhteistyön tiivistyneen erityisesti viimeisen 6–8 vuoden aikana ja katsoi yhteistyön *Viisikielisen* äärellä mahdollistaneen yhteisen keskustelun.. Timo Rämä kertoi

²⁸⁷ E&SL Jussi Miettisen haast. 2017, 1; Pekka Mäkipään haast. 2017, 1.

²⁸⁸ Liite 1; Liite 1 kertoo mukana olleiden järjestöjen läsnäolosta laulukirjatyöryhmän kokoontumisissa.

²⁸⁹ E&SL Jussi Miettisen haast. 2017, 1, 4, 7–8; Pekka Mäkipään haast. 2017, 20; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 13; Mika Tuovisen haast. 2017, 21; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 2–3.

²⁹⁰ E&SL Auvinen 2107, 14; Pekka Mäkipään haast. 2017, 5.

haastattelussa, että hän oli odottanut enemmän yhteistyötä laulukirjan jälkeen.²⁹¹

Auvinen ja Saunaluoma eivät kommentoineet oliko yhteistyön määrä lisääntynyt. Saunaluoma kertoi yhteistyön olevan mahdollista muiden järjestöjen kanssa sellaisissa asioissa, jotka nähdään merkityksellisinä, joissa voidaan selkeästi tehdä yhteistyötä ja joiden tekemiseen löytyy halua. Auvinen kommentoi, että vaikka järjestöillä on erilaisia näkemyksiä, niin joissakin asioissa yhteistyö on mahdollista. Auvinen koki, että *Viisikielinen* nähtiin yhteisenä ja yhdistävänä projektina, mikä on hänen mielestään hieno ja hyvä asia. Hän kertoi pitävänsä kaikkea yhteistyötä tärkeänä.²⁹²

Miettinen koki yhteistyön tiivistyneen ja välien lämmenneen erityisesti SRO:n, OPKO:n, SEKL:n ja Kylväjän välillä. Miettisen mukaan nämä järjestöt pitävät nykyisin yhteisiä palavereja ja järjestöillä on keskinäinen kunnioitus ja luottamus toisiaan kohtaan. Auvinen ja Saunaluoma eivät maininneet yhteistyön olevan läheistä näiden järjestöjen välillä. Miettisen kuvaus edellä mainittujen järjestöjen läheisistä väleistä verrattuna Saunaluoman ja Auvisen vähäsanaisuuteen yhteistyöstä tukee haastateltujen aiemmin kertomaa viidennen herätysliikkeen sisäisestä dynamiikasta. SRO, OPKO, SEKL ja Kylväjä ovat keskenään jokseenkin samanhenkisiä, kun taas KRS ja Sansa ovat keskenään enemmän erillään muista järjestöistä.²⁹³

Samoihin aikoihin *Viisikielisen* kanssa alkoi ”Kirkkokansan raamattupäivät”. Ne järjestettiin ensimmäisen kerran vuonna 2011. Mukana olivat aluksi kaikki viidennen herätysliikkeen järjestöt KRS:aa lukuunottamatta. Vuonna 2015 Sansa oli mukana järjestämässä tapahtumaa viimeisen kerran ja vuonna 2018 ”Kirkkokansan raamattupäiviä” ei järjestetty lainkaan. Syy Sansan jäämiseen pois tapahtuman järjestämisestä ei auennut haastatteluista. Vartiainen kertoi, että tapahtumaa järjestämässä ovat toistaiseksi SRO, SEKL, OPKO ja Kylväjä. Auvisen haastattelusta ei ilmennyt, onko Sansa jäänyt lopullisesti pois tapahtuman järjestäjänä, vai onko tilanne vain väliaikainen. Auvinen kuitenkin kommentoi, että sen ajan, kun Sansa oli mukana, niin hän koki *Viisikielisen* olevan tapahtumassa yhdistävä tekijä.²⁹⁴

²⁹¹ VHA VTP 2010–2013, 9.6.2010; E&SL Jussi Miettisen haast. 2017, 1, 4, 7–8; Pekka Mäkipään haast. 2017, 20; 13; Mika Tuovisen haast. 2017, 21; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 2–3; Timo Rämän haast. 2017.

²⁹² E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 14; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 13.

²⁹³ E&SL Jussi Miettisen haast. 2017, 12.

²⁹⁴ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 14–15; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 3.

Toinen yhteistyömuoto, joka sai alkunsa *Viisikielisen* julkaisun jälkeen, oli SRO:n, KRS:n ja SEKL:n toteuttama ”Raamatunopetusakatemia”. Se aloitti vuonna 2015 ja sen tavoitteena on hankkeen kotisivujen mukaan kouluttaa pappeja, teologian opiskelijoita, lähetystyöntekijöitä, nuorisotyöntekijöitä sekä kaikkia raamatunopetustyötä tekeviä tai siihen aikovia. Raamatunopetusakatemia ei järjestä kursseja vuonna 2019.²⁹⁵

Haastateltavista ainoastaan Ulla Saunaluoma toi esille Raamatunopetusakatemiaa, vaikka sekä Vartiainen että Tuovinen olivat opettaneet siellä. Saunaluoma kertoi Eero Junkkaalan olevan päävastuussa hankkeesta, mutta Raamatunopetusakatemialla on myös ohjausryhmä, jossa on edustaja kultakin kolmelta järjestöltä. Saunaluoma huomautti, että kaikki kolme järjestöä pitävät Raamatun opetusta niin tärkeänä, että ne löysivät tavan toteuttaa yhteinen projekti näkemyseroista huolimatta. Saunaluoma kertoi myös joidenkin seurakuntien tekevän yhteistyötä Raamatunopetusakatemiaa kanssa järjestämällä tilaisuuksia, joissa akatemian väki käy puhumassa. Hän toivoi lisää yhteistyötä seurakuntien kanssa, jotta Raamatunopetusakatemiaa opiskelijat saisivat harjoitella opetustaitojaan seurakunnissa.²⁹⁶

Yhteistyön tulevaisuudesta puhui lähinnä Miettinen, jolla oli paljon erilaisia visioita yhteistyön suhteen. Miettinen pohti muitakin yhteisiä hankkeita *Viisikielisen* lisäksi, mutta huomioon ottaen Sansan jäämisen pois Kirkkokansan raamattupäiviltä ja Tuovisen sekä Vartiaisen vähäsanaisuuden Raamatunopetusakatemiasta, niin ei ole aivan selvää, millaisella kokoonpanolla yhteisiä projekteja viidennessä herätysliikkeessä tehdään tulevaisuudessa.²⁹⁷

4.10 *Viisikielisen* jälkipuinti

4.10.1 Näkemykset ja mielipiteet valmiista laulukirjasta

Moni haastatelluista kertoi lopullisen laulukirjan yllättäneen heidät. Mäkipää oli yllättynyt siitä, että *Viisikielisestä* tuli niin hyvä. Vartiainen kertoi, että oli kuvitellut valmiin laulukirjan mielessään erilaiseksi. Saunaluomalle suurin yllätys kirjassa oli sen monipuolisuus ja kansainvälisyys, jotka saivat hänessä aikaan ”vau-elämyksen”. Auviselle *Viisikielisessä* oli yllättävää sen taloudellinen

²⁹⁵ Raamatunopetusakatemia kotisivu s.a., Kenelle.

²⁹⁶ Raamatunopetusakatemia kotisivu s.a., Kenelle; Raamatunopetusakatemia kotisivu s.a., Opettajat.

²⁹⁷ E&SL Jussi Miettisen haast. 2017, 9.

menestys. Tuovinen koki, että kirjassa ei ollut mitään erityisellä tavalla yllättävää.²⁹⁸

Haastatellut pitivät *Viisikielistä* onnistuneena laulukirjana ja kokivat, että valmiissa kirjassa ei ollut puutteita tai että niitä oli vain vähän. Saunaluoma koki, ettei *Viisikielisestä* jäänyt uupumaan mitään. Toisaalta hän tunnusti sen, että ei ollut ehtinyt tutustua vielä siihen sen laajuuden vuoksi niin hyvin, että osaisi kertoa sen puutteista. Auvisen mielestä *Viisikielisestä* ei puuttunut mitään oleellista, ja lähetyslaulujenkin osalta hän koki *Viisikielisen* olevan hyvä vaikka kaipasikin niitä kirjaan lisää. Tuovinen taas olisi toivonut tiettyjä lasten ja nuorten lauluja, sekä *Viisikielistä* digitaalisessa muodossa dioina ja verkossa.²⁹⁹

Kaikki haastatellut kokivat, että *Viisikielinen* otettiin hyvin vastaan. Vartiainen ja Saunaluoma kertoivat, että kirjan julkistamistilaisuus Kallion kirkossa oli onnistunut ja kirja otettiin riemulla vastaan. Vartiainen kertoi, että häntä oli jännittänyt etukäteen kirjan vastaanotto erityisesti omissa piireissä mahdollisen kritiikin takia. Auvinen koki, että *Viisikielinen* otettiin hyvin vastaan myös liikkeen ulkopuolella.³⁰⁰

Kritiikkiä *Viisikielisestä* on tullut haastateltujen mukaan liikkeen sisältä ja ulkoa vain vähän. Ainoa erityinen kritiikin aihe näyttää olleen laulujen sanoitusten muuttaminen. Haastatelluista ainoana asiasta kertoi Tuovinen, joka kuitenkin lisäsi, että lauluvalinnat itsessään eivät ole aiheuttaneet kritiikkiä, vaan nimenomaan joidenkin laulujen sanoitusten muuttaminen. Alkuperäisen laulukokoelman kerääjä Heini Kataja-Kantola ja työryhmän puheenjohtaja Timo Rämä kertoivat myös saaneensa kritiikkiä laulujen sanoitusten muuttamisesta. Rämä kertoi, että erityisesti kritiikkiä oli saanut laulu numero 192 ”Elon merellä” (alun perin ”Pauhatkoonpa elon meri”), jota työryhmä muokkasi *Viisikieliseen*.³⁰¹

Mäkipää ja Vartiainen katsoivat, että laulukirja ei voi koskaan täysin miellyttää yleisöä. Haastatelluista Vartiainen koki, että suurin osa negatiivisesta palautteesta on tullut yleensä iäkkäiltä, periaatteellisilta tai kapeakatseisilta ihmisiltä. Jotkut henkilöt ovat myös todenneet *Viisikielisen* olevan tarpeeton kirja, koska virsikirja on riittävä. Vartiaisen mukaan samoilla ihmisillä on yleensäkin

²⁹⁸ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 16; Pekka Mäkipään haast. 2017, 19–20; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 17; Mika Tuovisen haast. 2017, 24; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 9.

²⁹⁹ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 14; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 17; Mika Tuovisen haast. 2017, 5, 17.

³⁰⁰ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 16; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 13; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 11.

³⁰¹ E&SL Mika Tuovisen haast. 2017, 23; Kataja-Kantolan haast. 2017; Timo Rämän haast. 2017.

asenteellinen suhtautuminen uutta hengellistä musiikkia kohtaan. Mäkipää totesi, että kirjassa on paljon sellaisia lauluja, joita hän ei koskaan laulaisi yksin, mutta ryhmässä hän laulaa niitä muiden mukana. Mäkipää kuitenkin totesi, että loppujen lopuksi hän on kohdannut hyvin vähän varautuneisuutta *Viisikielistä* kohtaan.³⁰²

4.10.2 *Viisikielisen myynti ja tuotot*

Viisikielisestä ensimmäinen painos oli kooltaan 11 000 kappaletta. Vartiainen kertoi painosmäärän olleen Perussanomalle suuri. Kirjan suosio kuitenkin yllätti Perussanomaa täysin. Ensimmäinen painos myytiin pian loppuun, ja halukkaat ostajat joutuivat odottamaan seuraavaa painosta.³⁰³

*”...se liikkeelle lähtö oli jo valtavaa et se yllätti että ensimmäinen painos myytiin niin kun, se lähti käsistä heti ja sit me oltiin siinä katastrofaalisessa tilanteessa että meillä oli huipputuote ja niin kun toi Kari Mäkelä tuol myynnissä joutu vähän niin kun itku silmässä sanomaan et kuukauden päästä saa tai näin et se niin kun yllätti. Painos oli hirveen iso ja uskallettiin ottaa sen takia että nää järjestöt sitoutu ostamaan heti heittämällä tietyn määrän itellensä jolloin siihen uskallettiin lähteä ja silti se niinkun lähti lapasesta”*³⁰⁴

Järjestöjohtajat kommentoivat sopuisasti myyntituottoa ja sen jakautumista.

Tuovinen myönsi pohtineensa, sitä onko taloudellinen hyöty jakautunut tasaisesti. Lisäksi hän kertoi saaneensa kyselyjä siitä, voidaanko kirjaa pitää viidennen herätysliikkeen yhteisenä laulukirjana, kun kansissa on Perussanomaa logo. Myös Miettinen totesi, että taloudellisen tuoton jakautumisesta olisi ollut hyvä sopia tarkemmin. Hän myös koki, että taloudelliset seikat ovat saattaneet aiheuttaa hieman kritiikkiä.

*”Mä uskon että se on ehkä sellainen, mikä on voinut vähän hiertää. Mutta se on nyt ehkä ihan sellainen pieni, pieneempi kivi kengässä. Ei ole haitannut kulkua. Ei ole tarttenut ottaa kenkää pois”.*³⁰⁵

Timo Rämä huomautti, että Perussanoma otti kustannusten jakamisen puheeksi vasta kahdeksannen painoksen jälkeen.³⁰⁶

Järjestöt ovat osallistuneet laulukirjan myyntiin vaihtelevissa määrin.

Mäkipää kertoi, että kirjaa on myyty Kylväjän kesäjuhilla ja kirjamyyntipisteessä. Myös Saunaluoma kertoi myynnistä KRS:n kesäjuhilla. Auvinen totesi, että Sansa on myynyt *Viisikielistä* useita satoja kappaleita

³⁰² E&SL Lauri Vartiainen haast. 2017, 9; Pekka Mäkipään haast. 2017, 10.

³⁰³ E&SL Timo Rämän haast. 2017; Lauri Vartiainen haast. 2017, 7.

³⁰⁴ Lauri Vartiainen haast. 2017, 7.

³⁰⁵ E&SL Jussi Miettisen haast. 2017, 9.

³⁰⁶ E&SL Jussi Miettisen haast. 2017, 9; Mika Tuovisen haast. 2017, 23–24, Timo Rämän haast. 2017.

myyntipisteessään. Auvinen lisäsi kuitenkin, että suurin osa myynnistä on tapahtunut kustantajan kautta. Jussi Miettinen ei eritellyt OPKO:n tapaa osallistua kirjamyyntiin, mutta kehui Perussanomien onnistunutta markkinointia. Mäkipää kertoi, että painottamalla kirjan fyysisen kopion käyttöä Kylväjä toivoo ihmisten ostavan sen itselleen.³⁰⁷

Vartiainen oli kiinnittänyt myyntilukuja tarkastellessaan huomiota siihen, että Suomen ev.lut. kirkon seurakunnat olivat tilanneet kirjaa. Tämä on luonnollisesti nostanut kirjan myyntilukuja. Viidennen herätysliikkeen järjestöt ovat ostaneet *Viisikielisiä* myös järjestöjen omaan käyttöön. Saunaluoma kertoi, että KRS:n loma- ja kurssikeskuksiin on ostettu *Viisikielisiä*. Mäkipää kertoi, että Kylväjällä on *Viisikielisiä* noin 100 kappaletta ja sen lisäksi aluekoordinaattoreilla on pieni varasto, jossa on 20–30 kirjaa pienimuotoisia tapahtumia varten. Mäkipää lisäsi, että toivomuksena on, että mahdollisimman monella olisi tilaisuuksiin tullessaan mukanaan oma *Viisikielinen*, mutta tarvittaessa sellaisen saa myös lainaksi. Tuovinen kertoi, että Kansanlähetyksellä on kaikissa kokoontumistiloissaan *Viisikieliset* yhteistä käyttöä varten. Miettisen mukaan myös OPKO:n tilaisuuksissa lauletaan *Viisikielisestä*.³⁰⁸

Viisikielisen myynti oli vuoden 2017 lopulla ylittänyt 50 000 kappaletta ja nyt vuonna 2019 on myynnissä 9. painos. Mikäli kaikki painokset ovat olleet kooltaan 10 000 kappaletta (ensipainos 11 000 kappaletta), niin kirjan painosmäärä on ylittänyt jo 90 000 kappaletta.

4.11 *Viisikielisen* vaikutus toimintaan

Saunaluoma ja Tuovinen kokivat, että uusi laulukirja ei ole muuttanut toimintaa järjestötasolla. Toisaalta molemmat katsoivat, että *Viisikielisen* laulut mahdollistavat erilaiset esitys- ja säestystavat esimerkiksi virsiin verrattuna. Mäkipää kertoi, että Kylväjän toiminnassa on aikaisemmin turvauduttu lähes yksinomaan virsikirjaan. Hän ei muista, että muuta laulumateriaalia olisi aikaisemmin ollut vakituksessa käytössä. Kylväjässä muutos on siis ollut suuri, kun virsikirjasta on siirrytty käyttämään *Viisikielistä*. Mäkipää ajatteli *Viisikielisellä* olevan erityisesti vaikutusta yksilön kokemukseen. Mäkipää pohti, että reippaat laulut, joita “lauletaan vauhdilla ja lujaa” elävöittävät kokoontumisia

³⁰⁷ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 8; Pekka Mäkipään haast. 2017, 7, 13; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 8–9.

³⁰⁸ E&SL Jussi Miettisen haast. 2017, 8–9; Pekka Mäkipään haast. 2017, 7–8; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 8; Mika Tuovisen haast. 2017, 12; Lauri Vartiaisen haast. 2017, 7.

ja auttavat kuulijoita jaksamaan. Hän uskoo *Viisikielisen* myös puhuttelevan viidettä herätysliikettä laajempaa käyttäjäkuntaa energisillä lauluillaan.

“ jos ajattelee sitä, että 40 vuotta on laulettu virsiä ja nyt sitten aletaan laulaa tällöisiä, niin vaikuttaahan se yksilöönkin ja siihen, että miten mieltää jotkut kokoukset. Tai sanotaanko, että virret menee syvälle, mutta ehkä sitten joskus ovat aika raskaita myös. Ja voi olla, että sitten tällöisen kautta on ainakin jossain mielessä niinkuin, tällöistä helpommin nieltävää tai laulettavaa.”³⁰⁹

Myös Tuovinen näki *Viisikielisen* vaikuttaneen yksilötasolla. Hän totesi, että monet ovat ostaneet kirjan henkilökohtaiseen käyttöönsä, mikä kertoo kirjan tärkeydestä näille ihmisille.³¹⁰

Tuovinen ja Auvinen nostivat esille laulujen nostalgisen ulottuvuuden. Useat *Viisikielisen* laulut herättävät varmasti muistoja viidennen herätysliikkeen iäkkäissä ja keski-ikäisissä jäsenissä. Saunaluoma totesi samaan tapaan, että laulut voivat kytkeytyä sekä koettuihin tunteisiin että konkreettisiin tilanteisiin. *Viisikielisen* käyttäjät olivat kertoneet Auviselle siitä, miten *Viisikieliseen* mukaan otetut laulut ovat muistuttaneet nuoruudesta ja hetkistä, joissa on saanut kokea yhteyden tunnetta.³¹¹

Tuovinen katsoi, että joillekin on ollut mahdollista elää *Viisikielisen* kautta muistoissaan uudelleen elämän tärkeitä tapahtumia, kuten uskoontulokokemuksen. Tuovinen pitikin tärkeänä, että myös lauluja 1960–1970-luvuilta on otettu mukaan *Viisikieliseen*, sillä osa niistä oli jo päässyt unohtumaan. Auvinen totesi, että on hyvä, että kirjaan on sekoitettu sekä vanhoja että uusia lauluja. Auvinen totesi, että *Viisikielisen* myötä musiikki on kaiken kaikkiaan muuttunut viidennen herätysliikkeen tilaisuuksissa monipuolisemmaksi. Myös Saunaluoma näki *Viisikielisen* laajentaneen musiikkielämää, kun ihmiset ovat tutustuneet uusiin lauluihin.³¹²

³⁰⁹ E&SL Pekka Mäkipään haast. 2017, 16–17.

³¹⁰ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 12; Pekka Mäkipään haast. 2017, 4, 16–17; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 9–10; Mika Tuovisen haast. 2017, 14–15, 17–19

³¹¹ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 13; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 7; Mika Tuovisen haast. 2017, 18–19.

³¹² E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 13; Ulla Saunaluoman haast. 2017, 8–9; Mika Tuovisen haast. 2017, 18–19.

4.12 Viidennen herätysliikkeen sukupolvenvaihdos ja tulevaisuus

Haastatelluista Miettinen pohti viidennen herätysliikkeen jatkuvuutta. Hän totesi, että sosiologit määrittävät järjestön tai hengellisen liikkeen elinkaareksi noin 40 vuotta. Miettisen näkemyksen mukaan järjestön elinkaarta voidaan verrata vuoreen: uudistumisen on tapahduttava ennen huipun saavuttamista, muuten alkaa alamäki. Miettinen jatkoi toteamalla, että 1960–70-lukujen herätysten myötä liikkeeseen liittyneet työntekijät ovat kohta jäämässä eläkkeelle, mitä seuraa sukupolvenvaihdos. Hän pohti, että uuden sukupolven edustajat saattavat tulevaisuudessa ihmetellä, miksi viidennessä herätysliikkeessä on ylipäätään ollut niin monta eri järjestöä.³¹³

Suuri huolenaihe sukupolvenvaihdoksessa on Miettisen mukaan se, löytyykö uudesta sukupolvesta riittävästi vastuunkantajia toiminnan jatkumiselle. Miettisen mukaan samanlaisia asioita pohditaan myös toisissa järjestöissä. Muut haastatellut eivät kuitenkaan ilmaisseet huolta työn jatkumisesta ja tulevaisuudesta. Tuovinen toi esille toiveen, että *Viisikielinen* lisäisi ihmisten sitoutuneisuutta viidenteen herätysliikkeeseen. Uuden ja laadukkaan laulukirjan toivotaan herättävän myös nuorissa kiinnostusta ja arvostusta viidettä herätysliikettä kohtaan.³¹⁴

Osa haastatelluista pohti, miten tulevaisuus vaikuttaa *Viisikielisen* käyttöön. Miettinen koki *Viisikielisen* riittävän tällä hetkellä OPKO:n tarpeisiin eikä lähtenyt erittelemään tulevaisuuden tarpeita. Tuovinen arvioi *Viisikielisen* riittävän nykyisessä muodossaan “joksikin aikaa ilman lisävihkoa”. Auvinen kommentoi, että *Viisikielisen* merkitys tuskin vähenee, koska se sisältää laajan kokoelman uusia lauluja ja virsiä. Mäkipää pohti yleisesti sitä, kuinka pitkälle *Viisikielisen* laulut kantaisivat.³¹⁵

Kaiken kaikkiaan suhtautuminen tulevaisuuteen ei näyttänyt olevan kovin huolestunutta. Haastateltujen toiveena oli, että *Viisikielinen* kestäisi ajan hammasta ja että se välittäisi viidennen herätysliikkeen perintöä nuoremmalle sukupolvelle.

³¹³ E&SL Jussi Miettisen haast. 2017, 5, 12.

³¹⁴ E&SL Jussi Miettisen haast. 2017, 11; Mika Tuovisen haast. 2017, 19.

³¹⁵ E&SL Juha Auvisen haast. 2017, 10; Jussi Miettisen haast. 2017, 7; Pekka Mäkipään haast. 2017, 11; Mika Tuovisen haast. 2017, 17.

5 Tutkimustulosten yhteenvetoa ja johtopäätöksiä

5.1 Miten *Viisikielinen* on syntynyt

Viisikielinen on syntynyt tarpeesta vahvistaa viidennen herätysliikkeen itseymmärrystä, koota yhteen hajanaista lauluperinnettä, välittää perinnettä eteenpäin ja helpottaa laulujen käyttämistä. Tarve viidennen herätysliikkeen laulukirjalle oli noussut toistuvasti esiin eri yhteyksissä 1990-luvulta eteenpäin. Erityisesti herätysliikkeen oman laulukirjan tarve oli huomattu SRO:n ja SEKL:n työssä.

Vuodesta 2008 alkaen kokoontuneet viidennen herätysliikkeen järjestöjohtajien kokoukset ottivat vuonna 2010 esille ajatuksen viidennen herätysliikkeen yhteisestä laulukirjasta ja projektiin päätettiin ryhtyä. Laulukirjan pohjamateriaaliksi valikoitui Heini Kataja-Kantolan vuoden 2002 laulukokoelma, jonka hän oli nimennyt *Viisikieliseksi*. Laulukirjaa varten asetettiin järjestöjohtajien päätöksellä työryhmä, jonka puheenjohtajaksi valittiin laulukirjaa aktiivisesti edistänyt SEKL:n lähetysjohtaja Timo Rämä (eläkkeelle 2012). Kirjan tekemisessä olivat mukana kaikki viidennen herätysliikkeen järjestöt, vaikka aluksi KRS osallistuminen projektiin ei ollut selvää. Työryhmä kokoontui säännöllisesti vuosien 2010–2013 välillä. Työryhmä karsi noin 3000 laulun joukosta sopivat laulut *Viisikieliseen*. Lopullista laulukirjaa silmälläpitäen työryhmä koosti koelauluvihkon, jonka avulla kerättiin palautetta kentältä. Kirjan kustansi SRO:n kustannusyhtiö Perussanoma Oy.

Laulukirjan sisältöä linjattiin ensimmäisestä työryhmän kokoontumisesta alkaen. Ensimmäisen kokouksen pöytäkirjassa listataan, että työryhmän tavoitteena oli saada laulukirjaan viidennelle herätysliikkeelle tyypillisiä ja ominaisia, yhteislaulettavia, hengellisesti tavoitettavia, sisältörikkaita, raamatullisia, lähetyshenkisiä ja lähetyskentiltä tuotuja lauluja. Lisäksi viidennen herätysliikkeen herätyskristillisen luonteen haluttiin profiloivan laulukirjaa.³¹⁶

Työryhmän työskentely oli pöytäkirjojen perusteella autonomista. Työryhmällä näyttää olleen täysi päätäntävalta lähes kaikista asioista, aina kirjan ulkoasusta sen sisältöön asti.

Työryhmän työskentelyssä hyödynnettiin runsaasti internetiä. Työryhmän tavoitteena oli luoda nykyaikainen laulukirja ja internetin käyttö työvälineenä

³¹⁶ VHA VTP 2010–2013, 9.6.2010.

laulukirjan tekemisessä tuki tätä tavoitetta. Internet mahdollisti laajemman yleisön tavoittamisen, joka olisi voinut muuten olla haastavaa. Internetin hyödyntämisessä korostui erityisesti työryhmän sihteerin Risto Ranta-ahon rooli, joka hallinnoi lähes kaikkea internetin välityksellä tapahtunutta työskentelyä. Lisäksi Ranta-aho hallinnoi työryhmän sihteerinä muun muassa työryhmän laululistoja ja hoiti tiedottamisesta internetissä. Ranta-aho myös nuotinsi ja taittoi valmiin laulukirjan.

Työryhmän haasteena näyttävät olleen virret ja ylistyslaulut, joiden valitsemista kirjaan pohdittiin pitkään. Ylistyslaulujen valitsemista varten pyydettiin jopa lausuntoja niitä tuntevilta viidennen herätysliikkeen työntekijöiltä. Lisäksi nuorilta ja opiskelijoilta saadun palautteen vähäisyys tuotti haastetta työryhmälle.

Järjestöjohtajien haastattelujen perusteella valmis *Viisikielinen* sai osakseen vain vähän kritiikkiä, minkä perusteella työryhmä näyttää onnistuneen tavoitteessaan. *Viisikielinen* on saanut paljon positiivista palautetta ja haastattelujen mukaan sitä on keuhuttu erityisesti sen laajan lauluvalikoiman ja tuoreen otteen vuoksi. Työryhmän puheenjohtaja Timo Rämä ja työryhmän jäsen Juha Auvinen kertoivat työryhmän hyvästä työilmapiiristä vaikean ja mielipiteitä jakavan asian äärellä. Haastatellut järjestöjohtajat olivat tyytyväisiä työryhmän kokoonpanoon ja sen työskentelyyn. Haastatellut olivat positiivisesti yllättyneitä siitä, kuinka kivuttomasti yhteinen työskentely oli sujunut järjestöjen erilaisuudesta huolimatta. Erityisesti lauluvalintojen onnistuminen sai haastatteluilta kiitosta.

Kaikkien järjestöjen osallistuminen työryhmän työskentelyyn ei ollut tasavertaista ja paikalla oleminen oli melko satunnaista.³¹⁷ Tämä kosketti erityisesti pienempiä järjestöjä, mikä saattoi johtua resurssien vähäisestä määrästä. Kolme suurinta järjestöä, SEKL, SRO ja KRS olivat työryhmän aktiivisimmat järjestöt. Suurten järjestöjen aktiivisuudella on voinut olla suurempi vaikutus *Viisikielisen* sisältöön.

Laulukirjan julkaisuajankohta 1.4.2014 ei ollut työryhmän pöytäkirjojen perusteella erityisesti suunniteltu ajankohta. Työryhmä pyrki alun perin saamaan *Viisikielisen* myyntiin vuoden 2013 joulumarkkinoille paremman myynnin toivossa. Tavoitteeseen ei kuitenkaan ehditty, minkä jälkeen julkaisun ajankohdaksi asetettiin vuoden 2014 helmikuu. Lopullinen julkaisu siirtyi tästä vielä huhtikuulle.

³¹⁷ Liite 1.

Suunniteltua tai ei, niin *Viisikielisen* julkaisu ennen virsikirjan lisävihkoa oli kirjan myynnin kannalta edullinen asia. Kahden merkittävän laulukokoelman päällekkäinen julkaisu olisi vääjäämättä syönyt toisen myyntiä. *Viisikielisen* menestystä selittää osittain se, että se ehti markkinoille vastaamaan uuden hengellisen musiikin tarpeeseen ennen virsikirjan lisävihkoa. Kenties seurakunnat eivät olisi olleet niin innokkaita tilaamaan *Viisikielistä* taloudellisista syistä, mikäli se olisi julkaistu lisävihkon jälkeen.

Haastatteluista kävi ilmi, että *Viisikielisen* nimi koettiin monella tapaa onnistuneeksi. Nimi merkitsee että Viidennellä herätysliikkeellä on oma laulukirja, kuitenkin leimaamatta sitä vain sisäpiirin herätysliikelaulukirjaksi. *Viisikielisen* nimeä luodessaan Kataja-Kantola kertoi ajatelleensa viidettä herätysliikettä ja viisikielisiä instrumentteja. Haastatellut olivat uskollisia alkuperäiselle tulkinnalle, mutta samalla he olivat keksineet nimelle aivan uudenlaisia tulkintoja, kuten esimerkiksi Tuovisen tulkinta viidennen herätysliikkeen kieliperheistä. Taideteoksen sanotaan olevan onnistunut jos siitä voidaan tehdä useita eri tulkintoja, joiden kautta se saa uusia merkityksiä. Nimi *Viisikielinen* vaikuttaa onnistuneelta, kun se mahdollistaa monet eri tulkinnat.

Viisikielisen kannen on suunnitellut Taneli Törölä. Taiton on toteuttanut Risto Ranta-aho, joka oli laulukirjatyöryhmän sihteeri. Julkaisuversion jälkeen *Viisikielisestä* on tullut ulkomitoiltaan virsikirjan kokoinen painos, minkä tarkoitus on ilmeisesti olla helpommin lähestyttävä sellaisille henkilöille, jotka ovat tottuneet käyttämään virsikirjaa. Uusi ulkoasu kilpailee mahdollisesti samoista hyllypaikoista virsikirjan kanssa.

Kirjan saama suuri suosio on ollut Perussanomalle taloudellinen menestys. Tämä on aiheuttanut jonkin verran jännitteitä järjestöjen välille. Haastatteluista asian nostivat lyhyesti esiin Tuovinen, Miettinen ja Rämä. Perussanoma otti tuottojen jakautumisen itse puheeksi kahdeksannen painoksen kohdalla.

Viisikielinen on osoitus siitä, että viidennen herätysliikkeen sisältä löytyy osaamista, joka kykenee tuottamaan vuoteen 2019 mennessä jo lähes 100 000 kirjan painosmäärän ylittäneen teoksen. *Viisikielinen* ja sen menestys kertovat myös siitä, että tekemällä yhteistyötä viides herätysliike pystyy ja haluaa tavoittaa ihmisiä kotimaassa oman liikkeen ulkopuolelta.

5.2 *Viisikielisen* vaikutus viidennen herätysliikkeen itseymmärrykseen

Herätysliikelaulukirjat ovat keskeinen osa Suomen herätysliikkeitä.

Herätysliikkeen oma laulukirja vaikuttaa herätysliikkeen yhtenäisyyteen ja ohjaa herätysliikkeen jäsenten teologista ajattelua. Viidennen herätysliikkeen musiikillinen perinne on ollut sen nuoren iän ja heterogeenisen rakenteen vuoksi hajanaista ja vakiintumatonta. Muiden herätysliikkeiden tapaan omalle perinteelle sopivia lauluja on etsitty ensin herätysliikkeen ulkopuolelta. Myöhemmin näistä lauluista voi sedimentoitua viidennen herätysliikkeen oma lauluperinne.

Viisikielinen oli ensimmäinen yritys koota viidennen herätysliikkeen omaa yhteistä lauluperinnettä, minkä kautta viides herätysliike voi rakentaa itseymmärrystään.

Viides herätysliike on aikaisemmassa tutkimuksessa koettu vaikeasti määriteltäväksi sen heterogeenisyyden vuoksi. *Viisikielisen* myötä määrittely on kuitenkin helpottunut, sillä järjestöillä on nyt yhteisenä tekijänä yhteinen laulukirja. Näin on mahdollista määritellä viides herätysliike *Viisikielistä* käyttäväksi järjestöjen ryhmäksi.

Viisikielisen vaikutus liikkeen itseymmärrykseen ei ollut yksiselitteistä. Tämä näkyi haastatteluista siten, että haastatellut toivoivat *Viisikielisen* rakentavan ja vahvistavan omaa perinnettä, mutta samanaikaisesti he eivät halunneet oman perinteen korostuvan liikaa ulospäin. Laulukirjaan kohdistuvat toiveet ovat keskenään jännitteiset, sillä viides herätysliike tavoittelee liikkeen itseymmärryksen kasvamista ja vahvistumista, mutta samalla toivoo vahvistavansa liikkeen avoimuutta ulospäin.

Tutkija Seppo Suokunnas ja laulukirjan työryhmä totesivat *Viisikielisen* sisältävän vain vähän sakramenttilauluja. Sakramenttilaulujen puuttumista haastatellut vertasivat evankelisten laulukirjaan ”Siionin kanteleeseen”, joka heidän käsityksensä mukaan sisälsi runsaasti sakramenttilauluja. Tämä tuo ilmi erilaiset painotukset herätysliikkeiden julistuksissa. Viides herätysliike painottaa julistuksessaan yksilön kääntymiskokemusta, evankelointia ja uskonelämää. Osittain tämän seurauksena sakramenttilauluja on *Viisikielisessä* vähän.³¹⁸

Laulukirjalle oli kaikkien haastateltujen järjestöjohtajien mielestä ollut tarvetta. Tarve ei ollut kaikille järjestöille ilmeinen ennen *Viisikielisen* julkaisua vaan joillekin se valkeni vasta julkaisun jälkeen. Keskeisiä tarpeita olivat

³¹⁸ Suokunnas 2015.

lauluperinteen kokoaminen, laulujen käytön helpottaminen ja itseymmärryksen vahvistaminen. Haastatellut katsoivat myös herätysliikkeen rajojen yli ja ajattelivat *Viisikielisen* olleen tarpeellinen ja odotettu laulukokoelma myös herätysliikkeen ulkopuolella.

Haastatteluista nousi esiin useita laulamisen ulottuvuuksia. Näitä olivat muun muassa laulujen rooli perinteen välittäjinä, yhteisön rakentajina, laulun vaikutus psyykeen, laulutekstin käyttö hartauden harjoittamisessa, laulujen käyttäminen seuraperinteessä ja laulut ekumenian edistäjinä. Haastateltujen pohdinta laulamisesta kuvastaa hyvin laulamisen ja laulujen moniulotteisuutta ja niiden merkitystä kristinuskolle.

On vielä vaikeaa sanoa, miten *Viisikielinen* vaikuttaa viidennen herätysliikkeeseen pitkällä aikavälillä. Odotukset *Viisikielistä* kohtaan liikkeen jatkuvuuden tukijana ovat kuitenkin selkeät. Laulukirja on tehty muun muassa kokoamaan omaa lauluperinnettä, välittämään sitä nuoremmille sukupolville ja rakentamaan herätysliikkeen itseymmärrystä. Nämä eivät ole lyhyen aikavälin tavoitteita.

5.3 *Viisikielisen* vaikutus järjestöjen yhteistyöhön

Viisikielinen tiivistä järjestöjen yhteistyötä erityisesti laulukirjaprojektin aikana. Merkityksellistä järjestöjen yhteistyön kannalta oli se, että lopputulos osoitti järjestöille menestyksekkään yhteistyön olevan mahdollista näkemyseroista huolimatta. Järjestöjohtajien kokoontumisista alkanut ja *Viisikielisen* parissa jatkunut yhteistyö on auttanut järjestöjä ymmärtämään paremmin toisiaan.

Haastatellut katsoivat kaikkien järjestöjen taustalla vaikuttavan viime kädessä samat kristilliset motiivit. Tämän puolesta puhuu työntekijöiden ja kannattajajäsenten esteetön liikehdintä viidennen herätysliikkeen järjestöstä toiseen. Haastatellut kokivat järjestöjä yhdistäviksi asioiksi historian, evankeliumikeskeisyyden, kääntymiskokemuksen korostamisen, pyrkimyksen elää uskoa todeksi arjessa ja evankelioimisen.

Vaikka näkemyserojen kanssa tullaan toimeen ja teologia järjestöjen taustalla rakentuu samoille perustuksille, niin järjestöt ovat selkeästi erillään. Niin sanotun viidennen herätysliikkeen ytimen vaikuttavan tämän tutkimuksen perusteella muodostavan SRO, OPKO, SEKL ja Kylväjä. Nämä neljä järjestöä ovat tiiviissä yhteistyössä keskenään ja ovat painotuksiltaan lähellä toisiaan.

Kyseiset järjestöt suhtautuvat kaikki kielteisesti Suomen ev.lut. kirkon virkaratkaisuun ja esittävät toisinaan kritiikkiä kirkon toimintaa kohtaan.³¹⁹

Etäämmälle ytimestä sijoittuvat KRS ja Sansa. KRS:n keskeisenä vaikuttimena on ollut pyrkimys pysyä puolueettomana järjestönä, joka ei ota voimakkaasti kantaa esimerkiksi kirkkopoliittisiin asioihin. Sansa on asettunut viime vuosina etäälle niin sanotusta ytimestä ja lähentynyt Suomen ev.lut. kirkon kanssa. Järjestön johtaja Juha Auvinen kuvaa tapahtunutta muutosta “yleiskirkollistumiseksi”, mikä on saanut järjestön pohtimaan myös omaa suhdettaan viidenteen herätysliikkeeseen.³²⁰

Järjestöjen erilaisuudesta ja eri näkemyksistä huolimatta *Viisikielisen* tekeminen yhdessä on osoitus siitä, että erilaiset näkemykset sallitaan. Laulukirjan on tietoisesti haluttu edustavan kaikkia mukana olleita järjestöjä ja sen kautta viidettä herätysliikettä kokonaisuutena. Lisäksi yhteistyö *Viisikielisen* äärellä on osoittanut, että järjestöt haluavat tehdä yhteistyötä kristinuskon perimmäisten asioiden eteen näkemyseroista huolimatta.

Vaikka yhteistyö on lisääntynyt suhteessa aikaan ennen *Viisikielistä*, niin yhteistyö ei ole näyttänyt kehittyvän kaikkien järjestöjen välillä niin paljon kuin haastatellut odottivat. Yhteistyö oli erityisen vahvaa *Viisikielisen* tekemisen aikana ja hieman sen jälkeen, mutta samankaltaista, kaikkia järjestöjä koskettavaa yhteistyöprojektia ei ole *Viisikielisen* jälkeen ollut. Haastatteluissa korostuikin, että yhteistyö on kyllä lisääntynyt neljän lähellä ydintä olevan järjestön kanssa, mutta KRS ja Sansa eivät ole olleet mukana yhteistyössä samalla tavoin, kuin *Viisikielisessä*.

Auvinen ja Saunaluoma kertoivat myös seurakuntien parissa tehtävästä työstä enemmän kuin muut, mikä kertoo siitä, että ainakin puhuminen yhteistyöstä Suomen ev.lut. kirkon kanssa on näille järjestöille luontevampaa. Tätä taustaa vasten KRS:n ja Sansan panostus *Viisikieliseen* on voinut olla ytimessä olevien järjestöjen näkökulmasta ehkä jopa odottamatonta.

Viides herätysliike näyttäytyy haastattelujen valossa hämmentävänä kokonaisuutena. Se on samalla kertaa sekava, mutta yhtenäinen kokonaisuus. Tämä näkyy esimerkiksi teologiassa, jonka haastatellut kuvasivat olevan yhtä aikaa samanlainen järjestöjen välillä, mutta siitä huolimatta epäselvä. Lisäksi haastatellut ajattelivat viidennen herätysliikkeen olevan sisäisesti hajanainen,

³¹⁹ Junkkaala 2016a; Yksittäisen työntekijän yhteistyötä pappien kanssa ei ole kielletty, vaikka SRO; OPKO, SEKL ja Kylväjä suhtautuvat järjestöinä kielteisesti virkaratkaisuun.

³²⁰ Auvinen 2014,

mutta kertoivat, että työntekijät ja kannattajat saattoivat liikkua sujuvasti eri järjestöjen välillä ja totesivat kannatuksen olevan usein päällekkäistä. Ulkopuoliselle tarkastelijalle viidennestä herätysliikkeestä piirtyy tämän perusteella enemmän yhtenäisempi kuin hajanainen kuva.

Haastatellut nostivat esiin viidennen herätysliikkeen nuoren iän, yhteisten perinteiden puutteen ja hajanaisuuden. On mahdollista, että juuri viidennen herätysliikkeen juurien ja teologian puuttuminen ovat tehneet siitä muuntautumiskykyisen, mikä näkyy myös *Viisikielisessä*. Kenties useasta järjestöstä koostuva kokonaisuus on pitänyt viidennen herätysliikkeen jännitteessä ja hidastanut teologian ja perinteiden vakiintumista viidennessä herätysliikkeessä. On mielenkiintoista nähdä, miten viides herätysliike kehittyy *Viisikielisen* myötä.

5.4 Jatkotutkimus

Viides herätysliike ja *Viisikielinen* ovat laajoja aiheita, joista riittää paljon ammennettavaa tulevalle tutkimukselle. Tutkimuksen aikana nousi esiin seuraavia mielenkiintoisia aiheita jatkotutkimukselle.

Viisikielisen laulukirjatyöryhmän työskentely ja siihen liittyvä arkistomateriaali olisivat itsessään tutkimuksen arvoinen kokonaisuus. Laulukirjatyöryhmän työskentelyä olisi mielenkiintoista verrata esimerkiksi virsikirjan uuden lisävihkon kokoamisprosessiin.

Tutkimuksessa nousi esiin, että viidennen herätysliikkeen nuorin ja iäkkäin polvi eivät välttämättä käytä *Viisikielistä* yhtä runsaasti, kuin viidennen herätysliikkeen työikäinen kannattajakunta. *Viisikielisen* suosio ja käyttö eri ikäryhmissä voisi olla tulevaisuudessa ajankohtainen tutkimuksen aihe.

Tutkimuksen aikana kävi ilmi, että virsikirjan uudesta lisävihkosta huolimatta seurakunnat ovat olleet *Viisikielisen* suurin kohderyhmä. Haastatteluiden perusteella *Viisikielinen* on päätynyt seurakuntiin viidennen herätysliikkeen jäsenten tai seurakuntalaisten vaikutuksesta. Ilmiö on kiinnostava seurakuntien talouden ja viidennen herätysliikkeen kirkkopoliittikan näkökulmista.

Lyhenteet

ESS = Evankelinen sisälähetysseätiö (SROS alkaen vuodesta 1980)

HLV = Hengellisiä lauluja ja virsiä

KRS = Kansan Raamattuseuran säätiö

Kylväjä = Evankelis-luterilainen lähetysyhdistys Kylväjä ry

OPKO = Suomen ev.lut. opiskelija- ja Koululaislähetys ry

Sansa = Medialähetys Sanansaattajat ry

SEKL = Suomen Evankelisluterilainen Kansanlähetys

SinL = Sininen laulukirja

SRO/SROS = Suomen Raamattuopisto/Suomen Raamattuopiston Säätiö

STI = Suomen teologinen instituutti

YOL = Ylioppilaslähetys. Nykyinen OPKO

VHA = Viidennen herätysliikkeen arkistot

E&SL = Elina ja Samuli Lehtola

JJKKP = Viidennen herätysliikkeen järjestöjohtajien kokousten kokouspöytäkirjat

VTP = *Viisikielisen* työryhmän pöytäkirjat

HRK = Helsingin raamattukoulu

ELK = Evankelis-luterilainen lähetysyhdistys Kylväjä ry

Lähde- ja kirjallisuusluettelo

Julkaisemattomat lähteet

<i>Viidennen herätysliikkeen arkistot</i>	VHA
<i>Viisikielisen työryhmän pöytäkirjat 2011–2013</i>	VTP
<i>Järjestöjohtajien kokousten kokouspöytäkirjat 2008–2016</i>	JJKKP

Yksityisten hallussa

Elina ja Samuli Lehtolan hallussa, Espoo	E&SL
Haastattelut, litteroinnit ja muistiinpanot:	
Auvinen, Juha (1.6.2017)	2017
Jokiranta, Pekka (20.1.2017)	2017
Junkkaala, Timo (14.11.2016)	2016b
Kataja-Kantola, Heini (28.9.2017)	2017
Lehmonen, Olli (21.11.2016)	2016
Miettinen, Jussi (24.5.2017)	2017
Mäkipää, Pekka (5.6.2017)	2017
Rämä, Timo (12.10.2017)	2017
Saunaluoma, Ulla (29.5.2017)	2017
Vartiainen, Lauri (24.5.2017)	2017
Tuovinen, Mika (7.6.2017)	2017

Junkkaala, Timo (2016a). *Viides herätysliike: Miksi yksi järjestö ei ole riittänyt?* Luentosarja (TEO211): Kuninkaan kirkosta uskontulkintojen temmelyskentäksi, luentomateriaali. Tekijät olleet luennolla 14.11.2016.

Suokunnas, Seppo (2015). *Viisikielisen teologia ja laulut*. Esitelmä. Vantaa. Esitelmän tekijä luovuttanut 15 sivua kattavan esitelmän tutkijoiden käyttöön; Esitetty 3.1.2015 SRO:lla ja Tiililä-seurassa 2.3.2015 STI:ssa.

Internet-lähteet

Autio-Sarasma, Sari (2008). *Historian tutkimus, tutkimusprosessi*. eNorssi – Opettajankouluttajien yhteistyöverkosto. <http://www.enorssi.fi/enorssi-verkosto/virmo/virmo-1/kashisnet/kasvatuksen-historian-tutkimus/kasvatuksen-historian-tutkimusprosessi> (luettu 23.9.2019).

Aamenesta öylättiin – kirkon sanasto: Herätysliike (s.a.). *Suomen evankelisluterilainen kirkko*. <https://evl.fi/sanasto/-/glossary/word/Her%C3%A4tysliike> (luettu 26.4.2019).

Auvinen, Juha (2014). *Medialähetys Sanansaattajat ja viides herätysliike*. Esitelmä. Pidetty Tiililä-seuran kokoontumisessa 1.12.2014. http://viides.net/wp-content/uploads/2016/01/sansa_ja_viideslaisuus.pdf: (luettu 24.11.2018).

Enä-Seppä (s.a.). *Suomen Evankelisluterilainen Opiskelija- ja*

Koululaislähetys ry/ Finlands Evangelisk-lutherska Student- och Skolungdomsmission kotisivu (OPKO/FSSM). <http://enaseppa.fi/> (luettu 8.10.2018).

FSSM etusivu (s.a.). Suomen Evankelisluterilainen Opiskelija- ja Koululaislähetys ry/ Finlands Evangelisk-lutherska Student- och Skolungdomsmission kotisivu (OPKO/FSSM). <https://studentmissionen.fi/> (luettu 8.10.2018).

Historia (s.a.). Suomen Evankelisluterilainen Opiskelija- ja Koululaislähetys ry/ Finlands Evangelisk-lutherska Student- och Skolungdomsmission kotisivu (OPKO/FSSM). <https://www.opko.fi/info/opkon-historiaa> (luettu 8.10.2018).

Hengelliset syventymispäivät (s.a.). Suomen Raamattuopiston kotisivu. <https://sro.fi/tule-mukaan/hengelliset-syventymispaiivat> (luettu 8.10.2018).

Info (s.a.). Suomen Evankelisluterilainen Opiskelija- ja Koululaislähetys ry/ Finlands Evangelisk-lutherska Student- och Skolungdomsmission kotisivu (OPKO/FSSM). <https://www.opko.fi/info> (luettu 8.10.2018).

Tutkimusstrategiat: empiirinen tutkimus (2015). Jyväskylän yliopisto. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/empiirinen-tutkimus> (luettu 23.9.2019).

Kansanlähetyksen ohjelma (2011). <https://kansanlahetys.fi/keita-olemme/identiteetti-ja-oppiperusta/> (luettu 8.10.2018).

Kansanlähetyksen Keitä olemme (s.a.). Suomen evankelisluterilaisen Kansanlähetyksen kotisivu. <https://kansanlahetys.fi/keita-olemme/> (luettu 8.10.11.2018).

KRS lyhyesti (s.a.). Kansan Raamattuseuran kotisivu. https://www.kansanraamattuseura.fi/sinulle/uutishuone/kansan_raamattuseura_lyhyesti (luettu 9.10.2018).

Kansan Raamattuseuran vuosikertomus (2017). Kansan raamattuseuran kotisivu. https://www.kansanraamattuseura.fi/files/12682/Kansan_Raamattuseura_vuositiedote_2017.pdf (luettu 9.10.2018).

Kaskinen, Anna-Mari (2013). Herätysliikkeissä lauletaan. Anna-Mari Kaskisen blogi 4.4.2013. <https://www.kotimaa24.fi/blogit/Viisikielisen-kielien-tapailemassa/> (luettu 5.12.2018).

Kylväjän tavoite (s.a.). Lähetysyhdistys Kylväjän kotisivu. <https://www.kylvaja.fi/info/tavoite> (luettu 8.10.2018).

Luovuttamattomat arvot (s.a.). Suomen Raamattuopiston kotisivu. <https://sro.fi/tietoa-meista/luovuttamattomat-arvot> (luettu 8.10.2018).

Lähetyksen kesäpäivät (s.a.). Lähetysyhdistys Kylväjän kotisivu.

<https://www.kylvaja.fi/lahetyksen-kesapaivat> (luettu 8.10.2018).

Mikä Sansa on? (s.a.). *Medialähetys Sanansaattajat ry kotisivu.*
<https://sansa.fi/etusivu-2-2/sansa/> (luettu 8.10.2018).

Mitkä siionin virret? (s.a.). *Herättäjä-yhdistyksen kotisivu.* <https://www.h-y.fi/siionit/tietoa.html> , (luettu 31.3.2019).

Opettajat (s.a.). *Raamatunopetusakatemia kotisivu.*
<https://raamatunopetusakatemia.fi/opettajat> (luettu 9.10.2018).

Oppillinen perusta (s.a.). *Lähetysyhdistys Kylväjän kotisivu.*
<https://www.kylvaja.fi/info/perusta> (luettu 8.10.2018).

OPKO etusivu (s.a.). *Suomen Evankelisluterilainen Opiskelija- ja Koululaislähetys ry/ Finlands Evangelisk-lutherska Student- och Skolungdomsmission kotisivu (OPKO/FSSM).* <https://www.opko.fi/> (luettu 8.10.2018).

Oppiperusta (s.a.). *Suomen Evankelisluterilainen Opiskelija- ja Koululaislähetys ry/ Finlands Evangelisk-lutherska Student- och Skolungdomsmission kotisivu (OPKO/FSSM).* <https://www.opko.fi/info/oppiperusta> (luettu 8.10.2018).

Raamatunopetusakatemia, kenelle (s.a.). *Raamatunopetusakatemia kotisivu*
<https://raamatunopetusakatemia.fi/kenelle> (luettu 9.10.2018).

Tietoa Kylväjistä (s.a.). *Lähetysyhdistys Kylväjän kotisivu.*
<https://www.kylvaja.fi/info/tietoa> (luettu 8.10.2018).

Tietoa meistä (s.a.). *Suomen Raamattuopiston kotisivu.* <https://sro.fi/tietoa-meista> (luettu 8.10.2018).

Kirjallisuus

Auranen, Ari (2008.) *Lestadiolais-Uuspietistinen konservatiiviteologi: Uuras Saarnivaaran elämä ja toiminta vuoteen 1966.* Väitöskirja. Studia Historica Septentrionalia 53, Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys. Rovaniemi: Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys.

Heinola, Pauli (1999). *Evankelisluterilaisen lähetysyhdistys Kylväjän synty ja taival kirkon viralliseksi lähetysjärjestöksi.* Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Hietala, Marika (2001). *Muuttuva Kansanlähetys.* Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Huotari, Voitto (1981). *Kirkkomme herätysliikkeet tänään.* Helsinki: Kirjapaja.

Innanen, Tapani (2004). Herätys ja herätysliikkeet Säämingissä: ”Jumalan lapset ja sikain paimenet”. Niskanen Niilo (toim.), *Menneisyydestä kantautuvat sanat: Säämingin seurakunnan 500-vuotisjuhlakirja.* Savonlinna:

Savonlinna-Säämingin seurakunta.

Innanen Tapani (2006). *Uskonnon opettamista ja oppimista maalaisyhteisössä: paikallistutkimus Kallislahden kyläkoulun ajalta ja alueelta*. Joensuu: Joensuun yliopisto. Vuodesta 2010 lukien: Itä-Suomen yliopisto (University of Eastern Finland).

Junkkaala, Timo (1986). *Hannulan Herätys: Tutkimus Lounais-Suomen lähetysherätyksestä 1894–1914*. Väitöskirja. Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 136. Helsinki: Suomen kirkkohistoriallinen seura.

(1990). *Urho Muroma: Herätyssaarnaaja*. Kauniainen: Perussanoma Oy.

Kakkuri, Teemu (1989). *Uuspietismin nousu ja hajaannus 1949–1967: Evankelisluterilaisen sisälähetyssäätiön kehitys*. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin Yliopisto.

(2014). *Suomalainen herätys: Herätyskristillisyyden historia nälkävuosista Nokia-missioon*. Helsinki: Kirjapaja.

Kauppinen, Juha (1973). *Evankelioiva herätysliike: Tutkimus Suomen Evankelisluterilaiseen Kansanlähetykseen kuuluvista*. Pro gradu -tutkielma. Kirkon tutkimuslaitos, Sarja A N:o 21. Tampere: Kirkon tutkimuslaitos.

(1990). *Kansanlähetyksen alueellinen leviäminen: Tutkimus uskonnollisen innovaation hierarkkisesta diffuusiosta Suomessa vuonna 1967–1983*. Väitöskirja. Kirkon tutkimuslaitos, Sarja A N:o 52. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Krank, Outi (1997). *“Nyt kodista laulun mä laulan”: Siionin matkalaulut -kirjan merkitys lestadiolaiselle uudelleheräykselle*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Latvala, Piia (2008). *Valoa itään?: Kansanlähetyks ja Neuvostoliitto 1967–1973*. Väitöskirja. Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 209. Helsinki: Suomen kirkkohistoriallinen seura.

Meriläinen, Juha (2013). Viides herätysliike. Antila Jaakko Olavi, Laine Esko M. & Meriläinen Juha (toim.) *Kristinuskon historian tutkimusalat ja metodit*. Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran toimituksia 226. Helsinki: Suomen kirkkohistoriallinen seura.

Nieminen, Ismo (1993). *Kristillisen opiskelijatyön murroskausi: Suomen Evankelisluterilainen Ylioppilaslähetyks 1964–1969*. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Salomäki, Hanna (2010). *Herätysliikkeisiin sitoutuminen ja osallistuminen*. Väitöskirja. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja, nro.113. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Siionin laulut ja virsikirja (2007). Vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen

laulukirja. Oulu: Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry.

Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi (2004/2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Toiviainen, Veli-Pekka (1964). *Kansan Raamattuseuran synty ja evankelioimistyö*. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Vaismaa, Kalle (1999). *Kansan Raamattuseuran toiminnallinen rooli evankelioimisjärjestönä uuden vuosituhannen kynnyksellä*. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Viisikielinen (2014). *Viidennen herätysliikkeen laulukirja*. Tekijät ja Perussanoma Oy. Kauniainen: Perussanoma Oy.

Liitteet

Liite 1: Osallistuminen *Viisikielisen* työryhmän kokouksiin.

Työryhmän kokoontumisista tehdyt pöytäkirjat alkavat 9.6.2010 ja päättyvät 19.12.2013. Pöytäkirjojen lukumäärää selvitettiin kolmelta henkilöltä (Junkkaala, Ranta-aho, Rämä). Joitain pöytäkirjoja mahdollisesti puuttuu työryhmän työskentelyn loppupuolelta, sillä Rämä mainitsee pöytäkirjojen numeroinnin olleen joissain kohdin epätarkkaa ja kaksi viimeistä pöytäkirjaa ovat sisällöllisesti samat mutta eri päiväyksellä. Lisäksi ennen yhteydenottoa Rämään vuoden 2018 lopulla, pöytäkirjakokonaisuudesta puuttui kuuden ensimmäisen kokoontumisen pöytäkirjat ennen Risto Ranta-ahon aloittamista työryhmän sihteerinä 28.4.2011. Rämä lähetti nämä pöytäkirjat postitse.³²¹

Liitteen taulukko kertoo järjestöjen osallistumisen viidennen herätysliikkeen kokoontumisiin. Värit tarkoittavat seuraavaa:

Musta solu = Järjestö ei virallisesti mukana kokoonpanossa

Punainen solu = Ei paikalla oloa

Vihreä solu = Suurin yhteenlaskettu osallistujamäärä koko projektin aikana

Sininen solu = Kertoo kuinka monta kertaa kyseisellä järjestöllä oli edustusta kaikissa kokoontumisissa.

Vaaleanpunainen = Vaaleanpunaisen sarakkeen luku kertoo kaikkien paikalla olleiden henkilöiden lukumäärän mukaan lukien vierailevat henkilöt ja järjestöihin sitoutumattomat vakituiset työryhmän jäsenet.

Taulukon data on kerätty laulukirjatyöryhmän pöytäkirjoista. Taulukon tarkoitus on havainnollistaa järjestöjen aktiivisuutta työryhmässä. Taulukosta näkee selkeästi, että SRO ja SEKL ovat olleet työryhmän aktiivisimmat osallistujat.

³²¹ E&SL Timo Rämän haast. 2017.

	SEKL (pj.)	SRO (kust.)	KRS	Kylväjä	OPKO	SANSA	Muut	Yhteensä paikalla
(1) 9.6.2010	2	1		1	1	-	-	5
(2) 24.8.2010	3	2		1	1	1	1	9
(3) 5.10.2010	1	2	2	1	1	1	-	8
(4) 24.11.2010	2	2	1	1	2	-	-	8
(5) 14.1.2011	2	1	2	-	1	-	-	6
(6) 5.4.2011	2	2	1	-	2	1	-	8
(7) 28.4.2011	1	1	-	1	1	-	1	5
(8) 26.5.2011	1	2	2	1	-	-	1	7
(9) 30.8.2011	1	1	-	1	-	-	1	4
(10) 27.9.2011	1	1	-	-	1	-	1	4
(11) 3.11.2011	1	2	1	1	1	-	1	7
(12) 1.12.2011	1	2	1	1	-	-	2	7
(13) 19.1.2012	1	2	1	1	-	-	2	7
(14) 9.2.2012	2	1	1	-	1	-	2	7
(15) 8.3.2012	1	2	1	1	1	-	2	8
(16) 10.4.2012	2	2	1	-	-	-	2	7
(17) 10.5.2012	1	2	-	-	-	-	2	5
(18) 31.5.2012	1	1	1	-	-	-	2	5
(19) 6.9.2012	1	2	1	1	-	-	2	7
(20) 4.10.2012	2	2	2	-	-	1	1	8
(21) 1.11.2012	1	2	1	-	-	-	3	7
(22) 29.11.2012	1	1	1	-	1	-	3	7
(23) 17.1.2013	1	2	1	-	1	-	2	7
(24) 14.2.2013	2	2	-	-	-	1	2	7
(25) 7.3.2013	1	1	1	-	-	1	3	7
(26) 3.4.2013	1	1	-	-	-	1	3	6
(27) 15.5.2013	1	2	1	-	1	1	2	8
(28) 28.5.2013	2	1	-	-	-	1	3	7
(29) 19.8.2013	2	1	1	-	-	-	3	7
(30) 19.9.2013	1	2	1	1	-	-	3	8
(31) 3.10.2013	1	2	-	-	-	-	2	5
(32) 7.11.2013	1	1	1	-	-	-	2	5
(33) 27.11.2013	1	2	1	-	-	-	3	7
(34) 19.12.2013	1	2	2	-	1?	-	5	10
Kertoja paikalla /34	34	34	24	13	15	9	28	

Liite 2: Teemahaastattelu

Tämä on haastattelurunko, jota Elina Lehtola käytti haastatellessaan järjestöjohtajia.

Viisikielisen synty

- Miksi arvelet järjestösi aikoinaan lähteneen mukaan laulukirjaprojektiin?
- Mikä käsitys sinulla on niistä tarpeista, joiden pohjalta *Viisikielinen* syntyi?
- Mitä ajattelet *Viisikielisen* synty – ja julkaisuajankohdasta?
- Laulukirjan nimeksi tuli *Viisikielinen*. Mitä nimi mielestäsi kertoo laulukirjasta?

Viisikielinen käytössä

- Miten itse käytät *Viisikielistä*?
- Miten *Viisikielistä* käytetään järjestössasi?
- Kuinka *Viisikielinen* eroaa virsikirjasta tai muista laulukirjoista?
- Millaisen vastaanoton *Viisikielinen* on saanut viidennen herätysliikkeen ulkopuolella?

Viisikielisen vaikutus

- Miten *Viisikielinen* on vaikuttanut järjestösi?
- Miten koet laulukirjan vaikuttaneen järjestöjen välisiin suhteisiin?
- Miten koet *Viisikielisen* vaikuttaneen viidennen herätysliikkeen asemaan?
- Miten uskot *Viisikielisen* vaikuttavan tulevaisuuteen?

Reflektio

- Miten laulukirjaprojekti ja sen lopputulos ovat vastanneet odotuksiin?

Viides herätysliike

- Miten määrittelisit järjestösi?
- Miten kuvailisit viidettä herätysliikettä? Mitä ”viidesläisyyteen” sisältyy tai miten se näkyy?
- Miten näet järjestösi osana viidettä herätysliikettä?
- Mikä merkitys omalla laulukirjalla on herätysliikkeelle?